

Omheino

In deze uitgave o.a.

Het sigarenzakje
De oude meester vertelt
Oorlogsverhalen
Herinneringen aan opoe

Van de redactie

Artikelen in 'OmHeino' moeten naar onze mening bijdragen aan de kennis van en het begrip voor gebeurtenissen en personen die in de lokale geschiedenis van Heino, Laag Zuthem en Lierderholthuis een rol gespeeld hebben.

Om hierin een scherpe grens vast te leggen tussen belangrijke en minder belangrijke zaken is welhaast onmogelijk.

Anna Slurink-Penninkhof bijvoorbeeld schetst in het feuilleton '*Mijn herinneringen aan opoe*' een beeld van de wijze waarop vroegere generaties, met name in de agrarische sector, bij elkaar betrokken waren. Het vastleggen van deze 'kleine geschiedenis' kan mogelijk van belang zijn voor hierin geïnteresseerden in de toekomst. Details als deze kunnen, als menselijk document, het totaalbeeld van de grote lijn tot leven brengen.

In de reeks '*De oude meester vertelt*' beschrijft Henk van der Veen met de nodige humor de sterke staaltjes van Riex Broam van wie iedereen in de Veldhoek dacht dat hij altijd wel een verstokte vrijgezel zou blijven. Hoe anders kan het gaan; de Veldhoekers keken er raar van op...

Het lijkt erop dat Herman Kok zich gaat voegen bij de groep regelmatige leveranciers van artikelen voor 'OmHeino'. Wie herinnert zich van de vorige jaargang niet het verhaal over de seksuele voorlichting op de laatste avond thuis voor zijn vertrek naar zee en de anekdotische beschrijving over zijn eerste kennismaking met een modern watercloset.

Dit keer gaat zijn bijdrage over familieherinneringen tijdens de Tweede Wereldoorlog: over eten, elektriciteit en ook hoe je aan brandstof kwam in die moeilijke periode.

Jennie Pruim heeft nog niet alle verschillende sigarenzakjes uit de verzameling van 'Omheining' onder de loep genomen. Zij beschrijft dit keer in kort bestek de levenswandel van winkelier Gerrit Rakhorst die net als andere dorpswinkeliers en caféhouders sigarenzakjes met opdruk verstrekten aan zijn sigarenrokende klanten.

De rubriek voor platproaters is toe aan woorden met de beginletter 'f'. Jan Horstman en Gerrit Hulsman hebben er weer 24 uit het rijke idioom van onze streektaal geselecteerd.

Het slot van het vierluik over oud dorpsbewoner Roelof Stavorinus behandelt de periode van de Tweede Wereldoorlog en de jaren daarna.

Vanaf het begin van de 20^e eeuw was Heino voor de schippersfamilie Stavorinus hun thuis.

In 1773 werd door Marie Sophia van Oldenneel na het overlijden van haar man Gerard Ferdinand van Cammingha een verguld zilveren kelk geschonken aan de kerk van Lierderholthuis. Het is voer voor de rubriek 'Kunststof': een stukje geschiedenis achter een mooi exemplaar kerkelijke kunst.

In de rubriek 'Al weer 20 jaar geleden' komt een kleine selectie van krantenberichten uit het eerste kwartaal van 1997 aan de orde, bijeengezocht door Inge Roelofs.

De eindredactie

**In dit eerste nummer van 2017 zijn twee bijlagen bijgevoegd: de agenda van de
Algemene Ledenvergadering en Nieuwsbrief 10.**

De kopij voor het volgende nummer zien we graag vóór 15 april tegemoet.

Inhoud

04. De oude meester vertelt ~ *Jennie Pruim-Reinders*
06. Mijn herinneringen aan opoe (3) ~ *Anna Slurink-Penninkhof*
08. Oorlogsverhalen ~ *Herman Kok*
12. Het sigarenzakje (10) ~ *Jennie Pruim-Reinders*
14. Wule zekt det zo ~ *Berend Jan Horstman en Gerrit Hulsink*
16. Roelof Stavorinus, een vierluik (4) ~ *Hein en Roland Stavorinus*
20. Kunststof, een oude miskelk ~ *Toon Hoefsloot*
22. Al weer 20 jaar geleden ~ *Inge Roelofs*

Contributies

15 euro per jaar / 23 euro per jaar buiten Heino (i.v.m. portokosten)

5 euro losse nummers / 6 euro losse themanummers

Ledenadministratie

Inge Roelofs-Hoppen, Plataan 28, 8141 SN Heino, 0572-393254

Voorzitter:

Henk Hofman, Muntzstraat 11, 8141 VP Heino, 0572-392593

Vice-Voorzitter:

Giel Bisschop, Vos de Waelhof 9, 8101 AE Raalte, 0572-392499

Secretaris:

Cor Horstman, Van der Capellenweg 10, 8141 EG Heino, 0572-392109

Penningmeester:

Harry Ogink, Twentseweg 12, 8141 MA Heino, 0572-391618

Bestuursleden:

Berend Jan Horstman, De Horst 10, 8141 BA Heino, 0572-392622

Tiny Kok-Klappe, Woolthuisweg 10, 8141 RX Heino, 0572-393584

Annie Meulman-Kortstee, Dolderstraat 8, 8141 GK Heino, 0572-392560

Herman Neimeijer, Plataan 19, 8141 SM Heino, 0572-393268

Andre Roelofs, Plataan 28, 8141 SN Heino, 0572-393254

Eindredactie:

Toon Hoefsloot wnd. en Tiny Kok

Correctoren

N. Bsinga, T. Hoefsloot, T. Kok, J. Melenhorst,

G. Peeters, J. Peters,

J.K. Pruim-Reinders, I. Roelofs en W. Steenbergen

Vormgeving

Mirjam van der Weide-Wink

Voor de contactpersonen van de verschillende werkgroepen verwijzen wij u naar onze website

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining'

Canadastraat 6, 8141 AC Heino

0572-394562 omheining@planet.nl

www.historischeverenigingheino.nl

Rabobank: NL06RABO 0327112271

De oude meester vertelt...

*Al bijna 15 jaar is hij niet meer onder ons:
Henk van der Veen, oud-voorzitter en erelid van onze vereniging. Oud-eindredacteur van het contactblad ook en vele jaren voorzitter van de werkgroep streektaal.*

Vrachten gedichten en verhalen in de streektaal heeft hij ons nagelaten. Lang niet al het materiaal is gepubliceerd.

Onder de titel 'De oude meester vertelt' willen we enkele verhalen uit zijn oeuvre in de komende edities van ons contactblad publiceren. In dit nummer kozen we voor de anekdote 'Stärke Rieks'.

Stärke Rieks

Rieks Broam was onmeundig stärk. Det wus iederiene in de Veldhoek en nog völle meer mēensen wussen det. Hee kon een droadnaegel bugen töt e zo krom was as 'n kramme.

't Was 'n goeie lobbjes van een kèèrl. Hee was al wel roem aan de joaren, mär nog niet etrouwd. Hee wonnen saemen met zien vae op een klein spullegie; zien moe was al lange joaren dood. Het wödden hoog tied dat e een vrouwe zöchen, umdet een mannenhuus-holding toch einlijk niks is en veural ok umdet zien vae al oarig op leeftied kwaamp.

Mär ja, Rieks, doar zat gien vrouwluuvleis an, jammer...

Zie hadden, zoas ezegd, een klein spullegie met drie melkkoenen en doarumme gunk Rieks der bie op verdienst. 's Zommers hölp e vaeke de boeren met 't heuien en met de roggebouw en vārder pakken e alle wärk an det er zich mär veurdeud. Zien kracht was överal te gebrueken.

Die kwaamp ok goed van passe, toen e een tiedlaank an 't elektrisch wärken. Der wödden licht anelegd in de Veldhoek en dan mossen der poalen in de grond. Rieks pakken zo'n zwoare poal spierallinnig op en zetten em op de plekke as waar e stoan mos, waar as e op anwiesing van de baas een diep gat egraeven had. Die baas van 't elektrisch was slim bliej met zo'n wärker, det kö'j wel noagoan.

Het is es gebeurd, 'n moal in 't vrogge veurjoar, det Rieks kunstmest wol zeien op 't grös-laand. Hee laeden veer zakken slakkenmeel op de kruuwaegen en doar wol e met weg vaen. Mär det gunk goed mis! De kruuwaegen brak of bie de poten en Rieks stund met beide steilen in de voesten verbaasd te kiekken. Hee had niet edacht det e stärke was as de bomen van de kruuwaegen. Die mos dan mär weer emaeckt wödden. Zonder

Dorsen en hooibergen.

doar vārder over te piekeren nam e zo'n pepieren zak met slak onder elke arm en sjouwen der met noa 't laand. Doe 't em mār es noa.

Joa, Rieks was onmeundig stārķ, mār vrouwluuvleis, nee, det zat er jammer genug niet an...

Detzelfde veurjoar mos 't eerappellaand emest wōdden. Rieks had een stevig voer stalrest op de waegen epakt en hee spannen de kidde der veur. Mār 't diertie glissen weg in det glibberige mestgat, hee kon der gien beweging in kriegen. Nog es weer zetten Rieks het peerdtie an. Het deud groewelijk zien beste, mār 't wol niet lukken: de ondergrond was te hārd en te glad. Doar kwaamp nog bie, det het diertie gien beslag onder had. Het gung noe ienmaal niet. Rieks bedachten zich gien moment. Hee deud de kidde veur de waegen weg en bund em zolange aan de deurklinke. Toen pakken e 't ienspan in zien grote haenden en ... hee trōk de waegen zelf tōt op de vaste grond. Toen kon de kidde em vārder wel an. Zo stārķ was Rieks, goa der mār es an stoan. Mār vrouwluuvleis... Of toch?

't Volk keek ter raer van op , toen 't niejgie deur de Veldhoek gunk. Ie hebt niet half in de gaeten hoe gauw det giet...

An de òverkante van de Twentseweg, achter de Stoeven, doar wonnen de familie Kaerman. Zie hadden drie dochters. De middelste was inetroutd bie 'n boer onder Lemelerveld. De jongste stund op trouwen, die trōk eerstdaegs met een jonge boer onder Rechteren vandan, bie vae en moe Kaerman in. Mār de òldste, die al dārtig was ewest en nooit verkering had ehad, de òldste was sinds de Heinose kārme al een paar keer saemen ezien met Rieks. En ... umslieks was 't zaekie beklunken. 't Stund ze bie Kaerman wel an, mār bie d'òlde Broam, Rieks zien vae, vul het helemoal goed. Janna was een fikse meid, die der bieveurbeeld nooit tegenop zag um 't peerd veur de ègen te spannen as heur vae rogge had ezeid. En die ok in de huusholding haer mānnegie stund, om het zo mār es te zeggen.

Iederiene vund det er in de gegeven omstandigheden mār es vlot wārķ van emaeķt mos wōdden. En det deuden ze. Binnen drie moand was alles veur mekaere.

Bie Broam wōdden de delle versierd, stoelen, baanken en toafels deur de buren kloar ezet; alles wōdden in òdder emaeķt veur 't grote feest. Het bruidspaer met de noaste familie gunk in versierde koetsen noa 't gemeentehuis en noa de kārke. De peerden hadden mooie zwatglimmende hoeven, rōsies aan 't heufdstel en opgepoetst tuug. Óveral hadden de noaste buren an edacht.

Um kort te goan, het leup die dag ommoal zoas 't lopen mos. Allinnig, ien ding, doar had gien mēense op erekkend. Toen het al niet meer zo jonge paer tussen een erewacht van buren en familie deur het huus sol binnengoan, leut Rieks toch nog es zien, det e stārķ was: iniens beurden e Janna op – die toch ok heel wat ponden in 't gat had – en hee dreug haer over de drumpel. Doar stund al 't volk van te kieken.

Het wōdden een geweldige feest, want iederiene was in een goeie stemming. Rieks en Janna waeren slim gelukkig, det ko'j zo zien. Trouwens, wie was der niet blij in de Veldhoek.

Tekst: Henk van der Veen sr.

Mijn herinneringen aan Opoe (deel drie)

Willemina
Hoogeland-Bannink
1889-1966

Voor mijn broers en zussen heb ik een boekje met herinneringen aan mijn opoe geschreven.

Omdat we erg veel in leeftijd verschillen, tussen de oudste en de jongste zit 23 jaar, heeft niet iedereen, vooral de jongsten, niet zoveel met opoe meegemaakt. Daarom is het voor hen ook leuk om de verhalen over opoe te lezen.

Later is gebleken dat er nog heel veel mensen zijn die haar gekend hebben en dat die het ook leuk vinden om het boekje te lezen.

Het boekje komt nu in feuilletonvorm uit in de komende afleveringen van het contactblad.

Opoe op stap

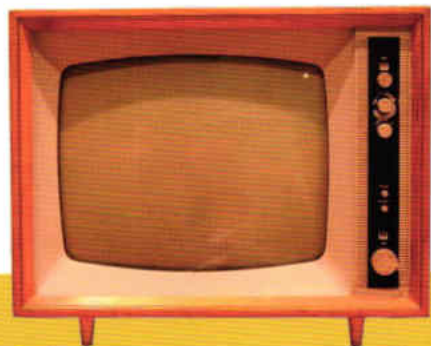
Opoe was voor haar leeftijd behoorlijk lenig. Ik herinner me dat ze vaak touwtjesprong en aan het kaatsenballen was. 's Winters als het een beetje gevroren had, probeerde ze vaak op slootjes in de buurt uit, of het ijs al dik genoeg was. Op een keer kwam ze thuis met kletsnatte kleren... het ijs bleek toch niet dik genoeg. Opoe weigerde om droge kleren aan te trekken en haalde vuur uit de kachel en deed dat in de stoof. Daar zat opoe te dampen!

Zo af en toe pakte ze een fiets van een van ons en ging ze een eindje fietsen. Dat was verder ook geen probleem, tot die ene keer dat we ongerust werden omdat ze wel erg lang wegbleef. Uiteindelijk kwam ze eraan fietsen met een meisje dat in een woonwagen woonde. Dat meisje kwam weleens bij ons met een koffer vol garen, naalden, knopen etc. om te verkopen. Opoe was verdwaald en dat meisje had haar gezien en wist gelukkig waar opoe woonde. Dat opoe wel in de rats heeft gezeten, bleek wel toen ze me zei: 'Wat waa'k blijf da'k de achterdeure weer zage!'

Lachen met opoe

Opoe noemde ons nooit bij naam, ze sprak sowieso niet zoveel. Als ze al iets zei over ons, dan had ze het over 'die deerne' of 'hij'. Je hoefde ook nooit bang te zijn dat ze je zou verklappen als je eens iets deed wat eigenlijk niet mocht. Dat sprak haar ongetwijfeld aan. Dat ze gevoel voor humor had, liet ze niet graag merken. Maar ik herinner me nog wel een keer dat broer Henk gekke capriolen uithaalde en dat ze toen zat te schaterlachen. Iets wat opoe ook altijd deed was koekjes of snoepjes achter de gordijnen verstoppen. Ik heb geen idee waarom ze dat deed. Als je haar de koektrommel voorhield nam ze er vaak wel iets uit, maar even later lag het dan weer achter een gordijn. Als kind wisten wij daar natuurlijk wel raad mee! Misschien vond ze dat wel leuk om te zien wie er dit keer met 'haar buit' vandoor ging...

***'Opoe begon
in de handen te klappen
en keihard tra la la te zingen.'***

Ik herinner me ook nog die keer toen ik een poosje verkering had met Hans. Hans vond de muziek van The Brothers Four erg mooi. Op een zaterdagavond zouden ze op de televisie komen en Hans wilde dat graag opnemen met een bandrecorder. Dat was in die tijd nogal een groot en zwaar ding, maar Hans nam de moeite om hem vanuit Raalte achterop zijn motor mee te nemen. We hadden geluk dat we die avond op de broertjes Mark en Dick moesten passen en dat er verder niemand thuis was behalve opoe. Ze zat zoals gewoonlijk weer op haar stoel naast de kachel. We deden de jongens mooi op tijd naar bed en de opname kon beginnen. Dat ging toen nog met een microfoontje voor de televisie, dus moest je heel stil zijn, anders stoorde dat. Het moment was daar. Hans drukte de knop in en toen gebeurde er iets waar we nooit aan gedacht hadden: opoe begon in de handen te klappen en keihard tra la la la mee te zingen! Ik dacht dat Hans niet meer bijkwam van het lachen. Helaas waren de opnames mislukt, maar we hebben er nog vaak lol om gehad.

Tekst: Anna Slurink-Penninkhof

Oorlogsuerhalen familie Kok

Eten, licht en warmte in de oorlog

Tekst: Herman Kok

De oorlog vorderde en Duitsland ondervond steeds meer tegenstand op alle fronten. Goederen en eten werden bij ons in Nederland schaarser en waren al jaren op de bon.

Om brandstof voor de oorlog te sparen werd de stroom in alle woonhuizen afgesloten door de hoofdzekering er uit te trekken en de zekeringkast te verzegelen.

Je merkt schemering intens en het duister is bij nieuwe maan en een wolkenlucht heel dicht om je heen en volledig. Er komt ook geen sprankje licht uit de met verduisteringspapier geblindeerde ramen in het dorp.

Ook ons huis tegenover de melkfabriek was donker zodra de zon geen licht meer gaf. Op last van de Duitsers was de hoofdzekering er in alle huizen uitgetrokken; Heino was aardedonker. Sterren en maan konden in volle pracht laten zien dat ze er waren en hoe ze waren. Trouwens, als je in de zomer bij avond buiten zit, dan heb je geen licht nodig. Het licht van de maan kan net dat stukje sfeer toevoegen dat je op dat moment nodig hebt.

Mijn vader gooide nooit wat weg, je kon immers nooit weten. Hij bewaarde alles wat nog een beetje goed was of niet goed maar gerepareerd kon worden. Hij had nog een paar oude fietsdynamo's liggen en de koplamp van een fiets. Op het achterwiel van onze oude fiets werd de enige luchtband gemonteerd die nog op te pompen was. De twee dynamo's werden aan het frame gemonteerd en voor aandrijving op de harde band gezet. Twee dynamo's: dus twee keer zoveel licht, een zee van licht, dacht pa, maar dat klopte niet.

De fiets werd in de achterkeuken gezet, met het achterwiel van de grond en geschoord met palen zodat hij niet zou omvallen als je erop ging zitten. De hele familie, zo'n twintig personen, keek in de keuken toe of werkte mee.

Aan trappers was er aanvankelijk geen gebrek. Herman en Anneke, de oudste kinderen van ons gezin, konden worden ingeschakeld. Er waren ook nog de neven en nichten van ome Hendrik. Dat gezin met zes kinderen was uit Deventer vertrokken omdat het daar te gevaarlijk was en ze uit hun huis gebombardeerd waren. Zij woonden nu bij ons in. Gé en Frans konden dus ook helpen trappen. Opa en opoe hoefden niet mee te doen.

Stukken elektriciteitsdraad, die mijn vader ook bewaard had, stukken ijzerdraad, bij gebrek aan beter, werden aan de einden schoongekrabbd voor goed contact en in

De familie Kok uit Deventer en de familie Kok uit Heino. Boven links staat (met pijp) oom Hendrik Hilderink, een broer van mevrouw Kok. In het midden met de wandelstok de vader van mevrouw Kok, opa Hilderink. Mevrouw Kok staat op de bovenste rij met hoed. De foto is vlak na de bevrijding genomen.

elkaar gedraaid. Ze werden van de dynamo's naar de tafel in de keuken geleid, waarboven de fietskoplamp aan de kamerlamp was opgehangen. We verdrongen ons om de fiets om als eerste te mogen trappen. We traptten flink, maar volgens papa ging dat lang niet hard genoeg want er kwam bijna geen licht op tafel. Moeder zag al wel in dat sokken stoppen bij dit licht echt niet zou gaan. Dat betekende voor haar dus een (gedwongen) vrije avond. We traptten ons lens, aangemoedigd door mijn vader. Het weinige licht van de koplamp was onze schuld, punt.

De lol was er gauw af, we wisselden steeds vaker en gelukkig moesten we op een gegeven moment naar bed. De volgende avond was het weer hard werken om de lantaarn een beetje te laten branden en de groten van licht te voorzien. Je kon geen hand voor ogen zien, hoe hard je ook trapte. Iedereen zocht een excuus om een beurt te kunnen overslaan. Het was al met al geen succes. Te beroerd om flink te trappen moet mijn vader gedacht hebben...

Pa was echter niet voor één gat te vangen. Op de melkfabriek had hij een brander van een oude carbidlantaarn op de kop getikt. Ook was hem de werking uitgelegd van zo'n lichtbron. Hij soldeerde van dunne gegalvaniseerde plaat en koperpijp met tin een soortement carbidlantaarn in elkaar die geheel automatisch zou moeten gaan werken. Het ding zag er indrukwekkend uit.

Eindelijk was het weer avond geworden en kon de lantaarn gebruikt worden. Carbid en water werden in de desbetreffende bakjes gedaan, de lamp werd dichtgeschroefd en midden op tafel gezet. Binnen de kortste keren kwam er carbidgas uit de brander. Een lucifer erbij en de lamp brandde met een helwitte scherpe vlam. Als je er per ongeluk in keek werd je verblind en zag je de eerste tijd niets. Iedereen was opgetogen! Dat was nog eens licht! De vlam werd groter, steeds groter, de lamp ging steeds luider sissen. Papa was dik tevreden. En toen gebeurde het. Met een oorverdovende knal barstte het ding uit elkaar. Doodse stilte, hartstikke donker, een enorme carbidstank, niemand gewond.

De deuren werden opengezet om de scherpe carbidlucht te laten wegstromen en iedereen is die avond vroeg naar bed gegaan.

Maar het was niet alleen het licht dat het niet deed, ook de wasmachine deed het niet. Bij een gezin van twintig mensen is dat nogal wat. Aanvanke-lijk was er aan het wiel dat door de elektromotor werd aangedreven een slinger gemaakt, zodat je kon wassen door met de hand aan dat wiel te draaien.

Als moeder op maandag ging wassen moest je twintig minuten aan dat wiel draaien om een was schoon te krijgen. En dan nog eens om die was door de wringer te krijgen. Enorm hard werken voor alle kinderen die konden draaien, de oudsten het langst. Voor de hele was van zo'n twintig familieleden moest je die gang van machine en wringer met de hand zo'n tien keer doen. Dat vond zelfs pa te erg.

De toestand vroeg om grote maatregelen. Mijn vader besloot de stroom weer aan te sluiten. Hij verbrak het zegel van de hoofdzekeringkast en repareerde dat later weer onzichtbaar. Je zag er werkelijk niks van.

De ramen werden nog beter verduisterd dan ze al waren. Papa had van stukken massief messing, met rubberslang en isolatieband er omheen, een soortement hoofdzekering gemaakt die echt nooit kapot zou gaan en sterk genoeg was voor heel Heino. Deze had hij in de kast gemonteerd.

Het telwerk van de kilowattuurmeter mocht natuurlijk niet tellen. Daartoe werd de rotor ervan met een stopnaald uit de aandrijving gelicht. Dat kon door de naald door het zachte aluminiumrandje van het kijkglasje te steken en de rotor op te zoeken en te lichten. Wij hadden weer licht en

stroom. En we konden weer radio Nederland in Londen beluisteren. Het beviel mijn vader zo goed dat de stopnaald in de meter tot na de oorlog is blijven zitten. Met de IJsselcentrale is op een gegeven moment een praatje gemaakt en uitgerekend hoeveel stroom we zwart van het net hadden afgetapt. We kregen een andere meter, mijn vader betaalde en we hoorden weer bij alle andere Nederlanders.

De kachel moest ook branden. De kolenbonnen van ons gezin waren ontoereikend voor een strenge winter. Voor zover ik weet had het gezin van mijn oom geen of weinig bonnen bij zich want ome Hendrik was niet alleen uit zijn huis vertrokken maar was ook ondergedoken.

De jongens in het gezin moesten elke dag met de hand en een grote trekzaag een stuk van een zware eikenboom zagen. Erg hard werken maar gezond. Mijn vader hakte daar blokjes van. Maar zelfs met die houtblokjes erbij was het niet genoeg voor de winter.

Mijn vader werkte nog steeds als machinist-stoker op de melkfabriek. Daarom hoefde hij aanvankelijk niet naar Duitsland. Hij verzorgde de ketels en machines en nam soms, na de nachtdienst, een kruiwagen steenkolen mee naar huis. Dat is allemaal goed gegaan. We hadden geen klagen en zijn met ons grote gezin lekker warm die laatste winter doorgekomen.

TA 707 VASTE BRANDSTOFFEN VERWARMING + GEZINNEN			
1 RESERVE BRANDSTOFFEN			
Brandstoffen 85 B.V.	Brandstoffen 84 B.V.	Brandstoffen 83 B.V.	Brandstoffen 82 B.V.
Brandstoffen 80 B.V.		Brandstoffen 79 B.V.	

Kolenbonnen.

Achter het brandspuitenhuisje, dat toen tussen de familie Israël en ons huis stond, dus eigenlijk op gemeentegrond, had mijn vader een kleine varkensstal gebouwd. Het was een mooi schuurtje met een deur en rechts daarvan de trog voor het voer. Bij de boer kocht hij clandestien een biggetje, dat vet gemest werd met melkafval van de fabriek, aardappelschillen en groenteafval van onze gezinnen en de rest weet ik niet. Dat ging zo goed dat we op een gegeven moment twee varkens hadden. De ene werd jong geslacht voor de metworst en de andere in het najaar als volwassen varken.

Als het zover was kwam ome Gerrit uit Steenwijksmoer, een broer van mijn vader die later getrouwd is met Diena Nijboer van de Lemelerveldseweg, om te slachten. Daartoe had hij van tevoren al een paar patronen voor het schietmasker buitgemaakt om het varken zacht te laten inslapen. Moeder had van gewassen oude meelzakken op de trapnaaimachine al zakken genaaid voor het bloedbrood. Het meel en de kruiden voor de balkenbrij stond klaar, het was dan een drukte van belang. De wasketel stond op het fornuis met heet water om het varken te schrapen, de ladder stond klaar om straks het varken aan te hangen.

Ome Gerrit schoot nooit mis en binnen de kortste keren stak hij het mes tussen de voorpoten om het bloed af te laten vloeien. Moeder stond dan klaar met de koekenpan om het bloed op te vangen voor bloedbrood en bloedworst. Ondertussen trok ome Gerrit met mijn vader het varken van achteren wat hoger, zodat er zoveel mogelijk bloed uit het varken zou lopen. Dan werd het varken in de grote teil gelegd en overgoten met heet water uit de wasketel. Wij moesten dan met een soort trechter met een

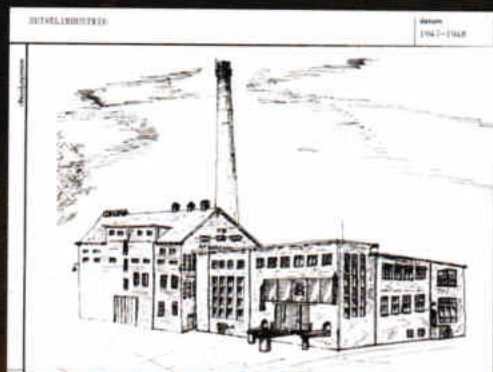
scherpe rand al het haar van het varken schrapen. Zwaar werk waarmee je wel even bezig bent. Daarna ging het varken aan de ladder, werd openge-sneden en alles werd eruit gehaald. De darmen moesten schoon voor de metworst, de lever en de nieren in stukken voor het bloedbrood en de balkenbrij en de hersens voor de zure zult. Na een dag hard werken was het hele varken gedemonteerd en omgezet in allerlei lekkere producten.

De kat was erg vervelend, zat telkens aan de kop van het varken te likken. Mijn vader werd kwaad en pakte een stuk elektrisch draad. Het ene eind stopte hij in het stopcontact en het andere in het varken. Het was koffietijd en niemand mocht bij het varken komen. Toen de kat weer kwam likken, sprong hij wel een meter in de lucht. Hij is met vliegende vaart het bouw-land in gestoven en is in een voorde gaan liggen. Daar kwam hij pas tegen de avond weer uit. Toen hing het varken al niet meer aan de ladder.

Het laatste varken had 'stiefte' in de voorpoten. Dat varken moest regelmatig achter het brandspuitenhuysje los worden gelaten, zodat het wat lopen kon. Ik was als de dood voor varkens. En het was net alsof ze dat wisten. Ik bewaakte het gat tussen Israël en het brandspuitenhuysje. Het varken kwam recht op me af, ik liet hem natuurlijk passeren. Het varken liep naar de weg. Het was zo vlug als water en vermaakte zich best. Dat maakte mijn vader nog kwader. We hebben het varken uiteindelijk weer gevangen, samen met hulp van een stel Duitsers dat in de fabriek gelegerd was. Die hadden er geen flauwe notie van dat het een clandestien varken was. Dat was nog eens geluk hebben.

Het varken is nooit weer losgelaten en is vroegtijdig geslacht, dit keer door papa en mij. Ome Gerrit was intussen ook ondergedoken en durfde niet meer. Omdat we geen schietmasker hadden gingen we als volgt te werk: ik moest schrijlings op het varken gaan zitten in die nauwe stal, had een zwaar mes in mijn handen, precies boven een cirkeltje dat papa met anilinepotlood op de kop van het varken had getekend. Beetje naar voren, beetje schuiner, beetje zus, beetje zo en plots sloeg mijn vader met een grote smeedhamer achter op het mes dat wegzakte in de kop van het varken. Een afschuwelijk gevoel voor mij. Het varken viel tussen mijn benen en schreeuwde enorm. Mijn vader stak het varken, het bloed gutste eruit en ik zette het op een lopen het weiland in. Niet erg flink maar ja, zo gaat dat. Flink op mijn donder gehad. Gelukkig was moeder bij de hand met de koekenpan om het bloed op te vangen. Toen het bloed er af was hebben we met vereende krachten het varken in de kruiwagen gehesen, naar de achterkeuken gereden, waar we het verder geslacht hebben, zoals we zo vaak gezien hadden van ome Gerrit.

Ik zie nog de metworsten, de zijen spek en de hammen aan de zolder hangen na de slacht. En dan die diepe borden met balkenbrij in de kelder, de bloedbroden die daar hingen, de zure zult die ik niet lustte. Neen, we kwamen niets te kort in de oorlog...

Tekening gemaakt door Herman Kok die tegenover de melkfabriek woonde. Hij was een poosje aan huis gebonden toen hij een wond aan zijn been had.

HET SIGARENZAKJE (10)

door Jennie Pruim-Reinders

Pand De Nekker omstreeks 1960.

In het begin van de vorige eeuw toen de sigaren nog niet werden verkocht in dozen of doosjes werd er gebruik gemaakt van sigarenzakjes met dikwijls ter versiering op de achterzijde een rebus. Het sigarenzakje werd geboren op het moment dat het roken van sigaren een gewoonte werd. Toen kreeg de winkelier behoefte aan een geschikte vorm van verpakking. De sigaar, een relatief duur product, werd daarom vaak per stuk of bij kleine aantallen verkocht en vanwege de kwetsbaarheid was een veilige verpakking een noodzaak. Bovendien werd met een deugdelijke verpakking het aroma geconserveerd en bleef de sigaar tegen stof en vuil beschermd. Verpakt in een eenvoudig bedrukt papieren zakje was de sigaar voor transport geschikt en ging mee in de binnenzak of onder de hoed van de roker.

Zoals uit het opschrift van het afgebeelde sigarenzakje is op te maken, heeft de heer G. Rakhorst H.Wz. een winkel in tabak en sigaren en tevens een winkel in kruidenierswaren en veevoederartikelen. Het pand waar hij toentertijd zijn bedrijf uitoefende, is nu bekend als het pand 'De Nekker', Canadastraat 6-8.

Gerrit Rakhorst wordt in Heino geboren op 1 augustus 1878 als zoon van Hendrik Willem Rakhorst, winkelier en spekslager, op het adres Canadastraat 6. Zijn grootouders wonen in het andere gedeelte van het huis en wel op Canadastraat 8.

Behalve Gerrit wordt er een dochter geboren. Dus neemt Gerrit als enige zoon het winkelbedrijf van zijn vader over. In de loop der jaren is hij echter behalve winkelier tevens zaakvoerder van de landbouwvereniging Heino, later bekend als Heleco, kassier van de Coöp. Boerenleenbank Heino en wethouder van de gemeente Heino. In verband met de vele werkzaamheden die deze functies met zich meebrengen, besluit hij met het winkelbedrijf te stoppen. Op 3 augustus 1922 wordt de winkel overgenomen door Bram Bijker, afkomstig uit Steenwijkerwold. Vervolgens wordt Arie de Nekker, een zwager van Bram Bijker, op 27 augustus 1945 eigenaar.

Een afbeelding van het sigarenzakje voorzijde.

Omdat de CLAVV (Heleco) van plan is uit te breiden, verkoopt de familie De Nekker het pand Canadastraat 6-8 aan de CLAVV. Echter, de gemeente Heino heeft ook belangstelling. Zij wil het pand gebruiken om een uitbreiding te realiseren voor het ernaast gelegen gemeentehuis. Zodoende koopt de gemeente Heino op 26 september 1974 het pand van de CLAVV. Maar dan beginnen de problemen voor de gemeente. Het gebouw is voor uitbreiding te onpraktisch, de kosten van de verbouwing worden veel te hoog en bovendien zal het nieuwe gebouw na enige jaren weer te klein zijn. De gemeente besluit tot nieuwbouw en op 16 oktober 1979 wordt het pand weer terugverkocht aan de CLAVV, die van plan is er een ABTB- winkel te beginnen. De winkel komt echter na de fusie van de CLAVV met de ABTB (Heleco) niet aan de Canadastraat, maar aan de Marktstraat. Intussen staat het pand Canadastraat 6-8 al vanaf 1974 leeg, onderhoud wordt niet meer uitgevoerd en het gebouw verandert in de loop van de tijd in een krot. Bij de verkoop aan de CLAVV heeft de gemeente echter in de verkoopovereenkomst een verplichting tot restauratie en een boeteclausule opgenomen omdat het pand op de monumentenlijst staat. Heleco voelt echter meer voor afbraak dan voor restauratie. Toch wordt in 1983/1984 besloten tot restauratie over te gaan.

Momenteel is PKN Heino eigenaar van het gebouw en bevindt zich op Canadastraat 6 de dierenartsenpraktijk. Het gedeelte Canadastraat 8, voorheen make-laarskantoor Van der Heijden, staat leeg. Voor dat gedeelte wordt een andere bestemming gezocht. En op de bovenverdieping bevindt zich het kerkelijk bureau en een recreatieruimte van PKN Heino.

Achterzijde; oplossing van de rebus: Instituut doofstommen te Groningen.

Geraadpleegde bronnen:

*Archief van de Vereniging voor Heemkunde 'Omheining': Contactblad Omheining nr. 4 van 1988, Krantenknipselarchief.
Internet: Wie was Wie.*

"Wule zekt det zo"

Een rubriek veur platproaters

In de vorige aflevering van 'Wule zekt det zo' noemden we een aantal dialecten die alle deel uitmaken van het Nedersaksisch. Daar behoort het Sallands ook toe. Onze attente lezer Wim Verweij miste in de opsomming van streektaalen echter het dialect van de Noord-Veluwe. 'En dat had er toch echt bij moeten staan,' aldus Wim.

Bij deze... Bedankt voor uw opmerkzaamheid!

In deze vijfde aflevering een selectie van 24 woorden met de beginletter f.

falderappe

- vreemde snoeshaan

fèèkse

- bijdehante vrouw

feitel

- dweil

fenuus

- fornuis

fetuten

- manieren, kuren

fidderen

- rillen

fiegelieren

- uitzoeken, uitpluizen

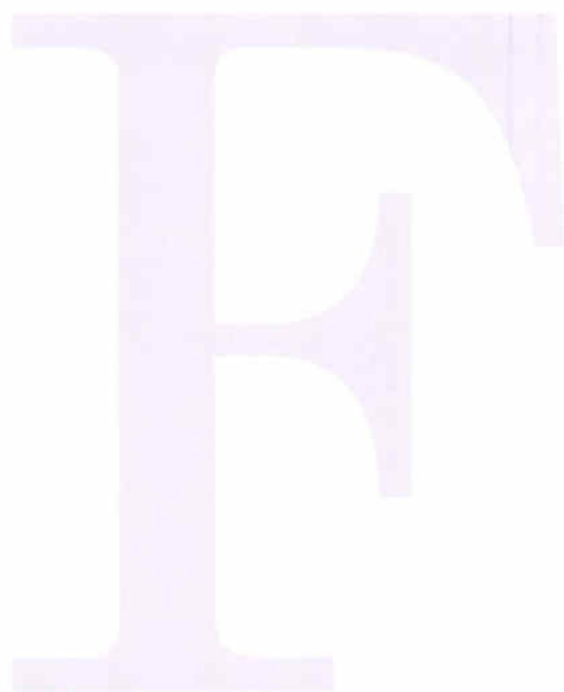
fiene

- klaar, 'hee hef 't wärk in 't fiene'

fienoal

- totaal

fiesterig weer

- motregen en wind

fieterwärk

- priegelwerk

fitsie

- klein beetje

fitterkonte

- secuur persoon

flikkerieje

- goed handeltje

floksen

- herfstseringen

fluite

- jonge meid

fluus

- vel

foekerig

- verkreukeld

foekvel

- gerimpelde huid

foezel

- eigen gestookte jenever

foggelen

- slenteren

froeselen

- stoeien

fusselkonte

- prutser, knoeier

fussie

- kleine hoeveelheid, plukje hooi of gras

Roelof Stavorinus, een vierluik

**Slot: De Tweede Wereldoorlog
en de jaren daarna**

Abele en Roelof Stavorinus zetten de onderneming van hun vader voort. In de crisis- en oorlogstijd proberen ze aan het werk te blijven en geld te verdienen. Ze varen op Rotterdam en naar de Zaanstreek. Ze vervoeren arbeiders, generatorhout en bergen gezonken schepen.

Schipper Roelof Stavorinus.

Op de ochtend van vrijdag de tiende mei 1940 vallen Duitse legers Nederland binnen. De Tweede Wereldoorlog is ineens in Nederland. Op dinsdag 14 mei wanneer Roelof onderweg is naar Rotterdam, vindt het bombardement op Rotterdam plaats. Gelukkig ligt hij op het moment van bombarderen niet in de stad en wordt hij niet getroffen door schade. Voor Anna en de kinderen is er een periode van onzekerheid. Roelof komt heelhuids terug.

Het jaar 1940 is voor de Rotterdamse havens een moeilijk jaar. Er wordt dan minder verhandeld. Logisch, want Rotterdam moet zich herstellen van het bombardement. De jaren daarna herleeft de handel enigszins. Er wordt in de oorlogsjaren wel gevaren op Rotterdam, maar minder vaak dan voorheen. Dit geeft ruimte om tussendoor ook andere vrachten aan te nemen. Zo heeft Roelof diverse keren planken vervoerd voor de timmerfabriek van Douma in Raalte.

In de laatste jaren van de oorlog is er grote schaarste aan brandstof. Om auto's op de weg te houden worden ze voorzien van gasgeneratoren. Het gas wordt opgewekt door het verbranden van hout. Naast of achter de cabine is een soort kachel geplaatst, die regelmatig gevuld wordt met hout. De vraag naar dat generatorhout stijgt. De jonkheren Van Dedem en Van der Pol kopen hout in Overijssel en laten het in kleine blokjes hakken. Daarna wordt het verscheept met de 'Nijverheid'.

Wanneer de geallieerden de slag in het luchtruim winnen en overgaan tot het bombarderen van Duitse steden en ook aanvallen op doelen in Nederland wordt de 'Nijverheid' beschermd. Hiertoe worden op de kajuit strobalen geplaatst. En dat is nodig ook want elk schip loopt kans om beschoten te worden. Dat overkomt zijn broer Abele aan het eind van de oorlog, wanneer de 'Hoop op Zegen' wordt beschoten door een Engelse Spitfire waarna het schip naar de werf moet. Daar worden de kogelgaten gedicht en de luiken hersteld.

Halverwege de oorlogsjaren wordt Anna voor de vierde keer zwanger. Op 18 oktober 1943 wordt een jongetje geboren. Roelof is zijn naam. Een bijzondere gebeurtenis in een roerige tijd.

Na afloop van de oorlog komt het werk weer op gang. De 'Nijverheid' wordt ingezet voor de berging van gezonken schepen. Bij Terwolde en Wijhe is eind maart 1945 in de IJssel een aantal schepen gezonken, nadat ze beschoten zijn door Britse vliegtuigen.

Samen met medewerkers van de scheepswerf Van der Velden uit Zwolle gaan Abele en Roelof helpen bij

Roelof kijkt toe hoe het schip geladen wordt bij Dalmsholte.

De Doktersbrug bij Dalmsholte. De 'Nijverheid' is volgeladen met generatorhout.

Aan de Thorbeckegracht bij Bergia.

Roelof en dochter Riek bij de stuurhut van de 'Nijverheid'.

het bergen van wrakken. De 'Nijverheid' beschikt over een stalen giek met hijstuig, aangedreven door een vier tot vijf pk benzine-Listermotor met verdampingskoeling. Daarmee wordt in de zomer van 1945 de houtlading geborgen van het Rijnschip 'Maria Catharina' van schipper Looyschelder uit Vreeswijk. Daarna wordt de lading vervoerd naar houthandel Stoffel in Deventer.

Vervolgens wordt in september een dekschuit (no. 5554) gelicht. Dit schip ligt bij de haven van Wijhe. Hierna volgt een andere dekschuit (no. 1711). Deze is, net als de 'Maria Catharina', gezonken bij Terwolde. De laatste wordt drijvend gemaakt en naar Zwolle versleept.

Ook wordt de 'Nijverheid' ingezet voor personenvervoer. Vanuit Kampen worden enige tijd grondarbeiders vervoerd die werken aan het herstel van de dijken en waterwegen van het Kampereiland. In het ruim van het schip staan lange rijen banken voor de arbeiders. 's Morgens worden ze via de IJssel en het Hanzediep naar de werkplek gevaren en 's avonds weer opgehaald.

Wanneer na enige jaren de nasleep van de oorlog voorbij is en het gewone leven weer begint, neemt Roelof de beurtvaart over van schipper Van der Meulen uit Zwolle. Dan wordt gevaren tussen Zwolle en de Zaanstreek. Van Zaandam tot Knollendam gaat de reis. Dit industriegebied levert een grote variatie aan goederen voor de landbouw- en levensmiddelenindustrie. Het wekelijkse schema ziet er, wanneer alles naar wens verloopt, als volgt uit: maandag en dinsdag wordt er gelost bij Bergia aan de Thorbeckegracht in Zwolle. Op woensdag wordt er gevaren naar de Zaanstreek. Op donderdag en vrijdag wordt de 'Nijverheid' geladen en op zaterdag gaat de reis weer terug naar Zwolle.

Begin jaren vijftig wordt er een beurtdienst van Elburg naar Amsterdam onderhouden.

In 1952 wordt Abele ziek. Hij lijdt aan een spierziekte. Hij ligt lange tijd op bed en sterft op 14 december 1952. Hij is dan 53 jaar oud. Daarvoor hebben zijn vrouw Dieke en hij besloten om de 'Hoop op Zegen' te verkopen. Schipper Bakker uit Maartensdijk wordt de nieuwe eigenaar.

Roelof wordt op 17 februari 1953 door de kantonrechter benoemd tot toeziend voogd over de minderjarige kinderen, die door Dieke worden opgevoed.

De oudste zoon van Abele en Dieke, Siep, heeft bij zijn vader praktijkervaring opgedaan. Nu de 'Hoop op Zegen' verkocht is, stapt hij over op de 'Nijverheid' om zich bij zijn oom Roelof verder te bekwamen in het schippersvak.

Roelof blijft aan de wal

Wanneer Roelof binnen een jaar een hartinfarct krijgt, moet Siep op eigen benen staan. Roelof herstelt langzaam, maar is niet meer in staat om zijn beroep weer op te pakken.

Siep vaart nog tot 1958 op de 'Nijverheid'. Dan verkoopt zijn moeder het schip en gaat Siep varen op een groter schip, het motorschip 'Aeolus'. De nieuwe eigenaar geeft de 'Nijverheid' een nieuwe naam, 'Bona Spes'.

Roelof blijft aan de wal en leeft een regelmatig gezinsleven. Hij voelt zich er goed bij. Wat hij als schipper miste, was dat hij niet iets kon doen op maatschappelijk en kerkelijk gebied. Nu heeft hij er de tijd voor. Hij wordt diaken in de Nederlandse hervormde kerk en als gevolg daarvan bestuurslid van de stichting die het bejaardencentrum 'De Maat' het licht doet zien. Hij doet dit met grote inzet en overtuiging en haalt voldoening uit dit soort werk.

Na zijn herstel werkt hij enige tijd in dienst van de gemeente Heino. Ongewoon werk voor hem. Hij voelt zich beter op zijn plaats bij de manufacturenzaak van Roelof Kruisdijk, waar hij administratief werk doet en in het magazijn werkt. Dat doet Roelof tot hij in 1963 opnieuw getroffen wordt door een hartinfarct. Hij ligt dan geruime tijd in het Sophia Ziekenhuis in Zwolle. Hoewel hij weer herstelt, kan hij niet meer werken. Inmiddels is Roelof met zijn vrouw Anna en haar inwonende moeder in 1960 verhuisd van de Zwolseweg 11 naar de Haarstraat 33. Enige tijd daarna komt ook zijn schoonzus Dieke in de Haarstraat wonen op nummer 29. Zo wonen de twee gezinnen Stavorinus, net als aan de Zwolseweg, weer dicht bij elkaar.

Roelof overlijdt op 66-jarige leeftijd, net als zijn vader, aan een hartstilstand. Wanneer hij op zijn geliefde solex op weg naar dokter Doyer is gereden, zakt hij bij de ingang van de praktijkruimte in elkaar. Het is dan 2 februari 1968. Een donkere dag.

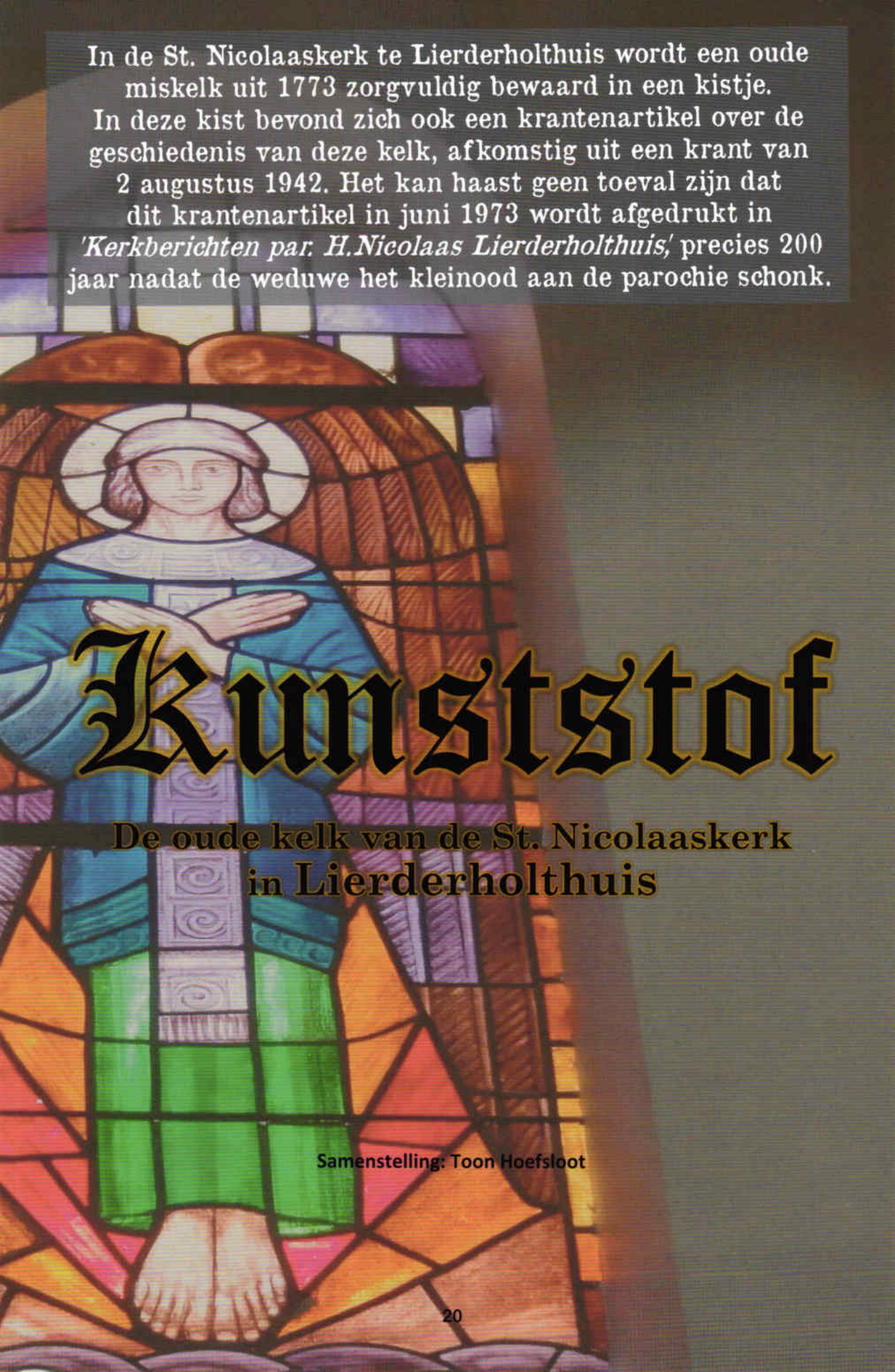
Naschrift

Roelof Stavorinus is geboren op 31-07-1901 in Zwolle, zoon van Siebe Stavorinus en Hendrika (Riek) Roessink. Hij is gedoopt op 04-10-1901 in Heino. Roelof is overleden op 02-02-1968 in Heino, 66 jaar oud. Hij trouwt, 25 jaar oud, op 05-08-1926 in Heino met Johanna Geertruida (Anna) Brinkman, 24 jaar oud. Zij is gedoopt op 11-05-1902 in Heino. Anna overlijdt op 7-3-1979 in Heino, 76 jaar oud.

Kinderen van Roelof en Anna:

1. Hendrika (Riek) Stavorinus is geboren op 16-03-1928 in Heino. Riek trouwt op 4-8-1967 met Willem van Werven. Willem overlijdt op 3-10-1985, 62 jaar oud.
2. Hendrikus (Hein) Stavorinus is geboren op 19-12-1929 in Heino. Hij trouwt, 29 jaar oud, op 16-9-1959 in Heino met Roeloffine Janna (Fien) Laanbroek, 24 jaar oud. Fien is overleden op 26-8-2001 in Zwolle, 66 jaar oud.
3. Gerritdina (Dinie) Stavorinus is geboren op 5-2-1932 in Heino. Ze trouwt op 16-4-1959 met Albert Jan Grotenhuis (Ap). Dinie is overleden op 1-4-1995 in Zwolle, 63 jaar oud.
4. Siebrigje (Siep) Stavorinus is geboren op 5-2-1932 in Heino. Ze trouwt op 13-12-1968 met Albert (Bert) van de Wetering. Siep is overleden op 27-12-2006 in Heino, 74 jaar oud.
5. Roelof Stavorinus is geboren op 18-10-1943 in Heino. Hij trouwt, 25 jaar oud, op 27-11-1968 met Geertje ten Brinke.

In de St. Nicolaaskerk te Lierderholthuis wordt een oude miskelk uit 1773 zorgvuldig bewaard in een kistje. In deze kist bevond zich ook een krantenartikel over de geschiedenis van deze kelk, afkomstig uit een krant van 2 augustus 1942. Het kan haast geen toeval zijn dat dit krantenartikel in juni 1973 wordt afgedrukt in *'Kerkberichten par. H. Nicolaas Lierderholthuis'*, precies 200 jaar nadat de weduwe het kleinood aan de parochie schonk.

A large, colorful stained glass window depicting St. Nicholas. He is shown from the waist up, wearing a blue robe over a green garment, with a white halo around his head. His hands are crossed over his chest. The background of the window features a large, stylized orange and red pattern, possibly representing a shell or a fan. The overall style is traditional and religious.

Kunststof

De oude kelk van de St. Nicolaaskerk
in Lierderholthuis

Samenstelling: Toon Hoefsloot

Citaat:

"De kerk aan de Wetering heeft uit vroeger tijden een fraai verguld zilveren kelk bewaard, die in meer dan een opzicht merkwaardig genoemd mag worden. Deze kelk met geschulpte voet is gedreven in schelpornament en krullen in de stijl van Lodewijk XV. Op den voet staat gegraveerd: 'Ora pro anima Domini Gerardi Baronis de Cammingha cuius vidua Baronessa de Oldenneel hunc calicem oratoria in Heino D.D. 1773'.

Waar deze gemaakt is, zien wij uit het stempel eveneens op den voet, dat een 'boschboom' met (hertogs) kroon voorstelt en dus als plaats van vervaardiging 's-Hertogenbosch aanwijst. Verder staat als meester-teken het merk I.W. op den kelk dat hier ons zegt dat de maker van het kunstwerk is geweest Jan Wolfsbergen, met de jaarletter R (het jaar 1773). Het goudsmitsgeslacht Wolfsbergen in Den Bosch bloeide in de 18e eeuw.

Wie was Gerard van Cammingha?

Deze stamde uit het aloude Friesche geslacht Cammingha, dat het katholieke geloof bewaarde en een grote steun vormde voor de paters Jesuïeten in Friesland. De Camminga's waren bezitters van het eiland Ameland tot het jaar 1726, toen het eiland aan Prins Hendrik Casimir, stadhouder van Friesland, werd verkocht. Sinds die tijd hadden de paters aldaar geen toegang meer en pater Van Gorp kwam als missionaris naar Sallandsche Veld aan de Wetering, waar de adellijke familie Van Oldenneel op den Heerenbrink woonde. In het oude trouwboek van Raalte nu vinden wij aangetekend, dat op 7 augustus 1768 in het huwelijk zijn getreden de Hoogwelgeboren Heer Baron Gerardus van Cammingha en Maria Ursula Sophia van Oldenneel te Heino.

Na den dood van Baron Gerard van Cammingha is diens weduwe hertrouwd met den Hoogwelgeboren Heer Engelbert F. Baron Harwig van Harinxma the Heeg en Groot-Ja (?) in de kerk van Raalte. De bewoners van den Heerenbrink zijn altijd weldoeners van de kerk van Lierderholthuis geweest, zoowel de Van Doetinchems, als de Van Oldenneels en Middachten, die later deze heerlijkheid bewoonden.

De Heeren van de Heerenbrink traden herhaaldelijk op als Markenrichter in de Marke van Heino, o.a. Jan Lodewijk van Doetinchem tot de Heerenbrink in 1694 tot 1709, Hendrik Frans van Oldenneel tot den Heerenbrink in 1746 tot 1750. Verder nog Hendrik Arend van Oldenneel in 1762. De familie Van Oldenneel was weer nauw verwant aan de adellijke families Tengenagel en Knoppert van den Vrijhof. In het begin der 19e eeuw zien wij de familie Van Oldenneel gevestigd op het huis Jongerman in den Raarhoek te Raalte, dat in het jaar 1802 was aangekocht.

De boven beschreven Heerenbrinkskelk op de Wetering is een herinnering aan dit geslacht, welke als zoodanig wel verdient in eere te worden gehouden."

Foto van de miskelk gemaakt door
Stef Wichers Schreur.

INSCRIPTIE OP DE VOET VAN DE OUDE KELK VAN DE ST. NICOLAASKERK TE LIERDERHOLTHUIS:

'Bid voor de ziel van de Heer Baron Gerard van Cammingha wiens weduwe Baronesse van Oldenneel deze kelk aan het kerkhuis in Heino ten geschenke heeft gegeven in het jaar 1773.'

20 jaar geleden

Samenstelling: Inge Roelofs

6 januari

Muziekvereniging Salland, die zetelt in Lierderholthuis, bestaat vandaag precies 75 jaar. De vereniging is nog springlevend, deelt voorzitter Bennie Baks mee. 'Een andere conclusie kun je niet trekken. We hebben momenteel 75 leden en de gemiddelde leeftijd ligt rond de 24 jaar. Er is geen reden tot klagen', zegt hij tevreden.

Het was pastoor Hendriks die op 6 januari 1922 het initiatief nam tot de oprichting van het muzikale gezelschap. Hoe goed de rijen sluiten binnen de vereniging, blijkt uit het feit dat zonder morren werd geaccepteerd dat de bijdrage van het bestuur voor de muzieklessen vervalt.

Een ander voorbeeld van clubliefde is de trouw waarmee de dirigenten in Lierderholthuis te werk gaan. De heer Elsbeek uit Wijhe hield het vijf jaar vol, maar plaatsgenoot H.W.A. Hemels had maar liefst ruim vijftig jaar de muzikale leiding over het korps. Dat was niet altijd gemakkelijk, blijkt uit de overlevering, want in 1960 hanteerde hij de dirigeerstok voor slechts zeven leden.

Nadat in 1963 de fanfare werd uitgebreid met een drumband, kwam de groei van het ledental weer goed op gang. De jubileumviering is grofweg in te delen in drie hoogtepunten: een receptie op 12 januari, de jaarlijkse uitvoeringen op 15 en 16 maart en een revue op 10 en 11 oktober.

Inwoners van Laag Zuthem krijgen deze week nog een enquêteformulier in de bus met de vraag wat hun standpunt is ten aanzien van een eventuele indeling bij Zwolle. De enquête is een initiatief van de vereniging voor Plaatselijk Belang, die een bijzondere ledenvergadering inlaste naar aanleiding van de commotie die ontstond nadat Zwolle 'de tentakels uitstak' naar het kerkdorp. De gemeente Zwolle deed vorige week in een brief aan Gedeputeerde Staten suggesties voor een aantal 'grenscorrecties'. Daarbij werd ook Laag Zuthem genoemd. Zwolle stelde dat de uitbreidende hoofdstad toch al bijna aan het dorpje is vast gebouwd en dat de Zuthemers voor een groot deel op Zwolle zijn georiënteerd.

'Met argusogen zien we de bebouwing van Zwolle-Zuid op ons afkomen', verwoordde een inwoner van het dorp de angst van haar dorpsgenoten. 'Het gros wil bij Heino blijven', vermoedt voorzitter Stegeman, 'maar door een enquête willen we een zuiver beeld krijgen van de wensen.' Ook Stegeman zelf is pertinent tegen een inlijving bij Zwolle. 'Zwolle heeft belang bij Laag Zuthem, anders steken ze hun tentakels niet uit. Dat belang is niet gelegen in de natuur- of landbouwgebieden, want Zwolle denkt economisch. Ze willen grond voor industrie en woningen, anders niets'.

Landgoederen bij Dalfsen, Heino en Vilsteren zijn in de afgelopen tijd geïnjecteerd met mineralen. De operatie maakt deel uit van het Overlevingsplan Bos en Natuur van het ministerie en moet de milieuvervuiling een halt toeroepen. De Bosgroep Salland-Twente, verantwoordelijk voor de uitvoering, gaf een Stegerens bedrijf de opdracht om in totaal 1250 hectare onder handen te nemen. Deze week wordt er de laatste hand aan gelegd.

Het bericht over de verontrustende situatie in de Nederlandse bossen sloeg in 1992 in als een bom bij vele natuurliefhebbers. Dat de milieuvervuiling zijn tol zou eisen was bekend, maar dat het zo slecht gesteld was met de vitaliteit van ons groen had niemand verwacht. Het ministerie van Landbouw liet het er niet bij zitten en ontwikkelde het overlevingsplan. Tot nu toe namen ruim zeventig bos- en landgoedeigenaren uit Overijssel deel aan deze nieuwe strategie.

Theo Keizers uit Lierderholthuis is als medewerker coördinatie van de Bosgroep Salland-Twente in Heino bij het overlevingsplan betrokken. Volgens hem is er moeilijk een schuldige aan te wijzen voor de verminderde vitaliteit van de Nederlandse bossen. 'Het is een optelsom van aanslagen op het bos, veroorzaakt door onder meer grondwaterstands dalingen, luchtvervuiling en insectenaantastingen. We praten altijd over de drie v's: vermist, verzuring en verdroging. Dat zijn de oorzaken van de slechte conditie van de bomen. De beheerders van de landgoederen komen dagelijks in het bos, maar het is moeilijk om de achteruitgang te zien. Het gaat geleidelijk, maar de situatie is wel zodanig dat er moest worden ingegrepen'.

Om de schadelijke effecten van de drie v's op te heffen, heeft de Bosgroep Salland-Twente de firma Noest uit Stegeren onlangs de opdracht gegeven om op ruim zeventig landgoederen en bosgebieden mineralen toe te dienen. Die zijn essentieel voor het in stand houden van het bos. Een van de toegediende mineralen is fosfaat. 'Dat zal sommige boeren vreemd in de oren klinken, maar het is bittere noodzaak. Door de overmaat aan stikstof, aangevoerd via de lucht, is er voor een gezonde ontwikkeling van de bomen onvoldoende fosfaat aanwezig'.

In de vorige aflevering van 'Al weer 20 jaar geleden' werd bij het bericht van de kerstwandeling een foto geplaatst met een verkeerd onderschrift. De afgebeelde boerderij was niet De Kleinjan, maar de boerderij Kleinjansweg 4 waar vroeger de familie Dorus Groot Beumer woonde.

Omheining

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten 'omheint'. Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein omheint. In ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Heemkunde 'Omheining'.

Omheino

In deze uitgave o.a.

Drie Heinose verenigingen
vieren jubileum

Heino tijdens de Tachtigjarige
Oorlog

Erve Oude Zeysveld

De basisschool en Omheining

Van de redactie

In de Salland editie van dagblad De Stentor verschenen eind maart en eind april artikelen over de streektaal met de pakkende, maar tevens ietwat verontrustende titels *'Doodzonde als dialect verdwijnt'* en *'Je moet trots zijn op het Sallands'*.

Het aantal mensen in Noord- en Oost-Nederland dat de streektaal beheerst neemt af. Van de volwassenen in Salland bijvoorbeeld spreekt twintig procent de streektaal nog, van de kinderen zelfs minder dan vijf procent.

Het is niet zo verwonderlijk dus dat de voorvechters van het dialect vrezen dat als er niets gebeurt de streektaal binnen enkele decennia zal zijn verdwenen.

'Trots zijn op het Sallands' is de leus van schrijver, dichter en cabaretier Herman Kampman, dialectliefhebber in hart en nieren. Hij vecht ervoor om het dialect koste wat kost te behouden. Het dialect maakt onderdeel uit van onze cultuur en verdient meer erkenning dan het krijgt, is de stellige mening van dialectkenner Kampman.

Omheining levert een bescheiden bijdrage aan de inzet tot het behoud van de streektaal door in het contactblad regelmatig publicaties in het dialect op te nemen. De inmiddels vaste rubriek *'Wule zekt det zo'* en de rubriek *'De oude meester vertelt'* zijn daar recente voorbeelden van.

De inhoud van dit nummer begint met een felicitatie aan de in 2017 jubilerende verenigingen in Heino. Het is een bijzonderheid dat maar liefst drie Heinose verenigingen in hetzelfde jaar een memorabel kroonjaar vieren.

Jennie Pruim heeft nu bijna alle sigarenzakjes uit de verzameling van *'Omheining'* beschreven. Er wordt verhaald over twee generaties Satink, die de kruidenierswinkel aan de Dorpsstraat hebben uitgebouwd tot een in de jaren zestig van de vorige eeuw moderne Sparwinkel.

Gerrit Hulsink en Berend Jan Horstman van de werkgroep Streektaal hebben voor de rubriek *'Wule zekt det zo'* weer twee dozijn woorden uitgezocht uit hun woordenlijst.

Dat *'Omheining'* daadwerkelijk iets kan betekenen voor basisscholen legt Karin Derks-Bisschop, leerkracht aan basisschool *'De Wingerd'* in Zwolle uit naar aanleiding van een themawEEK in haar kleuterklas.

Erve Oude Zeysveld, aan de oude uitvalsweg naar Zwolle, is een van de oudste boerderijen in Heino. Herman Holtmaat en Herman Overkamp brengen dit oude boerenerf, waarover nooit eerder een publicatie in ons contactblad verscheen, uitgebreid voor het voetlicht.

Over het leven in Heino tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd ook niet eerder geschreven. In drie afleveringen beschrijft Henne Neppelenbroek hoe ook de Sallanders te maken kregen met het krijgsgeweld in hun leefomgeving. Om de kennis over de Tachtigjarige Oorlog op te frissen, heeft de eindredactie een korte toelichting aan de eerste aflevering toegevoegd.

Het feuilleton *'Mijn herinneringen aan Opoe'* wordt afgesloten met de laatste twee hoofdstukjes uit het gelijknamige boekje van Anna Slurink-Penninkhof.

Inge Roelofs heeft voor de rubriek *'Al weer 20 jaar geleden'* een selectie gemaakt uit ons lijvige krantenarchief over het tweede kwartaal van 1997.

De eindredactie **De kopij voor het septembernummer zien we graag vóór 15 juli tegemoet.**

Inhoud

04. Omheining feliciteert) ~ *Toon Hoefsloot*
06. Het sigarenzakje (11) ~ *Jennie Pruim-Reinders*
08. Wule zekt det zo ~ *Berend Jan Horstman en Gerrit Hulsink*
09. De basisschool en Omheining ~ *Karin Derks-Bisschop*
10. Erve Oude Zeysveld ~ *Herman Holtmaat en Herman Overkamp*
14. Mijn herinneringen aan opoe (slot) ~ *Anna Slurink-Penninkhof*
16. Heino in de Tachtigjarige Oorlog (1) ~ *Henne Neppelenbroek*
20. Alweer 20 jaar geleden ~ *Inge Roelofs*
22. De oude meester vertelt ~ *Henk van der Veen sr.*

Contributies

15 euro per jaar / 23 euro per jaar buiten Heino (i.v.m. portokosten)

5 euro losse nummers / 6 euro losse themanummers

Ledenadministratie

Inge Roelofs-Hoppen, Plataan 28, 8141 SN Heino, 0572-393254

Voorzitter

Henk Hofman, Muntstraat 11, 8141 VP Heino, 0572-392593

Vice-Voorzitter

Giel Bisschop, Vos de Waelhof 9, 8101 AE Raalte, 0572-392499

Secretaris

Cor Horstman, Van der Capellenweg 10, 8141 EG Heino, 0572-392109

Penningmeester

Harry Ogink, Twentseweg 12, 8141 MA Heino, 0572-391618

Bestuursleden

Berend Jan Horstman, De Horst 10, 8141 BA Heino, 0572-392622

Tiny Kok-Klappe, Woolthuisweg 10, 8141 RX Heino, 0572-393584

Annie Meulman-Kortstee, Dolderstraat 8, 8141 GK Heino, 0572-392560

Herman Neimeijer, Plataan 19, 8141 SM Heino, 0572-393268

Andre Roelofs, Plataan 28, 8141 SN Heino, 0572-393254

Eindredactie

Toon Hoefsloot wnd. en Tiny Kok

Correctoren

N. Bisinga, T. Hoefsloot, T. Kok, J. Melenhorst,

G. Peeters, J. Peters,

J.K. Pruim-Reinders, I. Roelofs en W. Steenbergen

Vormgeving

Mirjam van der Weide-Wink

Voor de contactpersonen van de verschillende werkgroepen verwijzen wij u naar onze website.

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining'

Canadastraat 6, 8141 AC Heino

0572-394562 omheining@planet.nl

www.historischeverenigingheino.nl

Rabobank: NL06RABO 0327112271

MAAR LIEFST DRIE VERENIGINGEN DIE ACTIEF DEEL UITMAKEN VAN
HET BRUISENDE VERENIGINGSLEVEN IN HEINO, VIEREN DIT JAAR
EEN GEDENKWAARDIG JUBILEUM.

OMHEINING FELICITEERT

GEZAMENLIJK SCHRIJFT DIT DRIETAL VERENIGINGEN 180 JAAR
HEINOSE GESCHIEDENIS OP CULTUREEL EN SPORTIEF GEBIED.
EEN BIJZONDERHEID EN EEN FELICITATIE WAARD.

Heino's Mannenkoor

Het Heino's Mannenkoor, de jongste vereniging van de drie, wordt opgericht in 1977 en bestaat dit jaar dus 40 jaar. Een kroonjaar dat gevierd wordt met twee jubileumconcerten, waarvan het eerste inmiddels al heeft plaatsgevonden. In november volgt nog een concert in het kader van het jubileum.

Een aantal enthousiastelingen dat niet alleen zingen maar ook sociale contacten belangrijk vindt, richt het mannenkoor op. Het koor start met ongeveer 30 leden en in de loop van de jaren is dat aantal gegroeid tot ongeveer 50 zanglustige mannen. Niet alleen het ledental groeit in de loop der jaren, ook het repertoire wordt steeds breder en het niveau stijgt. En de onderlinge band is ook alleen maar hechter geworden.

We mogen zonder meer vaststellen dat het Heino's Mannenkoor een vaste plek heeft verworven in de Heinose samenleving. Proficiat mannen!

Muziekvereniging 'Ons Genoegen'

Muziekvereniging 'Ons Genoegen', dit jaar even oud als beide andere genoemde jubilerende verenigingen samen, kent een rijke historie. In de 90-jarige geschiedenis wisselen successen en tegenslagen elkaar af. Terugloop van musicerende leden, financiële problemen, veroudering van instrumentarium en uniformen, bestuurlijke problemen, de moeilijke fase van de ombouw van harmonie naar fanfare en zelfs dreigende opheffing, 'Ons Genoegen' komt de tegenslagen telkens weer te boven en toont daarmee de nodige veerkracht om te overleven.

Het jaar 2010 is een gedenkwaardig jaar voor 'Ons Genoegen'. Het bestuur neemt een historische beslissing: de uniformen worden definitief opgeborgen, er wordt niet meer gemarcheerd op straat. De marsmuziek kan de kast in en zo ontstaat er ruimte om zich toe te leggen op andersoortige muziekstijlen. Niet door iedereen wordt deze rigoureuze stap gewaardeerd. Maar het leidt er wel toe dat de bestaande leden bij de vereniging blijven en dat de vereniging weer groeit in ledental. Met name jeugdige leden melden zich aan.

'Ons Genoegen' manifesteert zich op velerlei manieren en bij nagenoeg ieder optreden horen we nieuw ingestudeerd repertoire en zien we een groep ambitieuze muzikanten die voor het plezier van een breed publiek muziek wil maakt. 'Ons Genoegen' van harte proficiat. Wie twijfelt er nog aan dat over tien jaar onze muziekvereniging het 100-jarig jubileum ook springlevend zal vieren?

Schietsportvereniging 'De Treffer'

De vijftigjarige schietsportvereniging 'De Treffer' wordt op 2 juni 1967 opgericht door Henk Schutte en Henk van Leussen.

Het probleem van het vinden van geschikte locaties om de schietsport te kunnen beoefenen, loopt in de eerste decennia als een rode draad door de geschiedenis van deze actieve vereniging. Als de verenigingsruimte aan de Vlaminckhorstweg - dan al de vierde locatie - moet plaatsmaken voor woningbouw, wordt er zelfs uitgeweken naar zustervereniging LSV in Lemele, waar de leden van 'De Treffer' 14 jaar te gast zijn.

Als de vereniging de beschikking kan krijgen over de voormalige kantine en kleedkamers van HHZD (Heino Handbal Zet Door) als vast honk, keert zij terug in Heino. De kleedkamers worden door de leden met vereende krachten verbouwd en er worden zeven schietbanen gerealiseerd. Een knappe prestatie. Nog steeds is de oude kantine van HHZD het thuishonk van 'De Treffer'.

Omheining feliciteert de Heinose schietsportvereniging met haar 50-jarig jubileum. Deze mijlpaal wil de vereniging ook aangrijpen om de schietsport nog meer bekendheid te geven in ons dorp. Let maar op hun jubileumactiviteiten.

Tekst: Toon Hoefsloot

HET SIGARENZAKJE (11)

Tekst: Jennie Pruim-Reinders

En sigarenzakje van H. Satink Gzn. Heino, die een tabak- en sigarenhandel had, maar ook adverteerde met galanterieën, huishoudelijke artikelen, een ruime sortering prentbriefkaarten, handel in kruidenierswaren en aanverwante artikelen. Beleefd aanbevelend.

Hendrikus Satink werd op 20 mei 1872 te Heino geboren en was de oudste van zes kinderen, waarvan er vier op jonge leeftijd overleden. Zijn vader Gerhardus Hendrikus Satink was landbouwer, maar oefende tevens het beroep uit van varkensslager en afslager. Hij was in 1871 gehuwd met Maria Blom en het gezin woonde aan de Dalfserweg 8. Twintig jaar later besloten de ouders van Hendrikus te verhuizen naar het dorp en wel naar Dorpsstraat 99. Dit pand werd jaren later in verband met het dorpsvernieuwingsplan Dorpsstraat West afgebroken. Momenteel bevindt zich daar het straatje De Disselhof.

Inmiddels was Hendrikus op 13 mei 1909 getrouwd met Antoinetta Maria Josephina Franken uit Raalte. Hij was toentertijd arbeider op de melkfabriek, maar besloot zich als winkelier te vestigen in het pand van bakker Oortwijn aan de Dorpsstraat 57. Met een hypotheek van schilder Langenberg, die op Dorpsstraat 53 woonde, kon hij zijn plan verwezenlijken.

Zijn echtgenote overleed helaas op jonge leeftijd. Zij werd 27 jaar oud. Hendrikus bleef achter met drie dochtertjes en een zoontje. Twee jaar later hertrouwde hij met Maria Neimeijer. Uit dit huwelijk werden nog twee jongens geboren, waarvan er één op eenjarige leeftijd overleed.

De Dorpsstraat in 1976 met links de Sparwinkel van Satink.

Na het overlijden van vader Hendrikus in 1937 hielpen de kinderen mee, zodat moeder de winkel kon voortzetten. Echter toen de enige zoon uit het eerste huwelijk naar Hengelo vertrok, was de jongste zoon Johan uit het tweede huwelijk de aangewezen persoon om bij zijn moeder in de zaak te komen werken. Zodoende kwam hij in het kruideniersvak terecht. In 1941 besloot hij zich aan te sluiten bij de organisatie 'De Spar'. In 1957 werd de winkel geheel verbouwd. De oude kleine winkel werd veranderd in een grote moderne winkel. De Sparwinkel aan de Dorpsstraat werd in Heino een bekend begrip. In 1984, op 65-jarige leeftijd, besloot Johan Satink met het winkelbedrijf te stoppen, maar bleef wel met zijn echtgenote op hetzelfde adres wonen. Na zijn overlijden in 2005 en dat van zijn vrouw in 2010 werd het huis verkocht. Het pand werd door de nieuwe eigenaren verbouwd tot een woonhuis.

Een afbeelding van het sigarenzakje voorzijde.

Achterzijde; oplossing van de rebus: Den nachts zijn alle katjes grauw.

Reactie: Het sigarenzakje (10).

De heer D. Pothof van de Moerweg maakte ons erop attent dat de heer Arie de Nekker geen zwager was van Bram Bijker, maar een oomzegger.

Geraadpleegde bronnen:

Contactblad Omheining nr. 4 van 1985, bevolkingsregisters, krantenknipselarchief, bidprentjes en een interview met oud voorzitter H. van der Veen en Johan Satink

"Wule zekt det zo"

Een rubriek veur platproaters

In deze 6e aflevering een selectie van 24 woorden met de beginletter g.

gangelen

- slenteren, kuieren

gangsgoan

- beginnen met 't werk

gank

- vaart

gäspel

- gesp

gedienenen

- gordijnen

gèeloar

- pees, zeen

gelte

- jong vrouwelijk

varken

gennekaante

- andere kant, overkant

gesleuns

- dierlijke ingewanden

gieniene

- niemand

giespelen

- vlug lopen

gieteling

- merel

giezel

- ijzel

glieve

- gleuf

gluppe

- diepe snijwond

goadag

- vrije zondag van knecht
na het ochtend melken

goande

- onrustig, druk, altijd

bezig

götstienwater

- slappe koffie

götte

- keuken, spoelhok

graansoele

- chagrijnig iemand

greuts

- verwaand

grienderig

- guur en vochtig

groes

- gruis

grösnekke

- scheldwoord voor naar
mens

De basisschool en Omheining

Kan Omheining iets betekenen voor basisscholen?

Onze vereniging kan en wil graag iets betekenen voor de basisscholen in de oude gemeente Heino en daarbuiten: meedenken en hulp bieden bij projecten als het gaat om de heemkundige aspecten, uitleen van historische gebruiksvoorwerpen en gereedschappen bij een tentoonstelling of thema-week op school, of de heemkundige kant belichten bij de te behandelen geschiedenisonderwerpen. Kortom, er zijn diverse mogelijkheden waarbij 'Omheining' ondersteuning kan bieden. Karin Derks-Bisschop, leerkracht aan basisschool 'De Wingerd' in Zwolle, klopte bij Omheining aan met een wensenlijstje.

'Voor altijd jong!' - een praktijkvoorbeeld

Het thema van de afgelopen Kinderboekenweek in oktober 2016 was 'Voor altijd jong!'. Doorgaans wordt aan de Kinderboekenweek op alle basisscholen uitgebreid aandacht besteed. Zo ook binnen de kleuterbouw van onze basisschool 'De Wingerd' in Zwolle. Opa's en oma's werden uitgenodigd om te komen voorlezen en te vertellen over vroeger. De verhalen uit de tijd waarin de opa's en

oma's nog jong waren, wilden we graag visueel ondersteunen met de bijbehorende voorwerpen van vroeger. We zochten spulletjes die voor de kinderen herkenbaar zouden kunnen zijn, binnen hun dagelijks leven in deze tijd. Voorbeelden hiervan waren vervoer, de klas, douchen, de was, koken, kleding, het gezin en de wc. Via internet zorgden we voor beeldmateriaal van bovenstaande onderwerpen anno 2016. Vervolgens benaderden we de Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' met de vraag of zij iets voor ons konden betekenen. Tot onze grote verrassing mochten we 'ons lijstje' inleveren. Voor de start van de Kinderboekenweek kregen we een doos aangeleverd met tal van gebruiksvoorwerpen van vroeger, behorende bij de door ons gevraagde onderwerpen. Hiermee konden we een prachtige thematafel inrichten. Iedere opa of oma die vervolgens op bezoek kwam, vroegen we om een voorwerp te kiezen en hierover te vertellen. Zo maakten de kinderen kennis met de dagelijkse gebruiksvoorwerpen uit de tijd waarin hun opa's en oma's jong waren. Ook voor de juf was de demonstratie van het petroleumstelletje erg leerzaam. Zowel de opa's en oma's als de kleuters hebben genoten van dit aanschouwelijk onderwijs. Wij willen 'Omheining' hartelijk bedanken voor het lenen van de materialen en daarmee hun bijdrage aan het onderwijs van onze kinderen.

Tekst: Karin Derks-Bisschop

ERVE OUDE ZEYSVELD

Een van de oudste boerenerven
van de marke Heino

Voorgevel met muurankers met het jaartal 1742.

Achtergevel met onderschoer.

HET IS ALTIJD LEUK OM TE LEZEN OVER VROEGERE TIJDEN. MET FOTO'S UIT DE OUDE DOOS BIJVOORBEELD: ZE VERTELLEN VAN VÓÓR DE OORLOG OF DAARVÓÓR, BEGIN VORIGE EEUW. OF MET PLAATJES UIT BETOEVERGROOTVADERS TIJD, EIND 19DE EEUW. MAAR NOG VERDER TERUG? DAN MOETEN WE HET HEBBEN VAN ARCHIEVEN, VAN DOOP- EN TROUWBOEKEN OF BELASTINGPAPIEREN. OUDE PRENTEN, KAARTEN EN KADASTRALE ATLASSEN UIT 1812 EN 1832 ZIJN OOK INSPIREREND. WEGEN, BOERDERIJEN, WATERLOPEN, KERKEN: ZE STAAN ER BIJNA ALTIJD OP. ECHT LEUK IS NATUURLIJK WANNEER ER TASTBARE ELEMENTEN ZIJN: EEN GEVELSTEEN, EEN MUUR VAN KLOOSTERMOPPEN, EEN OUD METSELVERBAND, TRADITIONEEL TEGELWERK, OUDE GEBINTEN OF EEN TYPERENDE BOUWCONSTRUCTIE.

IN HEINO ZIJN DAAR NOG ENKELE MOOIE VOORBEELDEN VAN: DE OUDE TOREN, DE VLAMINCKHORST OF DE CENT. IN DAT RIJTJE HOORT OOK OUDE ZEYSVELD, GELEGEN AAN DE RAND VAN HET DORP, AAN DE OUDE UITVALSWEG NAAR ZWOLLE.

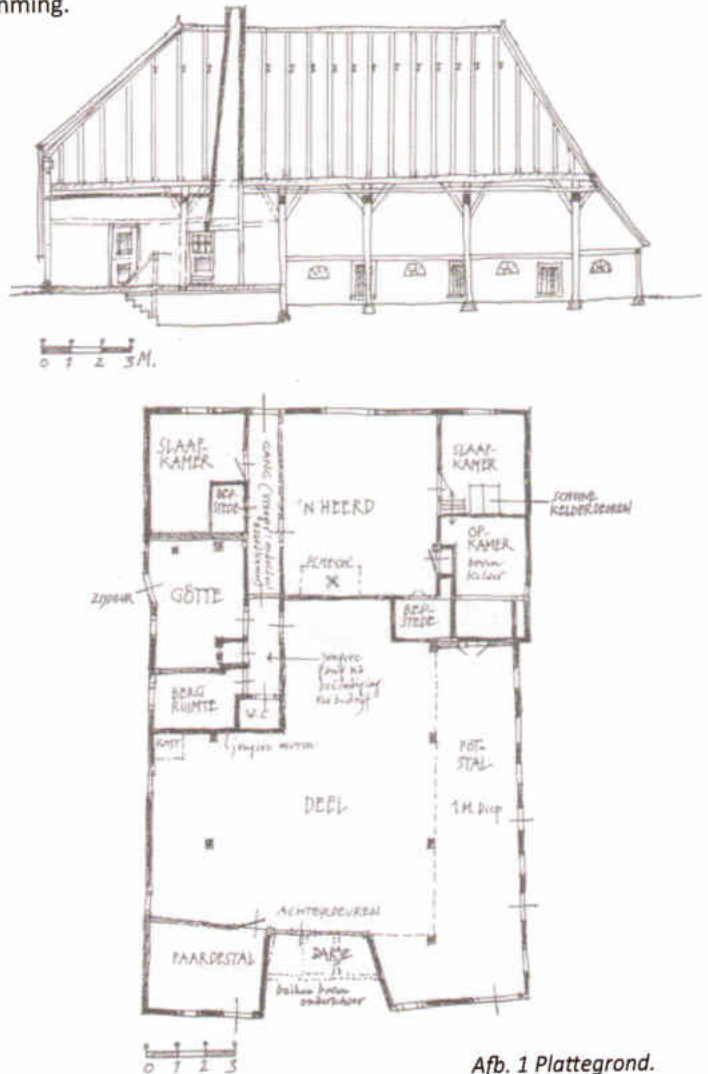
Oude bronnen

Erve Oude Zeysveld is een van de oudste boerenerven van de marke Heino. De eerste vermelding als erf dateert uit 1318, volgend jaar 700 jaar geleden.¹ Destijds was het schatplichtig aan Erve Bredenhorst dat verloren is gegaan. Drie eeuwen later, begin 16de eeuw, blijkt het hof horig aan de Proosdij van de St. Lebuïnus te Deventer. We lezen in de annalen dat een zekere Gheryt op Segesveld 20 mud rogge aan pacht verschuldigd was en voor z'n lage land 4 goudgulden moest betalen. Dat kwam overeen met de opbrengst van 8 à 10 ha akkerland. In 1578 werd het erf blijkbaar gesplitst: vanaf dat moment wordt er gesproken over Olde Segesvelt en Nieuw Zeijsveld. Olde Segesvelt had aanvankelijk nog een grote omvang. Enkele jaren later in 1601, valt te lezen dat Roeloff op Olde Segesvelt slechts een 9-tal bijenkorven bezat en geen paarden, terwijl Ryckelt op Nieuw Zeijsveld in het bezit was van maar liefst 4 paarden en 7,7 ha land. Wellicht was als gevolg van oorlogsomstandigheden het erf tussen 1580 en 1600 verwoest of werd het een aantal jaren niet bewerkt – een gegeven dat we ook bij andere erven uit die periode aantreffen. Het is immers de tijd van de 80-jarige Oorlog. Nieuw Zeijsveld zou later in handen komen van het Convent van de Mathe (Maatklooster) in Swoll (Zwolle). Olde Segesvelt bleef onderdeel van de Proosdij St. Lebuïnus in Deventer. Na verloop van tijd zijn beide echter in particuliere handen gekomen.

Erve Oude Zeysveld bestaat nog steeds, ook al wordt er sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw niet meer geboerd. De grond is verkocht voor de bouw van Park Old Heino. De gebouwen staan er echter nog en hebben nu een woonbestemming.

De boerderij

De boerderij en z'n bouwgeschiedenis is interessant. Plattegrond en opstal laten iets zien van de wijze van wonen en werken in vroegere tijden.² De boerderij bezit nog een zogenaamde onderschoer: terugliggende achterdeuren onder het dak van de achtergevel, bedoeld om de hooiwagens binnen te kunnen rijden. De hoofdingang, met een mooi bovenlicht, is gesitueerd in de voorgevel. Hij geeft toegang tot de voorkamer met een haard die nog origineel tegelwerk bezit met een oud Sallands motief. In dat tegelwerk zit een klein kijkraampje dat een doorkijkje geeft naar de deel. De boer kon zo de koeien in de stal in de gaten houden. Het voorhuis omvat voorts een ouderwetse opkamer met een daaronder gelegen kelder en een knechtenkamer op de voorzolder. Muurankers in de voorgevel geven het jaar 1742 aan, een aanwijzing voor een zekere ouderdom van de boerderij. Dat alleen is nog geen voldoende bewijs; de muurankers zouden immers ook als versiering aangebracht kunnen zijn. Erve Zeysveld bezit evenwel nog andere interessante elementen die wijzen op een hoge ouderdom. We gaan ze eens bekijken. »

Afb. 1 Plattegrond.

Het interessantst is de constructie. Die bestaat uit zes in elkaars verlengde geplaatste eikenhouten gebinten: ieder bestaande uit twee stijlen verbonden door een dwarsbalk. Samen vormen ze een hoofdbeuk met aan beide zijden een zijbeuk. Anders dan we tegenwoordig gewend zijn, vormen niet de muren, maar de gebinten de dragende constructie. Na het gereedkomen ervan, werden de muren erin gemetseld: een zogenaamde vakwerkmuur, zoals we die ook in sommige oude Duitse huizen zien. Het geheel werd afgedekt met een de muren overkragende, tot laag bij de grond doorlopende hoge kap (afb. 1 en 2). Wat het gebint van boerderij Zeysveld bijzonder maakt, is de vorm van het korbeel: de schuinstaande balk die de stijl met de balk verbindt. Vorm en decoratie van zo'n korbeel vertellen iets over de periode waarin ze gemaakt zijn. De korbelen van Erve Zeysveld zijn licht gekromd en niet gekantvlakt, een typerende vorm voor de 17de eeuw. Een niet onbelangrijk gegeven is dat op één van de korbelen nog originele merktekens te vinden zijn, een zogenaamd telmerk. Timmerwerk werd ter plekke, op de bouwplaats, in elkaar gezet en van een teken voorzien om z'n positie in het totale bouwwerk aan te geven. Het telwerk op de korbeel heeft de vorm van een viertal korte strepen (afb. 3); het correspondeert met het vierde gebint, gezien vanaf de voorgevel.

Ook het gebruik van eikenhout wijst op ouderdom. Pas in de loop van de 17de eeuw krijgt grenenhout als bouw materiaal de overhand. Grenenhout was goedkoper en gemakkelijker te bewerken, sinds machinaal houtzagen mogelijk was geworden dankzij de uitvinding van de krukas door Cornelis Corneliszoon van Uitgeest omstreeks het einde van de 16de eeuw.

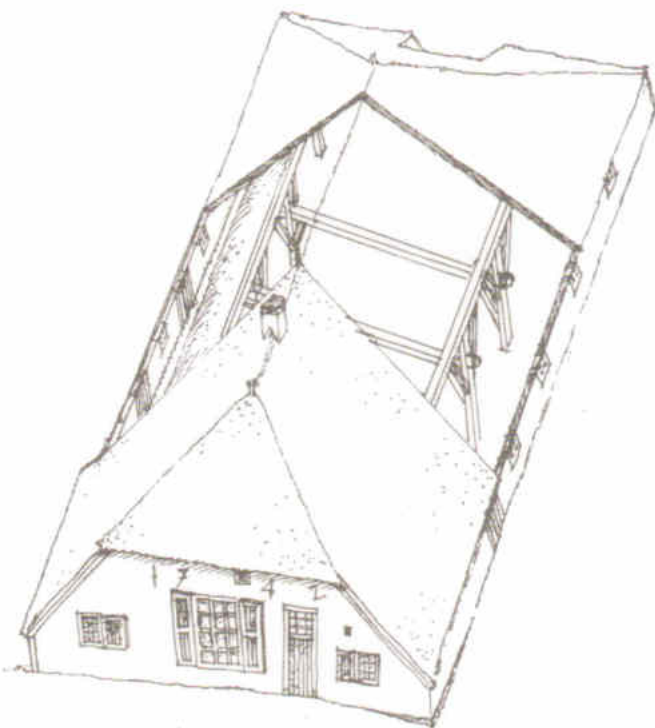

Afb. 2 Bouwtekening Erve Zeysveld (1).

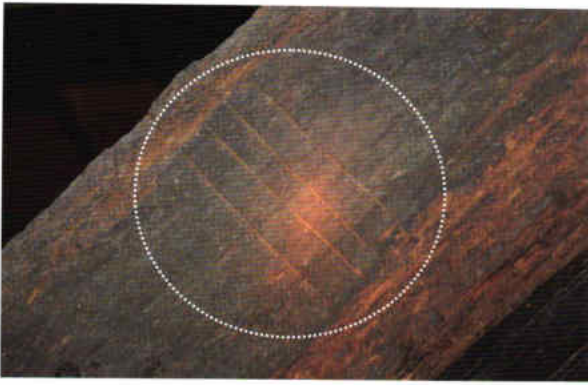
De muren

Voor-, achter- en zijgevels zijn van baksteen, maar verschillend qua vorm, kleur en datering. Op diverse plaatsen zien we metselverband waarbij een zogenaamde klezoor, een kwart steen, is gebruikt (afb. 4). Het gebruik van klezoren wijst op een bouw fase in de 17de eeuw. Na omstreeks 1700 werden niet langer klezoren, maar drie klezoren gebruikt.³ Naast het metselverband geeft ook de kleur van de stenen een indicatie voor de ouderdom. Een warme, oranje-rode kleur, veelal in verschillende tinten, is kenmerkend voor bakstenen uit de eerste helft van de 17de eeuw of ouder. Deze kleurstelling wijst op gebruik van klei met relatief veel ijzeroxide. De bodem in de omgeving van Heino is ijzerhoudend in tegenstelling tot bijvoorbeeld klei uit de IJsselstreek dat baksteen doorgaans een meer gele kleur geeft.

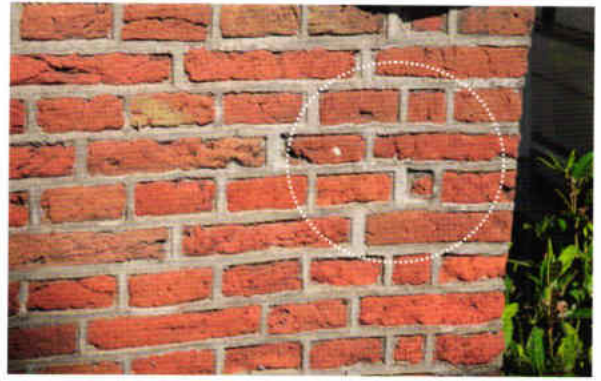
Steenbakkerijen in kleine steenovens waren er in de 17de eeuw overal, dus dat maakt een regionale herkomst van de steen zeer waarschijnlijk.

Afb. 2 Bouwtekening Erve Zeysveld (2).

Afb. 3 Telmerk op het vierde gebint.

Afb. 4 Klezoren (hoek noordwest muur).

De bouwgeschiedenis

In de loop der tijden hebben verbouwingen plaats gevonden. Een belangrijke dateert waarschijnlijk uit 1742, getuige de muurankers die het jaartal 1742 aangeven. In of omstreeks dat jaar werd een nieuwe voorgevel gemetseld ter vervanging van een lemen vakwerkgevel. Bouwsporen in de zuidoost en zuidwesthoek en een knik ter hoogte van voor- en achterhuis wijzen daar eveneens op: het voorhuis is daar breder en hoger dan het achterhuis. De voorgevel heeft een mooie raampartij: één groot en twee kleine ramen, ieder voorzien van luiken. Het grote raam heeft een kenmerkende roedeverdeling, beneden in een verhouding van 4 staat tot 5 (hxb), en boven 2 staat tot 5; de kleine ramen ieder 3 staat tot 3. Dit type raam wijst op een bouw van de muur in de 18de eeuw, hetgeen strookt met het jaartal dat de muurankers aangeven: 1742.⁴

De gebinten, het metselverband en de gebruikte steensoort wijzen op een hogere ouderdom dan de muurankers en de raampartijen aangeven: ruim een eeuw ouder. Onze schatting: begin 17de eeuw. Nader technisch onderzoek van de steensoorten en dendrochronologisch onderzoek van de gebinten zouden daar definitief uitsluitsel over kunnen geven.

Tot zover enkele bouwkundige aspecten.

Wat oude gebinten en steensoorten ons al niet kunnen onthullen. Overigens is ook uit oogpunt van cultuurhistorie boerderij Oude Zeysveld interessant.

Erve Oude Zeysveld als cultureel erfgoed

Overijssel was in de 17de eeuw, na de 80-jarige Oorlog, een soeverein gewest, bestuurd door vertegenwoordigers van de drie Hanzesteden Deventer, Zwolle en Kampen en van de Overijsselse ridderschap. De leden van de ridderschap resideerden in de verschillende havezaten die Salland rijk was en bestierden via drostambten, schout- en richtersambten en rentmeesters het gebied waarover zij zeggenschap hadden.⁵ Evenals kloosters, bezaten deze adellijke families op hun landgoederen vele pachtboerderijen. Erve Oude Zeysveld kan gelden als een mooi voorbeeld van zo'n pachtboerderij binnen de context van het Sallandse landleven van de laatste eeuwen.⁶

Kortom, Erve Oude Zeysveld is zowel uit bouwkundig als cultuurhistorisch oogpunt z'n monumentenstatus meer dan waard. Om zuinig op te zijn.

¹ In het archief van 'Omheining' bevinden zich (deels niet geoormerkte) verslagen van onderzoek in diverse registers.

Het Leenregister van D. Van Bourgondien (dd. 4-11-1473: fol.1103 v.o.) vermeldt een belening door Johan van den Clooster van 'het erve en goed Segesvelde met toebehooren, onder het kerspel Ter Heine'. In daarop volgende akten worden zowel Heino als Segesvelde verschillend gespeld, bijvoorbeeld als Ter Heijne, resp. als Zeijsfelt of Zeisfelt. Zie ook: H.J.A. Overkamp. *Oud Boerenland. Deel 4*, pag. 110. Uitgave 'Omheining', 2016.

² De boerderij is opgetrokken op een rechthoekige plattegrond van bij benadering 21x13x9 meter (lxbxh). De situering is zuidwest / noordoost (voorgevel / achtergevel).

³ Wiel, Van der. *Op zoek naar huis, straat of buurt. Handleiding voor historisch huizenonderzoek*, Hilversum 2000.

⁴ Mansvelt Beck, Humphrey F.L. 'Traditionele Boerderijen in Salland'. *Omheining*. Vereniging voor Heemkunde Heino. 5^e jrg, nr 3, 1985. Pag. 300. Eveneens: Van der Wiel. Pag. 97.

⁵ Voorbeelden van dergelijk havezaten: Bredenhorst, Den Aalshorst, Den Alerdincq, Huis Archem, Huis Den Berg, Het Nijenhuis, 't Relae, e.a.

⁶ Spek, Theo, Henk van der Velde, Herman Hannink, Bert Terlouw. *Mens en Land in het hart van Salland*. Utrecht, 2010. Pag. 103.

Mijn herinneringen aan Opoe (slot)

Willemina
Hoogeland-Bannink
1889-1966

Voor mijn broers en zussen heb ik een boekje met herinneringen aan mijn opoe geschreven. Omdat we erg veel in leeftijd verschillen, tussen de oudste en de jongste zit 23 jaar, heeft niet iedereen, vooral de jongsten, niet zoveel met opoe meegemaakt. Daarom is het voor hen ook leuk om de verhalen over opoe te lezen. Later is gebleken dat er nog heel veel mensen zijn die haar gekend hebben en dat die het ook leuk vinden om het boekje te lezen.

Dit is het laatste deel van het feuilleton in het contactblad.

Dwarse steken en streken

In die tijd maakte ik vaak kleding voor mezelf, maar ook weleens voor anderen. Als het dan af was en alleen de zoom er nog in moest, vroeg ik opoe of zij dat wilde doen omdat ze dat heel mooi kon. Dan kwam haar perfectionisme naar boven. Werkelijk, je zag er aan de buitenkant helemaal niks van. Maar soms kreeg ik de kleding anders terug, dan had ze met grote, grove steken de zoom er ingenaaid. Als ik dan vroeg of ze het opnieuw wilde doen en dan netjes, deed ze dat beslist niet.

Opoe scharrelde regelmatig een beetje om het huis. Meestal voorovergebogen om kleine steentjes, scherfjes of slakjes op te rapen. Dan legde ze vaak haar vondsten in een vensterbank van een stalraampje. Zo was ze op een keer ook bezig toen pa haar naar de bus met karnemelk, die aan de weg stond, zag gaan. Hij zag hoe ze de deksel eraf haalde en haar handen in de karnemelk waste, waarvan wij altijd schutepap kregen. Toen pa dat zag werd hij zo boos dat hij haar daar ter plekke

een afranseling heeft gegeven. Daar had hij later veel spijt van, vooral omdat hij bang was dat iemand uit de buurt het gezien zou hebben.

Ik heb buurvrouw Annie Oldenhof er nog eens naar gevraagd, maar ze zei dat de burens toch wel veel bewondering voor pa hadden om de manier waarop hij met opoe wist om te gaan. Enkele weken voor zijn dood heeft pa in een lang gesprek, dat vooral over vroeger ging, tegen Louis en mij gezegd dat hij het leven met opoe voor geen miljoen zou willen overdoen.

Opoe en de natuur

Opoe hielp wel eens mee op het land. Op een keer waren we met het roggeland bezig toen er een kapelaan langs kwam. We hadden toen een hondje en dat beet prompt een scheur in de pij van de kapelaan. Toen de kapelaan verhaal kwam halen, deed opoe het woord en zei: "Wat doe'i ok met zukke lange rokken an".

Ze was een natuurmens. Zo stond ze eens aan de voorkant van het huis vlakbij een ree, toen ma haar kwam vertellen dat er koffie was. De ree ging er snel vandoor toen hij ma zag. Volgens opoe had de ree al een hele poos bij haar gestaan. Ze vond ook dat als er een kalfje werd geboren je de koe met rust moest laten en je er niet mee moest bemoeien. En in plaats van kalktabletten in te nemen, maakte ze eierdoppen heel fijn om die vervolgens op te eten...

Ziek was ze eigenlijk nooit. En als dat wel zo was, wilde ze het beslist niet laten merken. Ik weet nog dat ik een keer in de zomer op de schoongemaakte deel kwam en dat ik opoe in 'de gruppe' zag liggen. Ze had zich verstopt, want ze was ziek. Later bleek dat ze de A-griep had. Toen ik haar vond, zei ze heel venijnig tegen me: 'Denk derumme da'j niks zegt!'

'Ze is in haar bed gestorven met de klompen aan.'

Ik denk dat opoe wel heel tevreden was bij ons.

Op een keer gingen we 's middags naar een verjaardag van oom Hendrik of tante Dina. Opoe ging ook mee. Ma moest even naar huis om te melken en zou daarna weer terugkomen. Het was slecht weer en we zouden daar 's avonds toch weer naartoe gaan, dus kon opoe beter even bij tante Dina blijven. Daar was geen denken aan. Ze zei dat ze bang was dat ze daar dan moest blijven.

Van vroeger weet ik ook nog dat er een landloper bij ons kwam. Hij had altijd een harmonica bij zich en heette Hassink. Als opoe in de gaten kreeg dat hij in de buurt was, deed ze snel alle deuren op de grendel. Hassink wou namelijk altijd met opoe dansen en daar was ze niet van gediend.

Op een ochtend in februari 1966 kwam ma de kamer in en vertelde dat onze buurvrouw Tonia was overleden. Opoe stond bij de kachel, haar huid en ogen waren toen al geel gekleurd. Ze had waarschijnlijk leverkanker. Ze zei: 'Hoe kan det mense det noe doen!' Ongeveer een week later is ze zelf overleden. Ze is in haar bed gestorven met de klompen aan. Op haar sterfbed wou ma haar de klompen uitdoen, maar wijkverpleegster zuster Maatman zei dat ze de klompen maar moest aanhouden, want dan hield ze de voeten tenminste nog warm. 's Nachts werd ik wakker en hoorde de dominee bij opoe bidden. Een poosje later kwam ma bij mijn bed en vertelde dat opoe was overleden.

Tekst: Anna Slurink-Penninkhof

De Tachtigjarige Oorlog 1568-1648

Toelichting op 'Heino tijdens de Tachtigjarige Oorlog'
redactie

In Overijssel, dat vroeger ook wel Oversticht werd genoemd, was tot 1528 de bisschop van Utrecht de baas. Hij was niet alleen de baas in kerkelijke zaken, maar ook in wereldlijke aangelegenheden. Na 1528 nam keizer Karel V, tevens koning van Spanje, het landsbestuur over en werd hij ook landsheer van Overijssel. Dit betekende het einde van de wereldlijke macht van bisschop. Op godsdienstig gebied waren er al eerder veranderingen ingezet: de Reformatie, een religieuze beweging was in een stroomversnelling geraakt door toedoen van Maarten Luther, een Duitse augustijner monnik die in 1517 een papier met 95 stellingen op de deur van de kerk van Wittenberg spijkerde.

In 1555 droeg Karel V zijn bestuurlijke taken over aan zijn zoon koning Filips II, die in zijn rijk geen andere godsdienst dan het rooms-katholicisme dulde. Daartegen kwamen in 1568 de bewoners van de Lage Landen in opstand. Onder leiding van prins Willem van Oranje werd geprobeerd de koning van Spanje te verdrijven en vrijheid van godsdienst te krijgen, het begin van de Tachtigjarige Oorlog.

Rond 1580 sloot de provincie Overijssel zich schoorvoetend aan bij de

opstand tegen het Spaanse gezag. Deze oorlog duurde tot de Vrede van Munster in 1648 en wordt de Tachtigjarige Oorlog genoemd, die in de vaderlandse geschiedenis bekend staat als een gewelddadige periode.

Willem van Oranje.

HEINO TIJDENS DE TACHTIGJARIGE OORLOG 1

In de vaderlandse geschiedenisboeken worden allerlei gebeurtenissen belicht, die van nationaal of internationaal belang waren. Iedereen heeft wel eens gehoord van de Slag bij Heiligerlee. Ook de slag bij Nieuwpoort in 1600 staat muurvast in ons geheugen gegrift. En het jaartal 1584 verbinden wij onlosmakelijk met Willem van Oranje. De namen van Tromp en De Ruyter klinken ons vertrouwd in de oren, evenals die van 'onze' schilders, zoals Rembrandt, Frans Hals en Jan Steen. Met de Sallander Gerard Terborch hebben we al meer moeite, ook al werd die schilder in Deventer geboren.

Boerenleven omstreeks 1580

Nee, ze hoeven ons niets te vertellen over onze Gouden Eeuw. Het was echter wel de Gouden Eeuw, zoals die in het westen van de Republiek der Zeven Provinciën werd beleefd. Maar hoe beleefden de boeren in Heino de Gouden Eeuw? Daar is veel minder over bekend. We kunnen ons moeilijk een voorstelling maken van het isolement waarin ze leefden, ergens in hun buurtschap, bestaande uit een paar boerderijen te midden van de eindeloze heidevelden van het schoutambt Heino. Ze hadden geen radio of tv en zelfs geen krant. Berichten over belangrijke gebeurtenissen in het land bereikten hen pas dagen, soms weken later. In Heino gingen ze hooguit een keer in de week naar de kerk. Ze hadden in het dorp weinig te zoeken, want winkels waren er nog niet. In de buurtschap was men op elkaar aangewezen.

Wat merkten de Sallandse boeren in het dagelijkse leven eigenlijk van de politieke spanningen tijdens de Tachtigjarige Oorlog? Laten we eens een reiziger volgen, die op een mooie namiddag in 1580 de stad Zwolle verlaat. We noemen hem Roloff. Hij is op weg naar Almelo.

Roloff verlaat Zwolle via de Sassenpoort en steekt de gracht over. Hij kijkt nog eens om en werpt een laatste blik op de ommuurde stad met haar poorten en torens. Roloff heeft haast want hij wil nog voordat de duisternis invalt, het klooster Ekencate bereiken. Dit klooster bevindt zich aan de Twentseweg bij Heino. Het klooster is gesticht door de monniken van de orde van de Augustijnen van het klooster Bethlehem in Zwolle. Het is een zogenaamde uithof, waarbij ook een kapel is gebouwd. Zij hebben zich hier gevestigd om de wat hogere gronden te ontginnen. De monniken brengen o.a. bijenwas, kippen, eieren, boter, spek en vlees naar het klooster in Zwolle. De Twentseweg is niet meer dan een breed spoor, dat over de hogere zandruggen loopt.

Na Wythmen gepasseerd te zijn, doorwaadt Roloff in Lenthe de voorde van de Steenwetering. In de verte kan hij de kapel met de hofstede van het klooster zien liggen. Hij is hier al vaker geweest. De monnik die de deur opent,

Kopergravure: Gezicht op Zwolle.

herkent hem maar werpt toch een bezorgde blik naar buiten. Hij vraagt onmiddellijk of hij onderweg nog verdachte personen heeft gezien. Het zijn zware tijden. "Drie weken geleden waren ze hier nog in de buurt," zegt hij zuchtend. Roloff weet waar de monnik het over heeft. "Spanjolen of Staatsen?" vraagt hij. "Spanjolen of Staatsen?" Roloff vraagt het nog een keer. "Ach, wat maakt het uit," antwoordt de monnik. Hij kijkt Roloff eens aan. "De protestantse Staatsen noemen zich Geuzen, maar het zijn een stelletje grote boeven. En de katholieke Spanjaarden zijn geen haar beter. Het zijn allemaal huurlingen. Als ze geen soldij krijgen, trekken ze al rovend en plunderend door het land. Het vee wordt meegenomen, soms worden vrouwen verkracht. En als ze hun zin niet krijgen steken ze de boerderijen ook nog in brand."

Roloff knikt. Op de heenweg heeft hij bij Schuilenburg een buurtschap gezien, die bijna helemaal verlaten was. De akkers worden niet meer bewerkt en blijven dus braak liggen. Ook in Twente, waar de Spanjaarden Oldenzaal bezet hielden, zijn veel boeren totaal verarmd.

De monnik schuift Roloff een stuk papier toe, voorzien van een tekst. "Dit is in Deventer gedrukt. Lees het maar." Maar Roloff kan niet lezen. Dus leest de monnik hardop voor:

Claechliet der boeren (anoniem, 1570) (fragment)

Waer sullen wy nu toch blijven,
 Wij boeren cleyn en groot?
 Ons koeyen sietmen ontdrijven
 Wij worden bijster en bloot (= blut)
 Wij moghen niet langer Heeren blijven
 Om onse Butter men niet en kijven,
 Men neemt se teghen onse wil,
 Den Boer den Boer den schamelen Boer
 Hij moet noch swijghen stil.
 De Spaengiart wil ons hencken
 Als wy die Geus bystaen
 Die Geus die wil ons crencken
 Als wy by de Spaengiarts gaen
 Wy hebben aen gheenen cant vree
 Wy souden wel gheern houden stee
 En melken onse koe
 Den boer den boer
 Dit crijghen is hy moe.

Pieter Brueghel: De oogst (fragment).

'Den boer den boer den schamelen boer.'

"De boeren zitten tussen twee vuren," zucht de monnik, "als ze voor de Spanjaarden kiezen worden ze 'gehenckt' (gehangen) door de Staatsen. En dat gebeurt ook omgekeerd." Even is het stil, maar dan zegt hij: "En wat hebben wij, kloosterlingen, nog van de protestantse Staatsen te verwachten?"

De rumoerige zestiende eeuw

Omstreeks 1500 vond de overgang plaats van de Middeleeuwen naar de zogenaamde Nieuwe Tijd. Deze overgang vond heel geleidelijk plaats. Het was een rumoerig tijdperk, waarin in grote delen van Europa veranderingen plaatsvonden op allerlei terreinen. De overgang voltrok zich niet overal tegelijk. Een Amsterdammer die omstreeks 1580 in de haven keek naar het laden en lossen van zeilschepen, stond al met beide benen in de Nieuwe Tijd, terwijl de Sallandse boeren nog met een been in de Middeleeuwen stonden.

In 1568 begon de opstand van de Staatsen, die werd geleid door Willem van Oranje. Holland en Zeeland waren de eerste gewesten, die werden bevrijd. Over de bevrijding van deze gewesten met o.a. de steden Alkmaar, Haarlem en Leiden, werd veel geschreven. Maar de oorlog werd later vooral uitgevochten in Vlaanderen, het Zuiden en het Oosten van ons land. Door de opstand van de Staatsen was het ook afgelopen met de vrede in Salland. De Staatsen werden daarom niet met open armen ontvangen. Noch door de adel, noch door de boeren. Deventer en Zutphen bijvoorbeeld werden zowel door de Spanjaarden als de Staatsen veroverd. De IJsselsteden kozen voor 1580 nog de kant van de Spanjaarden. Achteraf beschouwd kan het jaar 1580 als een rampjaar in de geschiedenis van Heino worden gezien.

Tekst: Henne Neppelenbroek

*Keuterboerderij 'Het Smitshuis', Oude Twentseweg 12, afgebroken in 1958.
Tekening Henne Neppelenbroek.*

Bronnen:

- Klaas Jansma e.a.: 'Tweeduizend jaar geschiedenis van Overijssel',
Leeuwarden, 1990.
J. Bieleman: 'Heino, een geschiedenis van mens en plaats', Zwolle, 1980.
Timothy Foote: 'De wereld van Pieter Brueghel', Amsterdam, 1970.
Geert Nijland: 'Landschrift', Almere-Enschede, 2010.
Canon van Heino, Vereniging voor Heemkunde 'Omheining', Heino, 2011.
H.J.A. Overkamp : 'Oud boerenland' deel 1, Vereniging voor Heemkunde
'Omheining', Heino, 2013.

20 jaar geleden

2e
kwartaal*Samenstelling: Inge Roelofs*

17 april

"Moeten er geen zwaailichten bij komen?", vraagt een medewerker van de GGD. "Nee, dat is alleen met oud en nieuw," antwoordt iemand van de oefenleiding. De galgenhumor viert hoogtij als de brandweer van Regio IJssel-Vecht, GGD en politie kleumend van de kou wachten op de grootschalige oefening 'Crash Care' op het terrein bij de brandweerkazerne in Heino.

Als de oefening bijna een uur later daadwerkelijk van start gaat, is er geen tijd meer voor cynische zinsneden. De spanning is van de gezichten van de betrokkenen af te lezen, want de oefenleiding zit er bovenop om iedere fout op papier te zetten.

De oefening had plaats op verzoek van het NIBRA, het landelijke opleidingsinstituut van de brandweer. De in Heino opgedane ervaringen dienen om een standaardoefening voor de hulpverlening op te zetten. Als uitgangspunt diende het grote ongeluk dat in de mist gebeurde op de snelweg bij het Brabantse Prinsenbeek.

Ondercommandant Harry Brok van het Heinose brandweerkorps was gisteravond een aandachtig toeschouwer. Hij benadrukte dat ongeacht de omvang van het ongeluk altijd het belang van het slachtoffer voorop staat. Dat is volgens hem ook de reden dat de auto's van de Lotus-medewerkers, die voor slachtoffers spelen, worden gedemonteerd. "Ook al moet je een auto van 20.000 gulden verknippen. Als het slachtoffer uiteindelijk vier weken minder in het ziekenhuis verblijft, haal je het geld er al weer uit," zegt Brok lachend.

De medewerkers van het Heinose korps zijn alleen belast met de organisatie en volgens commandant Polstra ging het meeste werk in de catering zitten. Dat probleem werd dankzij Tiny Wichers Schreur en de medewerking van de koks van verzorgingscentrum De Vloedgraven opgelost. Zo konden dus medewerkers van het ministerie van Binnenlandse Zaken en enkele andere hoge pieten op het gebied van rampenbestrijding ervaren dat het in Heino goed toeven is.

17 april

"Het is eindelijk weer een kerk," verzucht een van de aanwezigen als ze de klanken van het nieuwe pijporgel in de rooms-katholieke kerk hoort. De reactie is begrijpelijk, want de trouwe parochianen in Heino bleven de laatste jaren verstoken van de zo bekende orgelklanken. "De houtworm had het oude orgel dusdanig aangetast dat er allerlei geluiden uitkwamen behalve muziek. De laatste drie à vier jaar is het met de volkskerstzang al niet meer gebruikt. De organist wilde zijn naam niet verliezen door er op te spelen," zeggen woordvoerders Henk Wiggers en Ton Smit wat zuur lachend.

Op advies van de Katholieke Klok- en Orgelraad, die ook het bisdom bijstaat, komt het nieuwe orgel in het liturgisch centrum te staan. De harmonie met het koor, dat eveneens voorin de kerk zingt, verloopt dan aanmerkelijk beter. Overigens is het oude orgel geenszins afgeschreven. Onder impulsen van Ton Smit is contact gezocht met orgelbouwer Pels en Van Leeuwen, die wel mogelijkheden zag voor een restauratie. Mede dankzij de inzet van een achttal vrijwilligers is het oude orgel inmiddels in ere hersteld.

Interieur r.-k. kerk met het nieuwe orgel.

28 mei

Bij een feestelijke heropening van een zaak geeft men meestal een geschenk, bloemen of een fles lekkere wijn. Toen in maart bij Seine Wonen de verbouwing achter de rug was en de opening voor de deur stond, bedacht de familie Seine dat het beter was om de 'gulle gevers' te vragen om een financiële bijdrage voor een goed doel. Gekozen werd voor het plaatselijke Dokter A. Doyerfonds.

Het doel van dit Heinose fonds is activiteiten in het dorp stimuleren en steunen die gericht zijn tegen bijvoorbeeld pestgedrag, agressie, discriminatie en racisme. "Dit fonds spreekt ons bijzonder aan. Bovendien heeft dokter Doyer mij gehaald," voegt Seine jr. schertsend toe en dan serieus: "Vroeger op school ben ik veel gepest. Ik weet dus hoe pesterij voelt." Ben Nijboer en Dinie Weulink van het Dokter Doyerfonds waren blij verrast met de waardecheque van maar liefst 3200 gulden. Ben Nijboer: "Met deze bijdrage kunnen we nog meer activiteiten steunen. Deze gift komt dus ten goede aan het streven om Heino 'gezond' te houden."

29 mei

Waarschijnlijk was zwembad 'De Tippe' in Heino het eerste openluchtbad dat dit jaar in Nederland de deuren opende. Niet toevallig, want daarmee wilde de gemeente direct de aandacht vestigen op het 25-jarig bestaan van het zwembad. Hoewel het vijfde lustrum pas op 15 juni een feit is, wordt het jubileum het komend weekeinde uitbundig gevierd.

Hoogtepunten zijn de onthulling van een kunstwerk en de kringkampioenschappen van Overijssel op zaterdag.

Sinds het beheer van 'De Tippe' in 1977 is overgegaan naar de gemeente, lijkt het Heinose bad de concurrentiestrijd aan te kunnen. De renovatie in de winter van 1990-1991 en de vernieuwing van de filterinstallatie in 1994 hebben daartoe ongetwijfeld bijgedragen. Weinigen twijfelen er aan dat aan de Brinkweg in de loop der jaren een modern zwembad is gegroeid.

Zwembad 'De Tippe' in 1997.

Overhandiging cheque aan Ben Nijboer (l.) en Dinie Weulink van het Dokter Doyerfonds.

26 juni

Vijfendertig woningen in het project Kloostermanshof in het centrum van Heino worden vanmiddag voorzien van het seniorenlabel. Voorzitter W. Veenstra van de woningbouwvereniging Heino-Wijhe zal vanmiddag de bijbehorende certificaten ontvangen uit handen van H. Koopman van de lokale ouderenadviesraad. Daarmee heeft de stichting GOBA, die als projectontwikkelaar optreedt, de primeur voor Salland in handen. Directeur E. Penninks is dan ook bijzonder verheugd met de toekenning van het keurmerk. "Het is de kroon op het werk." Volgens Penninks sluit het seniorenlabel prima aan bij de visie van de stichting GOBA over aanpasbaar bouwen. Dat is al langere tijd gemeengoed binnen de Sallandse woningcorporaties. "Dan gaat het om woningen waarmee mensen met een handicap de toekomst in kunnen. Het seniorenlabel gaat weer een stap verder. In eerste instantie hebben we even geaarzeld, gezien het kostenaspect, maar we zijn blij dat we het hebben doorgezet."

Het seniorenlabel is aangekaart door de Heinose ouderenadviesraad, het overkoepelende orgaan van de samenwerkende ouderenorganisaties. Het zijn ook de ouderenbonden geweest die het seniorenlabel in 1993 op de markt brachten. In de praktijk komt het neer op een pakket van 31 eisen, waaraan nieuwbouw van seniorenwoningen moet voldoen. Het keurmerk wordt pas verleend na oplevering van de woningen. "Een goede zaak", vindt Koopman, "daarmee wordt voorkomen dat tijdens de bouw de plank wordt misgeslagen. Het komt helaas nog regelmatig voor dat de goede wil weliswaar spreekt uit de tekening, maar dat de aannemer – uit gewoonte – eigenhandig de drempels veel te hoog maakt."

De oude meester vertelt...

Al bijna 15 jaar is hij niet meer onder ons:

Henk van der Veen, oud-voorzitter en erelid van onze vereniging. Oud-eindredacteur van het contactblad ook en vele jaren voorzitter van de werkgroep streektaal.

Vrachten gedichten en verhalen in de streektaal heeft hij ons nagelaten. Lang niet al het materiaal is gepubliceerd.

Onder de titel 'De oude meester vertelt' willen we enkele verhalen uit zijn oeuvre in de komende edities van ons contactblad publiceren. In dit nummer kozen we voor de anekdote 'Peerdehandel'.

Peerdehandel

Lubberts-Hein in de Veldhoek had een beste kidde, van een groter slag as normaal. Zok soort wödden een Litauer enuumd. 't Waeren stärke toaie peerdties die flink wat boerenwärk konden verzetten en det mos bie Hein dan ok wel! Hee had niet zo'n grote boerderieje, 't was een middelmoatig bedriefie, mär hee mos het dan ok allene doen. Geertie hölp em wel zovölle meuglijk, mär de wichter waeren nog klein. Zo'n boer mut een peerd hebben woar as e op kan rekken.

Kiek, en doar zat em noe net de muuilijkheid, der wäs wat met zienen halven Rus. Ie konden niet altied op em an. Ik wil niet beweren det e stèede was – det e dus niet trekken wol – mär 't was zo wisselvallig met dissen immigrant uut het Oostzeegebied. As Hein een voer mest had opelaeden en hee spannen zienen Litauer der veur, dan trök e as de beste. Mär stund e veur de lööge waegen en ie pakken der achter zien konte een voer op, dan vertikken e 't! Noe zö j wel zeggen: is det dan noe zo slim? Doar kö j toch rèkening met holen, a'j det ienmoal weet. Mär dan vergis ie oe. Het is toch völs te lastig a'j 's veurjoars een paer daegen an ien stuk an 't mestvaeren bint en ie mut iedereis 't peerd ter veur weg doen...

Nee, Hein wol em kwiet. Desnoods mos e der mär een paer tienties op verliezen. Hee had em vergangen härfst op de märk eköch veur drie en een kwart, mär as e driehonderd weer kon kriegen dan gunk e de deure wel uut, daar kon e van op an. Hee had het der met zien vrouwe över ehad en die was 't helemaal met em iens.

- Mär 't is wel zo, vund Geertien, ie könt em met goed fatsoen niet an een bekende verkopen, of ie mut 't erbie vertellen, dat oonze Litauer van die raere nuksen hef.

- A'k em kwiet kan an een onbekende, an een handelaer of zo; dan zèè'k 't ter nooit bie, zèè Hein, en 't klunk

vastberoaden. Per slot van rekken was der hum veurige härfst ok niks van ezegd... Hee vund det zien geweten det wel kon verdraegen.

Een paer daegen laater kwaamp buurvrouw Marie van Jan Wèver onder een köppie koffie met de vroage:

- Geertien, heb ie de vrouwe van Machiels al met de kopenschop an de deure ehad?

- Nee, mär stoat de Machiels en weer met de waegen op 't kamp an 't Witte hekke? Doar ha'k nog niks van eheurd.

- Joa, en zie zegt dat 't der vol stiet.

Hein, achter de krante, heuren det en toen scheut em wat te binnen. De Machiels en, det waeren peerdekopers, doar stunden z'um bekend. Der was een grote kaans det die eerstdaags wel kwamen en dan gunk de Oost-Europeaan de laan uut.

Ie hebt er gien heugte van hoe gauw die jonges van Machiels en weet op te heuren, woar as ter een peerd te koop is; zie hebt doar beslist een neus veur.

Want, inderdoad, 's anderendaengs, doar ha'j ze al, met 't sjeessie. Doar hadden ze, tussen twee haekies, een beste ponnie veur, dachen Hein.

- Wolst dien peerdje verkopen, boer? klunk 't op zien Grönings uut de mond van de ööldste van de twee.

- A'k der goed geld mee kan beuren, dan kan mie det niet schellen, zèè Hein ie bekeken de Litauer, die in de weide leup, van alle kaanten en ok in de bek natuurlijk. Of e mak was? En of e trekken wol?

- Det kan 'k oe loaten zien, zèè Hein met 'n effen gezichte, mär misschien iets te royaal. Hee had er 'toevallig' net een voer mest kloar stoan. 't Peerd wödden der veur espannen en... zonder mankeren pakken e an. En hee trök 't voer vlot noar 't laand... Det ha' j edacht. Wat of ter gebeuren? De beide Machiels en leupen noast de waegen, an elke kaante iene. En op een afgesprökken teken grepen ze teglieke in de speken. Bom, de waegen stund stille. En de Litauer was helemoal van streek. Hoe of Hein ok zien beste deud um em weer gangs te kriegen, hee verzetten gien bien. En de jongs van Machiels en knipogen mekoare toe en beuden honderd riekdaalder. De waegen wödden an de kaante 'scheuven en met 't lösse peerd gunk 't op huus an. Geertien achter 't gedientie had 't ollemoal zien gebeuren.

Wat mos Hein doen? Niet verkopen en de Machiels en de kaans geven um an iederiene te vertellen, det Lubberts-Hein een stèede peerd had? Dan wödden e em nooit kwiet!

Um kot te goan: hee verkochen em veur tweehonderd en zestig gulden. Zo, hee was em kwiet en noe mossen de Machiels en zich ter mär met redden. Det 't avontuur met disse Kozakke em dikke geld ekost had, gunk em deur 'n härd bot...

'n Dag of wat laeter zag Hein twee woonwaegens över de Lemelerveldseweg goan. En veur de veurste waegen leup waarachtig zienen Litauer! Met vlak achter zien konte op 'n baenkie de jongste van de Machiels en met een klein twiegien in de haand. Hee zwaaien noa Hein en 't klunk in onvervalst Grönings helderop över de bouwkaamp:

- Zust wa boer, hou e trekken wil?

Joa, de boer zag het wel... Slimme kèrels, die Machiels en, dach e bie zichzelf. Zie hebt mie behoorlijk bie de poot 'had.

Hee dachen nog wel meer, mär det kan 'k oe hier in 't openbaar einlijk niet vertellen.

Tekst: Henk van der Veen sr.

Omheining

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heimo in al zijn facetten 'omheint'. Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein omheint. In ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Omheino

In deze uitgave o.a.

Advertenties van toen
Er was eens...Kruiden Marie
De oude meester vertelt
Grasduinen in het archief

Van de redactie

Pand 'De Nekker', de vroegere Vivo-winkel, dat deze jaargang ook op de omslag van 'OmHeino' prijkt, is mede beeldbepalend voor de kern van ons dorp. De onvolprezen tentoonstellingscommissie van Omheining kon er eigenlijk niet om heen om dit pand in de onlangs geopende foto-expositie over bijzondere gebouwen op te nemen.

In de jaren 80 raakte het gebouw, pal naast het toenmalige gemeentehuis, sterk in verval. Wie de nieuwe tentoonstelling 'Markante gebouwen' al heeft bezocht, heeft kunnen zien hoe schrikbarend slecht de staat van dit statige pand toen was. Gelukkig werd pand 'De Nekker' van een wisse sloop gered en op fraaie wijze gerestaureerd. Zo ontkwam ook het naastgelegen gebouw 'de Maelderieje', een fraai voorbeeld van industrieel erfgoed, aan de slopershamer en kreeg het perceel twee totaal andere, maar zeer zeker passende functies. De voormalige gemeente Heino kent veel architectonische juweeltjes die de vaart van de vooruitgang hebben overleefd. Prachtige gebouwen die we moeten koesteren. Omheining doet daar wat aan door ze in deze overzichtelijke foto-expositie voor het voetlicht te halen met onder andere als doel de bezoeker meer bewust te maken van al het mooie dat ons dorp aan markante gebouwen, boerderijen en woonhuizen te bieden heeft.

In dit nummer

Vanzelfsprekend ontbreken de rubrieken die de streektaal onder de aandacht brengen ook in deze editie niet. In de reeks dialectverhalen '*De oude meester vertelt*' is ditmaal gekozen voor het verhaal '*Morgenstond*'. Morgenstond, de naam van de hoofdpersoon in dit verhaal, wordt beschreven als een knappe vrouw met lang, gitzwart haar en donkere ogen. Zij is een vrouw met bijzondere gaven die met haar man in een woonwagen door Salland en Twente trekt. Tweemaal per jaar staan ze enkele weken met hun woonwagen in het kampje aan de Lemelerveldseweg.

Alfabetisch is de rubriek '*Wule zekt det zo*' toe aan woorden met de beginletter 'h'; de samenstellers hebben weer twee dozijn dialectwoorden met die letter geselecteerd.

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog leidden de boeren een zorgelijk bestaan. In deel 2 van '*Heino tijdens de Tachtigjarige Oorlog*' komt de ongewilde betrokkenheid van de Sallandse boeren uitgebreid aan de orde.

In de rubriek 'Korte histories' vertelt Herman Kok over het rotsvaste geloof van zijn moeder. Zij had zo haar favoriete heiligen. Een daarvan was Gerardus Majella, patroonheilige van portiers, kleermakers en zwangere vrouwen.

De werkgroep Geschiedenis heeft het onderzoek naar de identiteit en woonplaats van Kruiden Marie nieuw leven ingeblazen. Zo'n dertig jaar geleden stakte dat onderzoek. In zijn bijdrage '*Er was eens... Kruiden Marie*' praat Henk Hullen ons bij.

'*Grasduinen in het archief*' is de titel van een nieuwe rubriek. De titel ervan verraadt het al: als je de tijd neemt om eens goed in het omvangrijke archief van Omheining te snuffelen, kom je soms interessante zaken tegen. Zaken die de moeite waard zijn om in ons contactblad regelmatig een plaats te geven. In deze aflevering brengen we het eerste nummer van het blad 'Onze Gemeenschap Heino' (1954) onder de aandacht. Het blad was bedoeld als contactorgaan tussen de gemeente en de burgerij.

Plaatselijk nieuws in het derde kwartaal van 1997 uit ons uitgebreide krantenarchief is weer bij elkaar vergaard door Inge Roelofs.

De kopij voor het decembern timer zien we graag vóór 15 oktober tegemoet.

Inhoud

- 05. Korte histories; Geloven in moeders tijd ~ *Herman Kok*
- 06. Heino in de Tachtigjarige Oorlog (2) ~ *Henne Neppelenbroek*
- 10. Grasduinen in het archief ~ *Toon Hoefsloot*
- 12. Advertenties van toen ~ *Redactie*
- 14. De oude meester vertelt ~ *Henk van der Veen sr.*
- 17. Er was eens...Kruiden Marie ~ *Henk Hullen*
- 19. Wule zekt det zo ~ *Berend Jan Horstman en Gerrit Hulsink*
- 21. Alweer 20 jaar geleden ~ *Inge Roelofs*

Contributies

15 euro per jaar / 23 euro per jaar buiten Heino (i.v.m. portokosten)

5 euro losse nummers / 6 euro losse themanummers

Ledenadministratie

Inge Roelofs-Hoppen, Plataan 28, 8141 SN Heino, 0572-393254

Voorzitter

Henk Hofman, Muntzstraat 11, 8141 VP Heino, 0572-392593

Vice-Voorzitter

Giel Bisschop, Vos de Waelhof 9, 8101 AE Raalte, 0572-392499

Secretaris

Cor Horstman, Van der Capellenweg 10, 8141 EG Heino, 0572-392109

Penningmeester

Harry Ogink, Twentseweg 12, 8141 MA Heino, 0572-391618

Bestuursleden

Berend Jan Horstman, De Horst 10, 8141 BA Heino, 0572-392622

Tiny Kok-Klappe, Woolthuisweg 10, 8141 RX Heino, 0572-393584

Annie Meulman-Kortstee, Dolderstraat 8, 8141 GK Heino, 0572-392560

Herman Neimeijer, Plataan 19, 8141 SM Heino, 0572-393268

Andre Roelofs, Plataan 28, 8141 SN Heino, 0572-393254

Eindredactie

Toon Hoefsloot wvd. en Tiny Kok

Correctoren

N. Elsinga, T. Hoefsloot, T. Kok, J. Melenhorst,

G. Peeters, J. Peters,

J.K. Pruim-Reinders, I. Roelofs en W. Steenberg

Vormgeving

Mirjam van der Weide-Wink

Voor de contactpersonen van de verschillende werkgroepen verwijzen wij u naar onze website.

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining'

Canadastraat 6, 8141 AC Heino

0572-394562 omheining@planet.nl

www.historischeverenigingheino.nl

Rabobank: NLOGRABO 0327112271

Aanvulling: Erve Oude Zeysveld

Onder het artikel 'Erve Oude Zeysveld' (OmHeino nr. 2 juni 2017) ontbrak abusievelijk de bronvermelding van de tekeningen van de plattegrond en de bouwtekeningen van de boerderij.

De tekeningen zijn overgenomen uit: Everhard Jans e.a., 'Boerderijen in Salland', Bathmen, 2013.

In memoriam Jan Tijhuis

**Op 24 juni jl. overleed op
88-jarige leeftijd Jan Tijhuis.**

In zijn werkzame leven was hij muzikleraar, koordirigent en kerk-musicus. Hij was een gewaardeerd lid en vrijwilliger bij 'Omheining'. Jan was actief in de werkgroep Boerderij- en Veldnamen, voorganger van de huidige werkgroep Geschiedenis, waarvoor hij o.a. de geschiedenis van de bewoners van boerderij 'De Kruzebrink' onderzocht. In 2006 schreef hij daarover in ons contactblad een lijkig artikel in twee delen.

In 2001 sloot Jan zich ook aan bij de werkgroep Streektaal. Tevens behoorde hij een aantal jaren tot de groep correctoren van het contactblad.

Al enkele jaren was hij, mede door zijn verhuizing naar Zwolle en zijn afnemende gezondheid, niet meer betrokken bij de activiteiten in onze vereniging.

Vrijwilligers met wie hij samenwerkte, missen in hem een belang-stellende, humorvolle en toegewijd mens met een groot hart voor onze vereniging.

Korte histories

Geloven in moeders tijd

Tekst: Herman Kok

VOOR MIJN JONGERE BROERS EN ZUS-
TERS SCHREEF IK BIJGAANDE TEKST.
HET BLEEK NAMELIJK DAT ZE HET VER-
HAAL NIET KENDEN.

HET VERHAAL LAAT EEN STUKJE ZIEN VAN
HET EENVOUDIGE BLINDE VERTROUWEN
DAT MENSEN TOEN HADDEN IN HEMEL
EN ZALIGHEID.

HET STAAT SOMS ERG VER AF VAN DE
BIJNA ONEINDIGE WIJSHEID, DIE DE MO-
DERNE MENS MET GOOGLE MEENT IN
PACHT TE HEBBEN.

Gerardus Majella werd geboren in
1726 in de buurt van Napels. Hij was
de zoon van een kleermaker. Zelf was
hij portier, kleermaker en tuinman.

In 1749 meldde hij zich aan als leken-
broeder bij de redemptoristen.

Tijdens zijn leven kreeg hij talrijke
visioenen en er worden verscheidene
bovennatuurlijke verschijnselen zoals
genezingen, bilocatie (aanwezigheid op
meerdere plaatsen tegelijkertijd),
helderziendheid, profetieën en brood-
vermenigvuldigingen aan hem toege-
schreven.

Hij wordt afgebeeld in de zwarte kledij
van de redemptoristen. Aan zijn rech-
terhand staat vaak een kind dat brood
van hem krijgt. Dat wijst op het carita-
tieve werk dat hij verrichtte.

Gerardus is de schutspatroon van por-
tiers, kleermakers en zwangere vrou-
wen. Hij werd aangeroepen voor een
voorspoedige bevalling.

Hij overleed in 1755 en werd heilig
verklaard in 1904.

Zijn feestdag is op 16 oktober.

Moeder en Graadsien

Wijsheid is van alle tijden, de wetenschap was
nog niet ver, het woord computer bestond nog
niet eens, maar gelukkig waren er heiligen.

Zo was dat in moeders tijd. Moeder vertelde
wel eens over haar heiligen, zo ook over Graadsien. Ze vertelde
alleen, verdedigde nooit, dat is niet nodig bij blind vertrouwen.
Antonius wordt er automatisch bij gehaald als je iets kwijt bent
en het alsmear niet vinden kunt. De vele heiligen voor allerlei
andere dingen kan ik me intussen niet meer herinneren.

Voor het echt moeilijke had moeder maar één heilige. En dat
was *Gerardus Majella*, "Graadsien", in de taal van moeder.

Moeder was een vruchtbaar stukje van Gods natuur en was
weer in verwachting, nu van Gerard. Hij zou naar haar vader
genoemd worden.

De geboorte was moeilijk en er
was plotseling een hevige bloe-
ding, zo zei moeder. Dokter
Doyer, een kundige, gewezen
legerarts, deed alles wat hij kon
en papa zag noodgedwongen
werkeloos toe.

Moeder zei: "Het bloed stond
van beddenplank tot bedden-
plank." De dokter zei op een
gegeven moment: "Kok, hier kan
ik verder niets meer aan doen,
je moet het ergste maar vrezen."

Het werd stil, alles was gezegd.

Moeder zei: "Ik hoorde de dokter
dat zeggen en toen heb ik Graad-
sien erbij gehaald. Ik zei tegen
hem: "Aj mien redt dan bin ik oe
eeuwig dankbaar en dan kriegt al
mien andere kinder oe name Gerardus der bie." Moeder ver-
volgde: "En toen werd ik rustig, het bloeden stopte en ik wist
het zeker, ik was gered."

Ze kreeg daarna nog acht kinderen.

Uit dankbaarheid kregen ze allemaal extra Gerardus of Gerarda
mee in hun naam.

Gerardus Majella.

HEINO TIJDENS DE TACHTIGJARIGE OORLOG 2

De Tachtigjarige Oorlog werd voor een belangrijk deel in het zuiden en oosten van ons land uitgevochten. Ook de Sallandse boeren kregen met dit oorlogsgeweld te maken. Salland was een doorgangsgebied voor troepen, die uit het zuiden kwamen en dan, via het strategisch gelegen Ommen, op weg waren naar Groningen. Vooral de boeren, die langs de doorgaande wegen woonden, kregen hiermee te maken. Soldaten moesten worden ingekwartierd. En die klanten waren vaak lastig en veeleisend. Ook de Twentseweg, die Zwolle verbond met Osnabrück, was zo'n doorgangsweg.

Het leven van de Sallandse boer: een zorgelijk bestaan

Sallandse boeren hadden grote moeite om het hoofd boven water te houden. De verbindingen met Zwolle en Deventer waren slecht. Het waren niet meer dan karrensporen, die slecht werden onderhouden. Deze steden waren voor hun graan niet afhankelijk van hun ommelanden. Zij importeerden het uit Zweden en andere Oostzeelanden.

Boeren in Salland waren daarom in de eerste plaats gericht op zelfvoorziening. De natuur werkte niet altijd mee. Misoogsten als gevolg van langdurige droogte of wateroverlast kwamen daarom ook met enige regelmaat voor. Bovendien was de productiviteit van de landbouw op de schrale zandgronden van Salland ontstellend laag. In een goed jaar leverde in die tijd een gezaaide graankorrel in veel gevallen niet meer op dan vier nieuwe graankorrels. Daarvan moest een korrel bewaard worden om als zaai-zaad te dienen voor het volgende jaar. Ook de pachtheer moest nog zijn deel hebben. De boeren leidden een zorgelijk bestaan.

Fragment van de kaart van Ten Have uit 1648.

In het dagelijkse leven van de boer speelde het hiernamaals een grote rol. Er was een sterk geloof in God en in mirakels. Maar ook bestonden er, als het zo uitkwam, veel vormen van bijgeloof. Ook geloofde men dat de plaats die men op de maatschappelijke ladder innam door God was voorbestemd en dat bijvoorbeeld het koningschap door God gegeven was.

Pieter Bruegel: fragment van 'Dulle Griet' (1561).

Crijgh en braand in boerenlaand

In Vlaanderen, Zeeland en Holland kreeg men omstreeks 1500 al meer aandacht voor de mens als individu. Terecht vond men dat de mens recht had op vrijheid. Men werd zelfbewuster en kritischer ten opzichte van de overheid en de kerk. Het koningschap kon dan wel door God gegeven zijn, maar als de koning zich als een tiran gedroeg, mocht men zich wel tegen hem verzetten. De bevolking was daarom in 1568 in opstand gekomen tegen de katholieke Spaanse koning Philips de Tweede, die in Nederland heerste.

Willem van Oranje verdroef met zijn troepen de Spanjaarden uit Zeeland, Holland, Utrecht en van de Veluwe. Dat ging vaak tegen de zin van Willem van Oranje met veel wreedheden gepaard. De verhalen over de 19 monniken die in Gorkum werden opgehangen - de zogenaamde martelaren van Gorkum - waren ook in Salland bekend.

Anderzijds waren de Spanjaarden in 1572 nog op beestachtige wijze tekeergegaan in Zutphen, waar honderden mensen werden opgehangen. Sommi-

gen werden in de IJssel verdrinken. Nadat de Staatse troepen in 1578 de Spanjaarden op hun beurt uit Deventer hadden verdreven, verergerde de toestand steeds meer. De huurlingen van Oranje werden, zoals wel vaker gebeurde, slecht uitbetaald en muitende soldatenbendes stroopten daarom regelmatig het Sallandse platteland af. De boeren waren ten einde raad. 'Den boer, den boer is dit krijghen moe', schreef de dichter in het 'Claechliet der boeren'. Ze waren 'bijster en bloot' (= blut). Er moet daarom al lang iets gebroeid hebben, zowel in Salland als in de rest van Overijssel. De boeren in de buurtschappen verenigden zich in kleine groepen, die bewapend waren met hooivorken, zeisen en pieken. Ze noemden zich de desperaten, de wanhopigen. Zo probeerden ze plunderingen te voorkomen. "Ze waren heilig, zo alderbässend heilig...", zoals ze in Heino zouden zeggen.

Het beleg van Zutphen door de Spanjaarden.

De slag bij Raalte

De slag bij Raalte vond plaats in januari van het jaar 1580, maar men weet niet precies waar slag werd geleverd. De Canon van Raalte wijdt er een lezenswaardig venster aan. Daarin wordt vermeld, dat de boeren toestemming hadden gekregen van de Staten van Overijssel om de strijd aan te gaan met de Staatse troepen van Willem van Oranje.

De IJsselsteden waren veroverd door de Staatsen. In de Staten van Overijssel bestond veel twijfel over de politieke keuze die gemaakt moest worden. In die steden kreeg het protestantisme steeds meer aanhangers. Een aantal van de IJsselsteden koos daarom de zijde van Willem van Oranje. De meerderheid van afgevaardigden van de Ridderschap koos nog de kant van de koning van Spanje.

Januari 1580. Boeren hadden in de wintermaanden weinig te doen op de boerderij. Dat zou kunnen betekenen, dat er toch sprake was van enige planning en organisatie. Maar hoe verliep de communicatie tussen de boeren, van wie de meesten niet konden lezen en schrijven? Hoe kwamen ze te weten waar, wanneer en hoe er gevochten zou worden? Daar kunnen we slechts naar gissen.

Geruchten verspreidden zich in die tijd niet alleen langs de grotere doorgaande zandwegen, zoals de Twentseweg en de Hessenwegen. Wie zich te voet moest verplaatsen, zoals in die tijd bijna altijd het geval was, zocht zo veel mogelijk de kortste weg. Het netwerk van kleine kruip- en sluipdoor weggetjes was in die tijd daarom veel fijnmaziger dan tegenwoordig. In 'De ontdekking van Frankrijk' vertelt Graham Robb, dat er op het Franse platteland ook een netwerk van allerlei kleine weggetjes, een soort systeem van haarvaatjes bestond, waarlangs boeren en bewoners van buurtschappen met elkaar konden communiceren. Dat was hier waarschijnlijk ook het geval. Geruchten over plunderende soldaten en de angsten die deze geruchten met zich meebrachten, circuleerden dus met grote regelmaat in Overijssel.

Geruchten die op die manier werden verspreid, bereikten zelden een snelheid van meer dan vijf kilometer per uur. Boodschappers te paard brachten berichten natuurlijk aanzienlijk sneller over. De 'mobilisatie' zal daarom wel de nodige tijd in beslag hebben genomen. Maar wie gaf het sein tot opstand en stak de lont in het kruitvat?

In het boek 'In alle staten' wordt het volgende geciteerd:

"De Mastenbroekers eindelijk, door het gemene onheyl getroffen, trokken het krijgsharnasch aan. Sij verkoren oversten, hoptieden en andere bevelhebbers en vergaderden sig tot een groot getal in de wapenen, met vaandels en met trommen. Sij noemden hun bende de Desperate of vertwijffelde. En inderdaad sy voeren in hunne vaandels het teken van een swaert, met een halve dop van een ey, daar de doir nevens uitgelopen was."

Ook Jan Bieleman haalt dit citaat aan. Er was dus wel degelijk sprake van enige organisatie, maar namen van leiders worden nergens genoemd.

Zelfs boeren uit Twente namen deel aan de strijd. Oldenzaal stond bekend als een Spaans bolwerk, waar een Spaans garnizoen was gehuisvest. De Twentse boeren hadden, evenals de Sallanders, ook veel last van plunderende soldatenbendes. De katholieke Spanjaarden zullen de Twentse boeren, die op weg waren om tegen de protestante Staatse te vechten, vermoedelijk geen strobreed in de weg hebben gelegd. Waarschijnlijk sloten andere boeren zich onderweg bij deze boeren aan. Zo verzamelden ze zich op het slagveld bij Raalte.

Pieter Bruegel: Een oude boerenvrouw.

Tekst: Henne Neppelenbroek

Bronnen:

Klaas Jansma e.a.: 'Tweeduizend jaar geschiedenis van Overijssel', 1990.

J.Bieleman: 'Heino, een geschiedenis van mens en plaats', 1980.

Jacques le Goff e.a.: 'De wereld van de Middeleeuwen', 1991.

De Canons van Raalte, Dalfsen, Heino en Ommen.

Timothy Foote: 'De wereld van Pieter Bruegel', 1970.

Geert Nijland: 'Landschrift', 2010.

H.J.A. Overkamp e.a.: 'Oud boerenland 1', Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' Heino, 2011.

GRASDVUINEN

In het archief

Samenstelling: Toon Hoefsloot

In 1954 verschijnt het eerste nummer van 'Onze Gemeenschap Heino', een contactorgaan tussen overheid en burgerij van Heino. In zijn voorwoord benadrukt burgemeester drs. J.W.J.M. van Bommel de ontstane noodzaak van dit contactblad: "De bestuurlijke bemoeienissen van de gemeentelijke overheid zijn in de jaren na de wereldoorlog sterk in aantal en in omvang toegenomen en zij zullen voor de ingezetenen wiens dagelijks werk dikwijls ver van het gemeentelijk milieu ligt, onbegrepen en daardoor niet gewaardeerd worden. En uit onbegrip komt misverstand voort, waardoor de weg naar onverschilligheid voor het gemeentelijk wel en wee is geboren."

De burgemeester wil met dit blad in eenvoudige, niet ambtelijke taal gemeentelijke zaken onder de aandacht brengen bij de burgers.

In het eerste nummer worden zaken aangeroerd als de woonruimteverdeling, de begroting voor 1955, de rattenbestrijding, volksconcerten, leeftijdsopbouw van de bevolking, gezinsverzorging en de bromfietscursus.

"Moge het contactblad in uw huiselijke kring worden opgenomen als een prettige gast en moge het worden uw aller gewaardeerde vriend," zo besluit burgemeester Van Bommel zijn voorwoord in de eerste editie van 'Onze Gemeenschap Heino.'

Uit de verrassende inhoud van dit eerste nummer komen de volgende citaten.

De woonruimteverdeling

In een der laatste vergaderingen van de raad is tijdens de rondvraag naar voren gekomen de wijze van verdeling van de gemeentewoningen tussen het r.-k. en niet r.-k. volksdeel.

Het is betreurenswaardig, doch niettemin een feit, dat in onze gemeente beide groepen elkaar op politiek en maatschappelijk terrein met argwaan beoordelen. Met argwaan wordt door beide groepen gelet op de handelingen van het gemeentebestuur of voor de ene groep niet wat meer gedaan wordt dan voor de andere categorie. De woonruimteverdeling is ingevolge de Woonruimtetwet 1947, Stbl. H.291 opgedragen aan burgemeester en wethouders. Deze taak is er een ter uitvoering van een rijkswet en behoort tot het zgn. zelfbestuur in tegenstelling tot bijvoorbeeld de taak van

Burgemeester drs. Van Bommel.

burgemeester en wethouders ten aanzien van de autonomieregeling en bestuur van eigen huishouding der gemeente. Voor beslissingen ter uitvoering van de zelfbestuurstaak der gemeente zijn B&W geen verantwoording schuldig aan de gemeenteraad. Dat wil uiteraard niet zeggen, dat zij, wanneer de raad daar prijs op stelt, geen inlichtingen of verklaringen mogen geven over hun zelfbestuursdaden. B&W van Heino doen zulks dan ook, wanneer in de raadsvergadering daartoe het verlangen kenbaar wordt gemaakt.

De verdeling van de beschikbare woonruimte is zeer moeilijk. B&W houden een lijst bij van aanvragen om woonruimte, maar het laat zich verstaan, dat bij de toewijzing van een woning gelet moet worden op de urgentie der gevallen. Komen er een, of bij nieuwbouw, meer woningen vrij, dan stellen B&W zich de vraag, welk(e) gezin(nen) komt of komen nu het meest in aanmerking voor deze woning(en). En is er misschien een mogelijkheid door opschuiving meer gezinnen te helpen.

De lijst van hen, die woonruimte hebben gevraagd wordt nagezocht en er wordt gepast en gemeten. Tenslotte neemt het college een beslissing. En zolang de behoefte aan woonruimte groter is dan het beschikbare aantal woningen, zullen er steeds personen zijn die met een blij gezicht een brief van het gemeentebestuur lezen, waarin hun een woning is toegewezen, terwijl anderen de verzuchting zullen slaken: "Weer mis."

Hoezeer het gemeentebestuur dat betreurt, zolang de gemeente Heino een minimale toewijzing van woningen krijgt, kan slechts zeer langzaam aan alle gegadigden een woning worden toegewezen.

Bij de verdeling van de gemeentewoningen wordt op voorhand rekening gehouden met een zo gelijk mogelijke toewijzing aan r.-k. en niet r.-k. gezinnen. Het gaat niet aan, van de na de bevrijding gebouwde 28 gemeentewoningen de aantallen woningen, die door r.-k. en niet r.-k. gezinnen worden bewoond, zonder meer naast elkaar te stellen. In de eerste plaats behoren daarvan uitgezonderd te zijn de woningen die gereserveerd moeten worden voor ambtenaren der gemeente, personeel van de P.T.T. e.d.

Het rijk dat het onrendabel gedeelte van de woningwetbouw betaalt, maakt trouwens in de toekenning van de exploitatiebijdrage steeds aanspraak op een of meer woningen voor rijksambtenaren of daarmede gelijk te stellen ambtenaren. Bovendien zijn er zgn. gemengde gevallen. Om bijvoorbeeld een r.-k. gezin aan zijn eigen woning te helpen, moet een niet r.-k. gezin een der gemeentewoningen worden toegewezen. Het is voor een buitenstaander niet mogelijk te beoordelen, waarom het ene gezin wel woningruimte wordt toegewezen en het andere gezin, dat misschien in gelijke of ongeveer gelijke omstandigheden verkeert als dat ene gezin, niet. Veelal geven meer dan een omstandigheid het gemeentebestuur reden zo te beslissen en niet anders.

In de bibliotheek van Omheining zijn de nummers 1 van de jaargangen 1954, 1955 en 1956 ondergebracht. Onze vereniging verzamelt graag nog meer nummers van dit gemeentelijke contactblad, waaruit we veel inhoudelijke informatie over Heino in de jaren vijftig kunnen putten. Heeft u misschien nog nummers op zolder liggen? Wij houden ons aanbevolen.

Leeftijdsgrens	mannen	vrouwen
0-4	233	227
5-9	210	212
10-14	175	165
15-19	168	159
20-24	167	135
25-29	141	119
30-34	135	117
35-39	110	113
40-44	103	98
45-49	103	89
50-54	73	59
55-59	65	74
60-64	71	71
65-69	64	58
70-74	38	31
75-79	30	22
80-84	17	10
85-89	7	-
90-94	3	1
95 en ouder	1	-

Leeftijdsopbouw van de Heinose bevolking
Per 31 december 1953 bedroeg het aantal ingezetenen **3677**. Van dit aantal waren **1914** mannen en **1763** vrouwen.

Advertenten

De slogan 'Effe naar Guus' is zo'n reclameboodschap die de meeste Heinoërs ongetwijfeld kennen. Het is reclame die je onthoudt.

Advertenties die winkels als Hengo, Boerhof of Vlierhuis op de hoek in de plaatselijke bladen plaatsten zullen bij Heinoërs tussen de 40 en 80 waarschijnlijk een 'o ja-gevoel' oproepen. Niet dat ze zich de advertenties nog voor de geest kunnen halen, maar wel omdat ze zich (de namen van) de winkeliers herinneren. Nog iets verder terug in de tijd: J. Biesemaat adverteerde met het motto 'Kleding naar maat voor alle modellen'. M.C. Ohms was dames- en herenkapper met in zijn zaak een ruime keuze parfums en toiletartikelen. De oudste geboren en getogen Heinoërs zullen zich kapper Ohms en kleermaker Biesemaat nog kunnen herinneren. En dat geldt vermoedelijk ook voor de hieronder verzamelde advertenties...

Th. BROEKS
STATIONSWEG - TEL. 37 - HEINO

Electr. Brood-, Beschuit- en Banketbakkerij
- Uitsluitend Gebak uit eigen Bakkerij -
Levensmiddelenbedrijf en aanverwante Artikelen
Speciaal betere kwaliteiten - Lage prijzen

H. G. v. d. VEGTE - Heino A 71
Electr. Timmerbedrijf en Wagenmakerij
Beleefd aanbevelend

~~~~~  
Het ADRES voor  
GOED en GOEDKOOP  
Schilderwerk  
W. HANSMAN  
Beleefd aanbevelend  
~~~~~

Steeds voorradig
ruime keuze
Dames- en Kinder-
HOEDEN
GARNEERINGEN
Vervormen van oude Hoeden
enz.
Mej. W. HANSMAN
BELEEFD AANBEVELEND

— **D. VELDHUIS** —
Rijks Gedipl. Hoef-, Grof- en Landbouwsmederij

van toen...

MARKT

HEINO
VRAAGT PRIJZEN

HEINO

MORGEN NOG VERSCH

De oude meester vertelt...

Al bijna 15 jaar is hij niet meer onder ons:

Henk van der Veen, oud-voorzitter en erelid van onze vereniging. Oud-eindredacteur van het contactblad ook en vele jaren voorzitter van de werkgroep streektaal.

Vrachten gedichten en verhalen in de streektaal heeft hij ons nagelaten. Lang niet al het materiaal is gepubliceerd.

Onder de titel 'De oude meester vertelt' willen we enkele verhalen uit zijn oeuvre in de komende edities van ons contactblad publiceren. In dit nummer kozen we voor de anekdote 'Morgenstond'.

Morgenstond

Iederiene in de Veldhoek en värre omgeving kennen Morgenstond. Zie stund met haar man Felix zekers tweemoal in 't joar een paer wekken met de woonwaegen an 't Witte Hekke. Wichter hadden ze niet. Felix had altied een schipperspette met zo'n gladde kleppe op de kop, een zwatte snorre met opgedreide punten onder de neuze en een stompie segare tussen de lippen. Hee händelen in òöld iezet. Met een rappe kidde veur een plat waegentie gunk e de boer op; een vrindelijke vent, eerlijk en altied goed veur een geintie. Hee kwaam ok wel in 't dorp bie particulieren, mär vaste lèveranciers waeren de smid, de melkfabriek en de slachterije an 't spoor. Lompen kon e ok altied wel gebruiken.

Zien vrouwe, Morgenstond, gunk de huzen langs met een grote hengselmaande an de fietse. Daor had ze een päkkiesdrager achterop, zoals de bakker en de slaeger veur op de fietse hebt. Der zat een enorme sortering kopenschap in: spelden, noalden, knopen, drukkneupies, haand- en mesienegoaren, veters, wasknippen, krallen, kachelpotlood, schoenpoets... Ie konnen 't zo gek niet opnumen, of 't zat erin, in die maande. Alles wödden of-edekt met een helderschone doek, die an de raand van de maande vast e-maekt was. Morgenstond was een keurig mènse. Haar lange, pikzwatte, glanzende hoar heuld ze bie mekaere met een felgekleurde hoofddoek en om de scholders hung ok vaeke een doek in bonte kleuren. Zie had donkere ogen en een donkere hoed, in ien woord: een härdstikke knappe vrouwe!

Der deuden over Morgenstond völle wonderlijke verhalen de ronde. Der wödden e-zegd, det zie biezondere gaven mos hebben. Zie kon dingen doen, die gewone mènsen niet konden begriepen. Het mos in de buurte van den Ham gebeurd wèen, zo wol 't verhaal, dat ze doar een wilde bolle die lös e-brökken was, weer töt kalmte 'bracht had, gewoon deur em strak an te kieken en de haanden op te stekken. Iedere stund er versteld van: zo'n grote, wilde, snoevende knoert van een bolle die rustig wödden en mak als een lammegie, toen Morgenstond em ankeek... Zie had

het touw epakt, det nog aan de neusringe zat en em noa de stal ebracht. Het grote dier was gewillig achter hoar an elopen. Goat er mär es an stoan... Een mènse met bizondere gaven, det was 't. Met ogen die dwars deur oe hen keken, mär ok zo'n enorm dier töt ruste konden dwingen. Der wödden nog volle meer vremde dingen van haar verteld. Zo had ze achter Dalfsen es een peerd tegen e-hölen det op de loop was met de slepkoare der nog achter. Midden op de weg had Morgenstond estoan, met de ärmen in de heugte. Hoe kotter het peerd bie haer kwaamp, hoe rustiger het wödden. Zie was gien tree op zied egoan en vlak veur haar was het dier stille goan stoan. Zie had em bie 't bit e-pakt, over de neuze aaid en em op de nekke klopt. Hoe zoiets meugelijk is? Joa, det vraagt mär... Oòlde mènsen zeden det zie wel met

de helm op geboren zol wèen, want zie kon ok in de toekomst zien. Nee, zie zat niet op een kärmse of zo met een glaezen bolle um de klanten alles wat mooi en lillijk is veur duur geld wies te maeken. Doar was het een völs te eerlijke en hoogstoande vrouwe veur. Doar was elk en iene 't over iens. Zie was es een moal bie Härm Agteres de delle op kommen lopen, net toen der een koe mos kalven. Härm was gangs met de touwgies en de kluppelties. Morgenstond krabbelen de anstoande moeder achter de heurens en zee: "Het wordt een mooi koekalf, Agteres." Wäkelijk woar, dat zee ze. Härm keek haar es an met de ogen half dichte en zee: "Det zol dan het eerste veerskalf wèen, hee hef al driemoal achter mekaere een bolle 'bracht." En wat dach ie wat 't wödden? Vanzelf: een veerskalf en een besten ok... Härm numen em laeter as koe dan ok aait Morgenstond en hee hef der völle melk van e-trökken. Joaren terugge was Morgenstond es een keer bie Marie van Jan Wèver ewest met haar hengselmaande. Marie en Jan waeren nog mär goed en wel e-trouwd. Toen Marie een kaertie met veiligheidsspelden in de haand heuld, had Morgenstond te-

gen haar e-zegd: "Ik wil ze u graag verkopen, vrouw Wèver, maar u zult ze niet nodig hebben om luiers vast te spelden, uw huwelijk blijft kinderloos." Kō'j oe veurstellen det Marie beheurlijk van perceel was, toen haar det wödden e-zegd? Zie hef het an Jan verteld vanzelf en vāder alleen mār an Geertien van Lubberts-Hein, woar zie al van kinds of an vriendinne met was. Ik kan oei ien ding vertellen: Marie en Jan hebt nooit wichter e-had... Is 't dan een wonder det de mèensen zèden det Morgenstond in de toekomst kon zien? Zie mut ok es een maal tegen een boer in de Stoeven e-zegd hebben: "Ik zag in de Stoevinghe mèensen wonen in dure huuzen; ze kwamen aanrieden in prachtige auto's." "Det bestiet niet," had die boer toen e-zegd, "villa's tussen de bulten en auto's deur 't stoefzand? Maek det de katte wies." Morgenstond had doar niet op e-antwoord...

En dan is ter vergangen wekke bie Lubberts-Hein wat gebeurd, wa'k oe beslist nog èèm vertellen mudde. Doar hebt ze een jonge waakhond, een strabante joekel van een herder die nārgens bange veur is. A'j der kunnig bint, ko'j zo bie Hein en Geertien binnenstappen, mār vreemd volk hoeft det niet te proberen, dan zeg Hector ze de wacht wel an. Doar kwaamp Morgenstond an met de hengselmaande, zie wol de zieddeure binnengoan. Mār doar lag Hector veur. En die kwaamp mie oaverende, zetten de bössel op leeut de tanden zien en grommen achter in 'n hals. Wee'j wat Morgenstond toen deud? Zie zetten de maande daele, gunk op de hoeke zitten en stak de ärmen breed uut. Toen keek zie de hond recht in de ogen en schommelen vutie veur vutie op Hector an. En wat deud die graanzepeter noa een paer tellen? Hee joelsteren wat en gunk op de loop met de stārt tussen de poten. Op de hoek van 't huus keek e nog effen achterumme en...vot was e. Geertien was ter ondertussen bie-ekommen um de hond wat te kalmeren, mār det was al niet meer neudig, det had Morgenstond al edoan, det zag ze wel. En noe dachen zie nog wel det die Hector zo nen woesteling was. Der wödt beweerd det zo'n dier vāder as waakhond gien cent meer weerd is. Mār det mu'w ofwachten.

'k Zal 't oe nog stārker vertellen. Morgenstond kwaamp 'n moal bie 'n boer an de Twentseweg – ik geleuve det het Beldmeijer was – en toen zat de vrouwe met 'n doek um 't heufd. Zie had zo'n aekelige kopzeerte, zee ze, al een paer daegen. Het bonksen haar der in. Morgenstond mompelen een vreemd woord – miggriens of zo – en zie gunk noar buten. Effen laeter kwaamp zie terugge met een haandvol vleerblaen. Zie kneep en drukken ze fien in de balle van haar haand, vreug um een dukie, wikkelen det um het grune spul hen en zee det de vrouwe det op het veurhoofd mos leggen en dan de doek der weer umme knuppen. Mu'k oe nog vertellen det noa tien minuten de piene oaver was?

O ja, det zo'k hoaste vergetten. Ule wilt natuurlijk graag weten hoe as Morgenstond an haar romantische naeme 'kommen is. Det zit zo: as ze lachen, en zie lachen heel völle, dan ko'j zien det er in haar mond tussen die mooie, gave, witte taanden ok een paar zaten van gold. Vandoar: Morgenstond.

Tekst: Henk van der Veen sr.

Er was eens...

Kruiden Marie

Kruiden-Marie.

Tekst: Henk Hullen, werkgroep Geschiedenis

Berusten de verhalen over Kruiden Marie op feiten of fictie? Het is alweer meer dan dertig jaar geleden dat Kruiden Marie volop in de belangstelling stond van een groepje vrijwilligers van de Vereniging voor Heemkunde 'Omheining', waaronder Mevr. T. Valkenaars -Tolenaar (zie artikel 'Wie was Kruiden Marie?' in Omheining december 1986 red.).

Bron van hun onderzoek naar de identiteit van Kruiden Marie was het boek van Eli Heimans en J.P. Thijsse. Eli Heimans, geboren in 1861, werd door zijn vader van Zwolle naar Raalte gestuurd. Vader had in Zwolle een zijdeververij en had klanten in onder meer Raalte. Eli liep in die tijd om de twee à drie weken over een zandweg naar Raalte en liep tegen de nacht over diezelfde weg terug naar Zwolle. Als Eli in de zomer tijd over had at hij regelmatig een boterham aan de rand van een meertje op de heide nabij Heino. Het was tijdens zo'n pauze dat hij voor het eerst Kruiden Marie ontmoette. Eli had eerder over haar horen spreken

in de dorpsheide, als een heel knappe en goede kruidenvrouw. Zij wist nog beter raad voor ziek vee, vooral voor geiten en voor kinderen dan de veearts en de dokter samen.

Eli zal 14 à 15 jaar oud geweest zijn. In zijn boek *Hei en Dennen* beschreef Eli de ontmoeting met Kruiden Marie. Hij werd zelfs uitgenodigd om in haar huisje te komen op de hei.

Er was in die jaren geen spoorlijn van Zwolle naar Almelo. Het was juist de aanleg van die spoorlijn waardoor uiteindelijk niet alleen het landschap ingrijpend veranderde maar er ook ongeveer vijf huisjes afgebroken moesten worden om plaats te maken. De opening van het traject vond plaats op 1 januari 1881. Het had nogal wat voeten in de aarde om Heino op te nemen als halteplaats, waardoor het dorp de beschikking kreeg over een stationnetje. Op de dag van de opening reed de trein met een groep genodigden vanuit Zwolle met muzikale omlijsting naar Almelo. Het was opmerkelijk dat de locomotief met wagons Heino voorbij reed, zonder dat er ook maar één afgevaardigde uit Heino op het perron aanwezig was. Zelfs burgemeester Gabriël Jasper Gerrit de Vidal de Saint Germain 1837-1886 was afwezig. »

Onderzoek

De aandacht van genoemde onderzoekers richtte zich in die jaren op de familie Eibert (of Beldman). In het archief stuitte ze op de naam Maria Kiek in 't Veen, getrouwd met ene Jan Beldman. Maar al gauw bleek dat deze Maria onmogelijk de gezochte Kruiden Marie kon zijn omdat deze vrouw al in 1847 was overleden. Hiermee kwam de zoektocht op een laag pitje te staan. In de huidige groep vrijwilligers is het idee ontstaan om het onderzoek naar de identiteit van Kruiden Marie nieuw leven in te blazen. Om niet te verzanden in een soort van tunnelvisie is er voor gekozen om het onderzoek breed op te zetten. Leidraad hierbij is de informatie uit het boek van Eli Heimans en Jac. P. Thijssen, waarin Eli ongeveer twintig bladzijden wijdde aan de ontmoeting van hem met Kruiden Marie. Anderzijds werd onderzoek gedaan bij het Historisch Centrum Overijssel (HCO) te Zwolle om de bevolkingsgegevens van Wechterholt te verzamelen. Deze gegevens zijn door de historische Vereniging Wijhe (nu Wijhes Museum) afgestaan aan het HCO. Naast deze informatie zijn alle gegevens van overlijdens in het gebied Wechterholt verzameld en ingedeeld.

Ook zijn er onder andere gesprekken geweest met Gait Kamphuis die een boerderijtje bewoont aan de Schaarshoekweg. In het boek 'Het Dalfser Sterrenbosch' van J.A. Schrijver verhaalt Gait dat Kruiden Marie woonde op een lapje grond ongeveer 90 meter vanaf zijn boerderij in de richting van kamp Schaarshoek, nu Summercamp.

Dit is een eerste weergave van het onderzoek naar de identiteit van Kruiden Marie. De werkgroep Geschiedenis nodigt u uit om met haar mee te denken. Denkt u te weten wie Kruiden Marie zou kunnen zijn, laat het ons dan weten.

Jac. P. Thijssen.

Eli Heimans.

"Wule zekt det zo"

Een rubriek veur platproaters

In deze 7e aflevering een selectie van 24 woorden met de beginletter h.

hännig

- handig; niet groot

haeren

- het scherpen van een zeis

haergerei

- gereedschap voor het scherp
maken van een zeis

haeze

- haas

häggen

- hijgen

hapschère

- vinnige, bijdehante, bazige
vrouw

härdbasten

- te dik geworden snijbonen

hårdheurig

- slechthorend

hässies

- plakje uitgebakken spek;

pinda's

heerd

- de beste kamer van een

boerderij

hekkelmölle

- primitieve dorsmolen

hènnegies an

- kalm, rustig aan

heujbenne

- grote mand

heujpinke

- frisse jonge meid

heujwaeng

- langpootmug

heupzelen

- bretels

hiemen

- piepend ademhalen

hoetig

- gezegd van een koe met een te
dikke buik door gasvorming

horpe

- hoornaar

hubberig

- rillerig

humme

- uitroep: opzij, gezegd tegen
koeien en paarden

huushenne

- iemand die graag thuis is

huussie

- toilet

huzeren

- wonen

Al weer

1997

20 jaar geleden

3e
kwartaal

Samenstelling: Inge Roelofs

7 juli

Jarenlang stond de vrijdagavond tijdens het feestweekend in Lierderholthuis in het teken van ouderen en gezin, maar de organisatie maakte dit jaar een succesvolle ommezwaai. Vooral de vrouwelijke inwoners van het Heinose kerkdorp konden de nieuwe invulling waarderen. De mannelijke strippers, verzameld in de groep 'Men at work', gaven namelijk een wervelende show.

"We hebben altijd veel tijd en energie gestopt in de vrijdagavond om ook vooral de ouderen iets te bieden. Er kwam eigenlijk te weinig respons op, zodat we dat idee hebben laten varen en een poging hebben gedaan om het wat grootser aan te pakken. Het kost aanmerkelijk meer dan in vorige jaren, maar we kunnen van een redelijk succes spreken. Het was gewoon een goede show en meer dan alleen "de broek uut", aldus woordvoerder Cor Wellenberg.

Zo'n driehonderd belangstellenden meldden zich vrijdagavond in de feesttent in Lierderholthuis. Het nieuws van de komst van een tegenhanger van de bekende Chippendales had zich als een lopend vuurtje door het dorp en de regio verspreid.

Hoewel 'Men at work' ongetwijfeld in betere ambiance dan een feesttent heeft opgetreden, deed de groep zijn uiterste best om het vrouwelijke gezelschap te vermaken. Degenen die na de pauze uit het publiek op het podium werden gehaald, kregen het er warm van, want de heren gingen toen helemaal uit de kleren.

29 juli

In het centrum van Heino krijgen momenteel diverse plannen voor woningbouw gestalte. De gemeente moet echter nadrukkelijk de voet op de rem houden, omdat ze een aantal jaren geleden al door de provincie op de vingers is getikt. Het toegestane contingent werd namelijk ruimschoots overschreden. De oorzaak lag vooral in de ruimhartige opstelling ten aanzien van de kavels in het nieuwbouwplan Kiezebos.

Het eerste plan dat vorm begint te krijgen, is de nieuwe bestemming van gebouw Vrede aan de Haarstraat.

Aangezien het kerkbestuur van de Nederlandse hervormde gemeente het oog liet vallen op een andere locatie, werd het pand voor een bedrag van 550.000 gulden verkocht aan de heren Leer en Meynardi. Het huidige Vrede zal tegen de vlakte gaan ten faveure van een gebouw waarin een winkelbestemming en appartementen worden geïntegreerd. Volgens het tijdspad van de gemeente mag er volgend jaar worden gebouwd. »

Gebouw Vrede aan de Haarstraat.

31 juli

De gemeente Heino start in het najaar met de aanleg van een voetpad langs de Herenbrinksweg in Lierderholthuis. Het gaat om het traject langs enkele nieuwe woningen vlak voor de toegang tot het buurtdorp. Het voetpad stopt bij de brug omdat daar sprake is van particulier eigendom om vervolgens na ongeveer vijftien meter verder te gaan op de Lierderholthuisweg. Daar kunnen voetgangers de oversteek maken naar de overzijde van de straat, waar het voetpad verder gaat. Met de aanleg is een bedrag van 7.400 gulden gemoeid, dat wordt gefinancierd uit het bestemmingsplan Lierderholthuis.

7 augustus

Bejaardencentra 'De Maat' en 'De Vloedgraven' in Heino zijn per 1 augustus opgegaan in de beheerstichting 'Confessionele Ouderenzorg Heino'. Dit is gisteren bekend gemaakt. De krachtenbundeling is noodzakelijk geworden omdat de financiële situatie in beide instellingen, met name in 'De Maat', verre van rooskleurig is. Bovendien moet het aantal verzorgingsplaatsen in Heino met circa veertig worden teruggebracht.

De bedoeling is dat locatie 'De Maat' uiterlijk in het jaar 2000 wordt gesloten. "We staan aan het begin van een lange weg, maar het is een nieuwe start voor de ouderenzorg in Heino", aldus H. Floors-Voortman, voorzitter van het bestuur van 'De Maat'. Samen met collega G. Noordink van 'De Vloedgraven' en algemeen ad interim directeur mevrouw drs. G. Pals, maakte ze de plannen bekend. De drie zijn van mening dat er snel een inhaalslag gemaakt moet worden.

12 augustus

Iedere zichzelf respecterende sportclub staat ongetwijfeld stil bij een jubileum, maar de vraag of het 25-jarig bestaan van een kantine een feestje waard is, zal niet door iedereen bevestigend worden beantwoord. Wel bij voetbalvereniging Heino, waar zaterdag het zilveren jubileum wordt gevierd met een instuif voor leden en tevens een feestavond voor de huidige en voormalige medewerkers van de kantine. Volgens woordvoerders Aleid Mulder en Anton Nijboer moet het feest worden gezien als een ode aan het grote leger vrijwilligers. "We grijpen het vijftiengjarige bestaan van de kantine aan om de vele vrijwilligers te bedanken. De VV Heino zou niet meer kunnen bestaan zonder de kantine."

22 augustus

Al vallen de mussen van het dak, de rechtgeaarde Heinoër liep gisteren even een rondje langs de kramen en uitstallingen van de traditionele jaarmarkt. Maar de obers op de vele terrassen hadden op de tweede dag van de Heinose Pompdagen duidelijk meer zweet op de rug staan dan de marktkooplui. Het broeierige weer maakte vooral dorstig, niet kooplustig. Gezellig een pilsje pakken, past ook in de traditie van de Pompdagen. De thermometer gaf zo'n 28 graden Celsius aan en een verkoelend briesje ontbrak. Toch lagen de Heinoërs niet aan het strand of op een ander koel plekje. Verdeeld over diverse straten in het centrum stonden ongeveer 120 kramen. Voetje voor voetje voortschuifelen was er gisteren niet bij. "Toen ik in de auto stapte, wist ik al wel dat ik een rustige dag zou krijgen," vertelt de Groningse sokkenverkoper S.J. van der Wolde. "Daar stel je je dan ook op in. Het is domweg te warm. Ik zou zelf nu ook niet naar de markt gaan."

4 september

Eigenaren Jo en Ellen Lipman van café-restaurant 'De Veldhoek' in Heino stonden er 3 september wat verbouwereerd bij tijdens hun eigen receptie. Ze waren compleet verrast door de overweldigende belangstelling van de inwoners van Heino, vrienden, kennissen en zakenrelaties. Samen met ongeveer 350 gasten stonden ze stil bij het zestigjarig bestaan van de horecagelegenheid aan de Lemelerveldseweg.

Bovendien vierden ze dat ze al vijf jaar eigenaar zijn van 'De Veldhoek'. "De vele hartelijke reacties hebben ons enorm goed gedaan en sterken ons in de gedachte dat we de juiste weg hebben ingeslagen. Op deze manier willen we dan ook graag iedereen die ons mondeling of schriftelijk heeft gefeliciteerd enorm bedanken," aldus Jo en Ellen

Lipman. Kleine smet op de feestvreugde was de afgelasting van de zaalvoetbalwedstrijd tussen de Averboys en het team van NOS Studio Sport wegens een sterfgeval. Het duel was bedoeld als geschenk van café-restaurant 'De Veldhoek' aan de Heinoëse bevolking.

8 september

De o's en a's waren gistermiddag regelmatig te horen bij de autorodeo van 'De Sökkestoppers' in Heino. Het in groten getale toegestroomde publiek genoot zichtbaar en hoorbaar van het evenement, dat opnieuw vlekkeloos was georganiseerd door de lokale carnavalsvereniging. "Alles is gladjes verlopen. In het verleden gebeurde het nog wel eens dat er een fikkie werd gestookt in het rennerskwartier, maar daar bleef het ditmaal ook erg rustig", aldus woordvoerder Gerard van der Kolk. Helaas werd de organisatie vlak voor de start wel geconfronteerd met enkele afmeldingen en ook waren er enkele deelnemers die het startgeld van veertig gulden niet konden of wilden betalen. Het mocht de pret niet drukken, want er bleef nog een aantrekkelijk deelnemersveld van ongeveer honderd rijders over.

22 september

Pastor Kees Mijnhout heeft gisteren met volle teugen genoten van de feestelijkheden die waren georganiseerd ter ere van zijn veertigjarig priesterjubiläum. Het feest begon zaterdagavond in Lierderholthuis en eindigde gisteren in Zaal Oortwijn in Heino. Ondanks alle mooie woorden van sprekers als burgemeester Van den Berg en voorzitter Ton Smit van het parochiebestuur en de schitterende vieringen, die een hoge opkomst kenden, was het oplaten van de ballonnen door de kinderen voor hem als kindervriend het hoogtepunt. Door de straffe wind kozen de honderden ballonnen met de tekst 'Kees Mijnhout, bij u is de bron van het leven' gemakkelijk het luchtruim. Aansluitend drukten vele parochianen en overige belangstellenden hem de hand tijdens de receptie bij Oortwijn.

23 september

De loftuitingen in de gezaghebbende Paardenkrant waren al een voorbode voor een succesvol Nederlands kampioenschap. Het hackneyveulen 'Hollywood's Maurits', eigendom van de hobbyfokker Jan Holsappel (72), werd in een tweetal artikelen omschreven als "beeldschoon" en "een plaatje".

Voor de kenners was het daarom geen verrassing dat de Heinoër onlangs in de UTV-hallen in Utrecht de hoofdprijs in de wacht sleepte. "Een volmaakt dier bestaat niet, maar volgens de inspecteur van het stamboek benadert dit veulen het ideale type," aldus de trotse eigenaar, die veel dank verschuldigd is aan trainer Henny Hutten uit Mariënheem.

Vol weemoed staart Holsappel in het weiland waar het vijf weken jonge kampioensveulen en zijn moeder de benen strekken. Even daarvoor heeft hij de fotograaf instructies gegeven. "Als ik roep, moet je direct schieten. Het is secundewerk. Hackneys zijn van nature erg onrustig."

De weemoed is verklaarbaar, want hij kan nog slechts enkele dagen genieten van de aanwezigheid van 'Hollywood's Maurits'. Al tijdens de landelijke kampioenschappen werd het veulen verkocht aan een grote paardenfokker uit Hollandsche Rading, bij Hilversum. De verkoopprijs blijft geheim, maar de Heinoër geeft wel aan een 'droomprijs' ontvangen te hebben.

Omheining

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten 'omheint'. Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein omheint. In ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Heemkunde 'Omheining'.

Omheino

In deze uitgave o.a.

Korte histories: Annette Passtoors
Het sigarenzakje
De Nicolaaskerk: 150 jaar
De families Offenbergh

Van de redactie

Het jaar 2017 telt zijn laatste dagen en is al weer bijna geschiedenis. Een jaar met zowel wereldwijd als lokaal indrukwekkende gebeurtenissen, bizarheden, misverstanden, drama's, verwachtingen, vreugde, verdriet en verslagenheid. Onze vereniging heeft het ook ondervonden. Nog vers en nauwelijks te bevatten is het overlijden van Giel Bisschop, onze vicevoorzitter. Wat overheerst is het gemis van zijn aanwezigheid in de Maelderieje en de actieve rol die hij speelde in de vereniging. 'Omheining' kan verder bouwen op wat hij in zijn actieve jaren in onze vereniging tot stand heeft gebracht. En dat stemt tot dankbaarheid.

In dit nummer

Historisch gezien is het geen verkeerde beslissing geweest om onze dorpskerk de naam terug te geven die hij voor de Reformatie al had: de Nicolaaskerk. Hooguit kon er enige verwarring ontstaan, omdat de r.-k. kerk in Lierderholthuis dezelfde naam draagt, zij het met een klein, maar markant verschil. Op 3 maart 1867 wordt er voor het laatst een dienst gehouden in de veel te kleine oude kerk. Het hallenkerkje wordt afgebroken en tegen de oude toren, die gelukkig behouden blijft, wordt een grotere kerk gebouwd. Dit jaar is dat precies 150 jaar geleden en de PKN gemeente in Heino vindt dat je daar niet zomaar aan kunt voorbijgaan. Tegelijk met de herdenking van 500 jaar Reformatie heeft de gemeente dan ook een uitgebreid programma samengesteld met vele activiteiten. Omheining besteedt er op verzoek ook graag aandacht aan door in een artikel de geschiedenis van de dorpskerk (nog eens) voor het voetlicht te halen.

In de reeks 'Wule zekt det zo' zijn geheel volgens alfabet dialectwoorden met de beginletter i en j aan de beurt.

De laatste aflevering van de serie 'Het sigarenzakje' is een feit. Meer sigarenzakjes bevat het archief niet. Dit sigarenzakje is van de gebroeders Thoben die zich aan het eind van de negentiende eeuw in Heino vestigden en een manufacturen- en kruidenierswinkel aan de Dorpsstraat begonnen.

De rubriek 'Korte histories' gaat ditmaal over Annette Passtoors, een vrouw die een opmerkelijke rol speelde in het politieke leven van Heino. Zij was namelijk de eerste vrouwelijke, rooms-katholieke wethouder in Nederland, maar ook de eerste vrouwelijke ambtenaar van de burgerlijke stand in ons land.

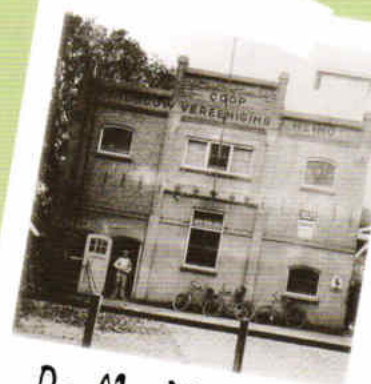
Het slot van het drieluik 'Heino tijdens de Tachtigjarige Oorlog' verhaalt over de slag bij Raalte in 1580 en de Reformatie die steeds meer terrein wint in Overijssel. De strijd tussen de Staatsen en de Spanjaarden gaat maar door en strategisch gelegen plaatsen in Overijssel worden regelmatig belegerd.

De naam Offenberg is een bekende naam in onze contreien. Zo'n 150 jaar geleden vestigden zich enkele leden van deze familie in Heino. Oorspronkelijk is Offenberg een eeuwenoude Duitse familienaam. In een serie van drie artikelen met als titel 'De families Offenberg te Heino' wordt deze familiegeschiedenis beschreven.

De rubriek 'Al weer twintig jaar geleden' completeert de inhoud van het laatste nummer van 2017. Wij wensen u veel kijk- en leesplezier.

De kopij voor het volgende nummer zien we graag vóór 15 januari tegemoet.

Inhoud

De Maelderieje

- 04. Heino tijdens de 80-jarige oorlog ~ *Henne Neppelenbroek*
- 07. Al weer 20 jaar geleden ~ *Inge Roelofs*
- 08. Grasduinen in het archief ~ *Toon Hoefsloot*
- 09. Korte histories: Annette Passtoors ~ *Jennie Pruim-Reinders*
- 10. De families Offenbergh (1) ~ *Herman Overkamp*
- 14. Wule zekt det zo ~ *Berend Jan Horstman en Gerrit Hulsink*
- 16. Het sigarenzakje (slot) ~ *Jennie Pruim-Reinders*
- 18. In Memoriam
- 19. De Nicolaaskerk: voor en na 1867 ~ *Toon Hoefsloot*

Contributies

15 euro per jaar / 23 euro per jaar buiten Heino (i.v.m. portokosten)

5 euro losse nummers / 6 euro losse themanummers

Ledenadministratie

Inge Roelofs-Hoppen, Plataan 28, 8141 SN Heino, 0572-393254

Voorzitter:

Henk Hofman, Muntzstraat 11, 8141 VP Heino, 0572-392593

Secretaris:

Cor Horstman, Van der Capellenweg 10, 8141 EG Heino, 0572-392109

Penningmeester:

Harry Ogink, Twentseweg 12, 8141 MA Heino, 0572-391618

Bestuursleden:

Berend Jan Horstman, De Horst 10, 8141 BA Heino, 0572-392622

Tiny Kok-Klappe, Woolthuisweg 10, 8141 RX Heino, 0572-393584

Annie Meulman-Kortstee, Dolderstraat 8, 8141 GK Heino, 0572-392560

Herman Neimeijer, Plataan 19, 8141 SM Heino, 0572-393268

Andre Roelofs, Plataan 28, 8141 SN Heino, 0572-393254

Eindredactie:

Toon Hoefsloot wnd. en Tiny Kok

Correctoren

N. Elsinga, T. Hoefsloot, T. Kok, J. Melenhorst,

G. Peeters, J. Peters,

J.K. Pruim-Reinders, I. Roelofs en W. Steenbergen

Vormgeving

Mirjam van der Weide-Wink

Voor de contactpersonen van de verschillende werkgroepen verwijzen wij u naar onze website

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining'

Canadastraat 6, 8141 AC Heino

0572-394562 omheining@planet.nl

www.historischeverenigingheino.nl

Rabobank NL06RABO 0327112271

HEINO TIJDENS DE TACHTIGJARIGE OORLOG (SLOT)

HET JAAR 1580 KAN ALS EEN RAMPJAAR IN DE GESCHIEDENIS VAN HEINO WORDEN BESCHOUWD. DE BOEREN HADDEN IN VOORAFGAANDE JAREN VEEL LAST GEHAD VAN PLUNDERENDE SOLDATENBENDES. ZIJ GROEVEN DE STRIJDBIJL OP EN TROKKEN GEZAMENLIJK OP NAAR HET SLAGVELD, ERGENS IN DE BUURT VAN RAALTE. DAAR WERDEN ZE DOOR DE STAATSEN, ONDER AANVOERING VAN VAN HOHENLO, IN DE PAN GEHAKT.

Boeren op weg

We kunnen ons moeilijk voorstellen hoe boeren die naar het slagveld trokken, er hebben uitgezien. Misschien kunnen we te rade gaan bij Pieter Bruegel of Jeroen Bosch, schilders die omstreeks 1500 allerlei volkse types uitbeelden. De boeren op de schilderijen van Pieter Bruegel zien we meestal tijdens een drinkgelag of een boerenbruiloft. Ze vieren feest, zijn vrolijk, weldoorvoed en dragen vaak kleurrijke kleding. Dat kon van de boeren die in Raalte bij elkaar kwamen, waarschijnlijk niet gezegd worden. Het was januari en ze waren al bijna door hun wintervoorraden heen. Schraalhans begon al keukenmeester te worden. En dan die voortdurende geruchtenstroom over plunderende soldaten, die de woede alleen maar vergrootte. Nee, de boeren zullen meer weg hebben gehad van de figuren op de schilderijen van Jeroen Bosch. Dat zijn figuren met verweerde broodmagere gezichten met tandeloze monden. Gezichten waarop angst en woede vaak om voorrang strijden. Ze dragen grauwe, grof geweven wambuizen en broeken. Een wambuis was een kledingstuk dat bestond uit vele lagen stof. Het zorgde voor warmte maar ook voor enige bescherming in een gevecht.

Terwijl ze het slagveld naderden, zagen ze de eerste vaandels en hoorden de trommen. Ze vormden samen een leger van maar liefst 5000 boeren, gewapend met zeisen, pieken en hooivorken.

Het slagveld lag in de buurt van Raalte. Raalte was centraal gelegen en in de omgeving lagen grote heidevelden. Dit waren mogelijke argumenten om de slag bij Raalte te laten plaatsvinden. Ook dat zou erop kunnen duiden, dat de veldslag goed was voorbereid. Het Staatse leger onder leiding van Van Hohenlo bestond uit goedgetrainde musketiers en piekeniers. Het duurde vrij lang om een musket te laden. Daarom moesten de musketiers tijdens het laden beschermd worden tegen aanvallen van de cavalerie. Daarvoor zorgden de piekeniers met hun drie tot vijf meter lange pieken. In deze slag vonden 700 boeren de dood!

Pieter Bruegel: Boer op de kermis (fragment).

Na de slag bij Raalte

De boeren werden dus verslagen door de protestantse Staatsen. Nadat het krijgsrumoer op het slagveld was verstomd, moet de verslagenheid onder de boeren groot zijn geweest. Boeren die elkaar kenden, zullen elkaar hebben opgezocht. De gruwelen die ze gezien hebben staan nog lang op hun netvlies. En ook het gekerm van de gewonden blijven ze nog lang horen.

Daarna bereikten de eerste onheilsberichten Heino. Zijn er boeren uit Heino gesneuveld? Waar konden de achterblijvers dan steun vinden? De kerk van Heino was toen nog in het bezit van de katholieken. Ook boeren uit een deel van het schoutambt Wijhe gingen hier naar de kerk, want het Kerspel Heino lag voor een deel op het grondgebied van het schoutambt Wijhe. Het moeten drukke dagen geweest zijn voor de Schout van Heino en pastoor Judocus van de St.-Nicolaaskerk. De verwarring moet onbeschrijflijk zijn geweest. Waar moesten de doden worden begraven? Werden ze naar hun dorpen vervoerd? En hoe ging dat? In open karren of in huifkarren? Dat moeten macabere optochten zijn geweest die na de veldslag over de Sallandse zandwegen trokken.

Na 1580 won de Reformatie steeds meer terrein in Overijssel. Boeren, die in de slag bij Raalte nog zij aan zij tegen de Staatse troepen vochten, raakten geleidelijk aan verdeeld. De meesten van hen waren pachtboeren die, zoals eerder vermeld, niet konden lezen en schrijven. Een goede relatie met hun pachtheer was voor hen belangrijk. Daarom lijkt het waarschijnlijk dat de keuze tussen katholiek blijven of protestant worden, mede werd bepaald door de keuze van de machthebber, in dit geval de pachtheer. Want 'wiens brood men eet, diens woord men spreekt'. Mede om dezelfde reden kozen veel adellijke families later ook voor het protestantisme. In 1621 werd beslist dat alleen protestanten nog in aanmerking kwamen voor een zetel in de Staten van Overijssel. Desondanks bleven sommige adellijke families, zoals de familie Van Oldenneel in Lierderholthuis, het katholicisme trouw. Er ontstonden daardoor zelfs nieuwe buurtschappen, zoals Hoonhorst, Lierderholthuis, Boerhaar en Boskamp.

De tactiek van de verschroeide aarde

Ook na de slag bij Raalte ging de strijd tussen de Staatsen en de Spanjaarden nog jaren door. Vooral de strategisch gelegen plaatsen Ommen, Deventer, Hardenberg en Oldenzaal werden regelmatig belegerd. De Staatsen pasten sinds 1584 in de omgeving van deze plaatsen de tactiek van de verschroeide aarde toe. In de buurt van een stad die zij belegerden, vernielden zij de boerderijen en de akkers. Soms werden de boeren van tevoren

gewaarschuwd. Alles werd platgebrand met het doel de Spanjaarden uit te hongeren. De boeren in de wijde omgeving van deze steden hadden daardoor het meest te lijden onder de plunderingen. Heino lag niet direct aan de Oude Twentseweg. Het valt daarom aan te nemen, dat de boeren hier er minder last van hadden. Hoe slecht Heino er desondanks soms aan toe was, blijkt uit het volgende fragment van de omslag tot onderhoud der garnizoenen in 1585. In de Overijsselsche Almanak van 1848 worden Heino en Raalte eveneens vermeld:

*"RAELTEPLACH TE GEVEN ALS COLMESCHATE, DAERVAN DE COMPAGNIE TE CATENGEDSIGNERT MET TWIEHONDERT GULDENS TE 84 DAGEN, DE RESTE WORDE VERWUESTINGE, ERGO.....NIHIL.
TER HEYNE PLACH TE GEVEN TE 48 DAGEN F 148,10 IS VERWUESTET, ERGO.....NIHIL."*

De lijst bestaat verder uit een lange opsomming van plaatsen in Overijssel, waaronder Wijhe en Olst.

Veel boerderijen die verlaten werden, werden gekocht door patriciërs uit Zwolle die rijk waren geworden in de bloeitijd van de Hanze. Grond zagen ze als een goede geldbelegging want "crijgh noch braand nêmt laand".

Jeroen Bosch: De kruisdraging (fragment).

Tekst: Henne Neppelenbroek

Geraadpleegde bronnen:

- Klaas Jansma e.a.: 'Tweeduizend jaar geschiedenis van Overijssel', Leeuwarden, 1990.*
- Jan Bieleman: 'Heino, een geschiedenis van mens en plaats', Zwolle, 1980.*
- Jacques le Goff e.a.: 'De wereld van de middeleeuwen, Amsterdam, 1991.*
- Geert Nijland: 'Landschrift', Almere-Enschede, 2010.*
- Kwartaalblad 'Omheining', jaargang 1982, nummer 1 en 2.*
- H.J.A. Overkamp e.a.: 'Oud Boerenland 1', Vereniging voor Heemkunde 'Omheining', Heino.*
- A.E.Rientjes: 'Het katholicisme in Heino na 1580', 'Overijssel', 1931.*

Al weer

1997

20 jaar geleden

4e
kwartaal

Samenstelling: Inge Roelofs

7 november

De Heinose vaders komen er niet al te best af als hun technische vaardigheden ter sprake komen. De kinderen uit de groepen vijf en zes van de Heinose openbare basisschool De Springplank overtreffen elkaar met anekdotes over afgehakte vingers en andere bloederige incidenten. Dokter Wim Jansen glimlacht als de ontboezemingen over tafel vliegen. Samen met collega Gertjan Kruizinga van de plaatselijke huisartsenpraktijk was hij gistermorgen te gast op deze school in het kader van het project 'Kind en Ziekenhuis'.

Een positieve ervaring, vindt hij: "Het is goed om de dokter en het ziekenhuis wat dichterbij de kinderen te brengen. Meestal is het toch een soort ver-van-mijn-bed-show."

Het project stond al langer op het wensenlijstje van het onderwijzend personeel van De Springplank, maar de belangstelling van de scholen is dermate groot dat een aantal jaren moest worden gewacht. Het geduld werd echter ruimschoots beloond, want de verantwoordelijke stichting heeft de Heinose school van dusdanig veel materiaal voorzien dat een miniatuur-ziekenhuis kon worden nagebouwd.

22 november

Het begin verliep wat stroef, maar nadat de leden van het Heino's Mannenkoor alle schroom van zich hadden afgegooid, verliep het lustrumconcert gisteravond bijzonder voorspoedig.

Met het optreden in een halfvolle r.-k. kerk stond het koor stil bij zijn twintigjarig bestaan. "In die periode zijn jullie in kwaliteit gegroeid, maar heeft het Heino's Mannenkoor ook een plek in de samenleving gekregen," stak burgemeester Ton van den Berg de koorleden vooraf een hart onder de riem.

Alvorens tot het gewenste resultaat te komen, had het Heino's Mannenkoor een duwtje in de goede richting nodig en dat kwam uit onverwachte hoek. Door het gouden stemgeluid van de solisten Chantal Schomaker en Ans Booy van vocaal theaterensemble Foon moesten ook de heren vol aan de bak. Het publiek werd uiteindelijk de grote winnaar, want het niveau steeg tot grote hoogte.

Er waren zaterdag verschillende Heinoërs met een respectabele leeftijd aanwezig op het jubileumfeest van de plaatselijke afdeling van de Zonnebloem, maar de oudste gast arriveerde om 15 uur. Geheel onverwacht namen Sinterklaas en zijn zwarte pieten een kijkje in zaal Oortwijn, waar ongeveer 150 belangstellenden stil stonden bij het 25-jarig bestaan van de Heinose afdeling. Het was het enige programmaonderdeel dat niet in het draaiboek van de organiserende commissie stond.

De vele vrijwilligers van de plaatselijke afdeling hadden hun uiterste best gedaan om een gevarieerd programma samen te stellen. Zo waren er, naast de openingsviering door pastor Mijnhout, sketches, liederen en achtergrondmuziek van het accordeonduo De Vries en Groeneveld. 's Morgens werden drie medewerkers in het zonnetje gezet: Mieke Schrijver, Lies Nijenhuis en Annie Oldenhof kregen een insigne omdat ze al meer dan vijftien jaar vrijwilligerswerk verrichten voor de Zonnebloem. Speciaal woord van dank van voorzitter Gerdie Hemmer was er voor Annie Meulman. Zij is nog langer actief binnen de lokale afdeling en in provinciaal verband. ■

**IN 1954 VERSCHIJNT HET
EERSTE NUMMER VAN
'ONZE GEMEENSCHAP HEINO'.
DIT CONTACTORGAAN TUSSEN
GEMEENTE EN BURGERIJ, GEÏNITI-
EERD DOOR BURGEMEESTER VAN
BEMMEL, VOORZIET KENNELIJK
IN EEN BEHOEFTE, WANT IN 1956
GAAT DE DERDE JAARGANG IN.
UIT NUMMER 1 VAN DIE JAAR-
GANG KOMT HET VOLGENDE
BERICHT.**

Samenstelling: Toon Hoefsloot

Schoolmelkverstrekking

Het vorige jaar heeft het gemeentebestuur zich gewend tot de besturen der christelijke lagere scholen en de oudercommissie van de openbare lagere school om te komen tot een verstrekking van melk aan de leerlingen op de scholen.

Het bestuur van de vereniging voor christelijk schoolonderwijs bleek bereid medewerking te verlenen aan een schoolmelk verstrekking, zowel aan de leerlingen van de kleuterschool als aan de leerlingen van de lagere school. Met de verstrekking van schoolmelk is aangevangen 7 november 1955 en tot heden is 2429 liter melk geconsumeerd. Gemiddeld 111 leerlingen per week drinken de schoolmelk, welke aangevoerd wordt van de coöperatieve zuivelfabriek en melkinrichting 'Hoop op zegen' te Zwolle. De leerlingen drinken de melk graag en de gunstige resultaten zullen niet uitblijven. Het is jammer dat ook aan leerlingen van de andere scholen de melk niet verstrekt wordt. Financiële bezwaren kunnen er voor de ouders niet zijn. De normale melkprijs bedraagt f 0,30 per week voor het verstrekken van viermaal per week van een kwart liter melk, doch voor ouders, die niet in staat zijn voor hun kind of kinderen dit bedrag te betalen, wordt reductie op de prijs verleend. Ouders, een punt voor de eerstvolgende ouderavond.

Korte histories

Annette Passtoors

Tekst: Jennie Pruim-Reinders

**Annette Passtoors,
de eerste vrouwelijke
rooms katholieke
wethouder en
ambtenaar van de
burgerlijke stand
in Nederland**

Huwelijksakte van Passtoors.

Geraadpleegde bronnen:
Bevolkingsregisters van
de gemeente Heino.
De Canon van Heino.
Foto uit 'Eigen Erf'.

In 1912 kwam Annette (Agnes Jeannetta Maria) Passtoors vanuit Hilversum naar Heino om haar oom en tante in de huishouding te helpen. Zij woonden in het Munnikenhuis aan de Stationsweg 2. De gezondheid van dorpsdokter Peel liet namelijk te wensen over. Een jaar later kwam hij op 76-jarige leeftijd te overlijden. Na zijn overlijden vertrok zijn echtgenote Helena Johanna Aloisia Maria Passtoors naar Zwolle. En vervolgens kwamen twee oudere zussen van Annette bij haar inwonen. Echter toen tante in 1933 kwam te overlijden werd het huis te koop gezet. Op 1 mei 1935 werd de heer A.J.J.R. Spitzen eigenaar. Inmiddels waren de drie zussen Passtoors vertrokken.

In 1923 werd Annette Passtoors raadslid in de gemeenteraad van Heino voor de Rooms-katholieke Staatspartij (RKSP). Deze benoeming was bijzonder: pas sinds 1917 hadden vrouwen in Nederland het recht zich verkiesbaar te stellen en vanaf 1922 mochten vrouwen ook zelf naar de stembus gaan. In 1927 werd Passtoors gekozen tot wethouder van Heino. Extra opmerkelijk was dat Passtoors daarmee de eerste vrouwelijke katholieke wethouder van Nederland werd.

Eind april 1934 kwam er onverwacht een eind aan Passtoors' politieke carrière. Dit in verband met haar vertrek naar Zeist.

Maar voordat zij vertrok naar Zeist voltrok zij te Heino op 4 april het huwelijk van Bernardus van der Burg en Hendrieka Hermanna Hooglugt, in haar functie van wethouder en als ambtenaar van de burgerlijke stand. Het was de eerste keer dat in Nederland een huwelijk door een vrouw werd voltrokken.

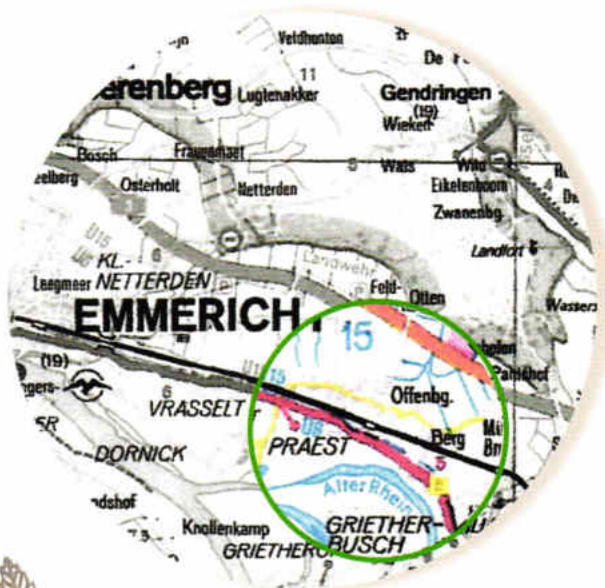

Passtoors op 4 april 1934.

De families Offenberga te Heino (1)

Waar komen de Offenbergs vandaan?

De naam Offenberg is een bekende en vertrouwde naam in Heino en omgeving. Al is hij sinds 1993 niet meer onder ons, schoenmaker Jan Offenberg spreekt nog steeds tot de verbeelding van vele Heinoërs en oudere dorpsgenoten herinneren zich vast nog wel slager Clemens Offenberg en kleermaker Willem Offenberg. Van oorsprong is Offenberg een Duitse familienaam die al meer dan vijf eeuwen oud is. De familie Offenberg die zich zo'n 150 jaar geleden in Heino vestigde, is inmiddels uitgegroeid tot een grote familie. De Offenbergs hebben in Heino en omliggende plaatsen veel verschillende beroepen uitgeoefend en winkelbedrijven gehad.

De 'Offenbergs' te Dornick, bij Praest aan de noordzijde van de spoorlijn.

**IN HET EERSTE DEEL VAN DIT DRIELUIK
ZIEN WE HOE EEN TELG UIT DE TIENDE
GENERATIE IN DE 18^E EEUW NAAR DE
ACHTERHOEK TREKT EN HOE EEN VAN
DIENS KLEINKINDEREN UITEINDELIJK
IN HEINO TERECHTKOMT.**

De Offenbergs komen van oorsprong uit Duitsland, uit het plaatsje Dornich aan de Rijn, gelegen achter Emmerich bij Praest. Een huis - 'Haus Offenberg' - is genoemd naar een berg of heuvel naast een Rijnarm die nooit kon overstromen.

De naam van de eerste stamvader van de familie, Dietrich von Offenberg, 'Hofbesitzer' in Dornich, wordt voor het eerst in 1449 vermeld. In dit dorp zijn tien generaties Offenberg geregistreerd.

Johannes Offenberg, een zoon uit de 10^e generatie, komt op een boerderij in Toldijk bij Wehl terecht. Diens zoon Wilhelmus Offenberg trouwt in 1782 met Maria Overkamp te Steenderen. Dit paar vestigt zich op een akkerbouwbedrijf aldaar. Hun oudste zoon Theodorus Offenberg, geboren in 1785, trouwt in 1825 te Steenderen met Sophia Slood, geboren in 1796. Zij is een elf jaar jongere dorpsgenote van Theodorus. Het echtpaar vestigt zich in 1826 te Brummen¹. In de tijd dat zij daar wonen worden er zes kinderen geboren: Gerhard (Gerrit), Wilhelmus Franciscus (Willem), Antonius Bernardus (Anton), Theodorus Jacobus (Dorus), Hermannus Petrus (Herman) en Bernardus (Bernard).

't Huys den Offenberg 1745, getekend door Jan de Beijer en in koper gestoken door Paul van Liender in 1761.
(uit: Het verheerlykt Kleefschland, Amsterdam, 1792).

- In 1840 vertrekt het gezin naar Wijhe en een paar jaar later verhuist het gezin naar Raalte². Drie van hun zes kinderen en een dienstmeid verhuizen mee naar Raalte. De andere drie kinderen werken elders in een dienstbetrekking.
- In 1851 verhuist het gezin Offenberg naar Heino naar boerderij *de Reeft*³. Theodorus staat hier geregistreerd als landbouwer. Hij huurt de boerderij vermoedelijk van de weduwe M. Vrielink-Beukelaar, die op hetzelfde adres woont.
- De drie meegekomen kinderen Offenberg vertrekken om de beurt uit huis. Herman gaat in 1853 naar Wijhe. Zoon Bernard vertrekt in 1856 naar Dalfsen, maar komt een jaar later terug. De dienstbode gaat naar Didam. Zoon Dorus, die als boerenknecht bij Hooglugt in dienst is, komt in 1855 naar het ouderlijk huis.
- Na zes jaar verhuist het gezin op St. Petri, 22 februari 1857, naar de Plettersteeg⁴. Theodorus is dan 71 jaar oud. Willem, Dorus en Bernard verhuizen mee naar de nieuwe woning aan de Plettersteeg. »

Theodorus kan het wat rustiger aan doen en meer tijd besteden aan zijn nevenberoep van veearts, in die tijd meestal veeverloskundige genoemd. Hij volgt Theunis Dikken op, die eveneens als veearts vermeld staat en op dit adres inwonend is.

Toestand van het Huis Offenbergh in 1987, op de voorgrond Hennie Offenbergh met de toenmalige bewoner.

Zes jaar later, in 1863, verhuizen Theodorus en Sophia naar een boerderij in de Dollenhoek⁵. Theodorus koopt deze boerderij van Lambertus Swijnenberg die daar voordien woonde. Zoon Bernard Offenbergh verhuist naar Zwollerkerspel waar hij als smidsknecht gaat werken. De zonen Willem en Dorus verhuizen mee naar de Dollenhoek. Dorus neemt het beroep van zijn vader als officiële veearts over. Op de boerderij in de Dollenhoek moet rond 1864 de arbeid voor de toen 79-jarige Theodorus sr. wel erg zwaar geweest zijn. Zijn zoon Herman komt daarom in 1865 terug uit Steenderen en Gerhard (Gerrit) die timmerman is, komt uit Dalfsen. Er wordt ook een dienstbode aangenomen.

In 1864 verhuist zoon Dorus naar Dorpsstraat A 59. Hij is daar inwonend bij H. Rientjes.

Drie jaar later verhuist hij naar Dorpsstraat A 15, naast het vroegere huis van zijn ouders. Hij heeft hier een boerenhuis gekocht of laten bouwen. Ook broer Bernard komt terug vanuit Gorssel en trekt bij hem in. Hij is grofsmid. Er wordt personeel in dienst genomen.

In 1868 overlijdt vader Theodorus in zijn boerderijtje in de Dollenhoek.

Hij laat aan waarde een vrij groot bedrag na. De taxatie bedroeg 4523 gulden. Dat was de toenmalige waarde van een grote boerderij. De families Offenbergh waren kapitaalcrachtige akkerbouwboeren. De zonen Dorus en Bernard kunnen daardoor over voldoende middelen beschikken voor hun in 1866 betrokken boerderij met smederij. Er kan in 1870 nog een aparte woning of woondeel voor Bernard gebouwd worden en er wordt wat grond bijgekocht.

Na het overlijden van vader Theodorus gaat zoon Gerrit, die bij zijn ouders woonde, bij zijn broers aan de Dorpsstraat wonen.

Vroegere boerderij 'De Hoek'.

Vroegere boerderij 'De Reeft'.

In 1869 overlijdt zoon Willem, 41 jaar oud. In het ouderlijk huis wonen dan alleen nog de weduwe Sophia Offenberg-Sloot met haar zoon Herman en een dienstdode.

Verdriet en vreugde volgen elkaar snel op. In 1870 trouwen twee van de drie broers aan de Dorpsstraat. Dorus, geboren in 1832, trouwt met Jennigjen van Enk, geboren 1845

te Wijthmen, gemeente Zwollerkerspel⁶. Bernard, geboren 1839, trouwt met Wilhelmina Veldhuis, geboren 1846 te Raalte. Vroeger trouwden broers en zussen vaak op dezelfde dag. Er hoefde dan maar een feest gegeven en bekostigd te worden. De broers hebben samen een perceel grond gekocht, waarvan Dorus het noordelijke deel krijgt⁷, en Bernard het zuidelijke deel⁸.

Naast de boerenwoning wordt nog een woning gebouwd waarin Bernard gaat wonen, Dorpsstraat 15B. Voor de beide huishoudens en de smederij wordt personeel in dienst genomen.

Op 1 mei 1873 trouwt Herman Offenberg, geboren 1835, met Gerritdina Schuurman, geboren 1841 te Dalfsen. Zij wonen in het ouderlijk huis in de Dollenhoek aan de Raalterstraat.

**Tekst: Herman Overkamp
werkgroep geschiedenis**

Offenberga

1. Zij vestigden zich in de wijk Cortenoever, aan de westelijke kant van de IJssel, vermoedelijk omdat daar vruchtbare grond te koop was.
Zij beheerden er een akkerbouwbedrijf. De Offenbergs zijn bouwboeren, geen veetelers.
2. Adres: Tijenraan B 133. (Dit huisnummer verschilt één nummer met dat van de havezate het Relae van de familie Vidal de St Germain!).
3. Adres: het Zandsteger rot C 122. Dit was destijds boerderij 'de Reeft', nu Brinkweg 72, of het huis dat achter op dit erf stond en bij 'de Reeft' hoorde (zie foto).
4. Adres: Plettersteeg A 11a. Dat is nu Dorpsstraat 41.
Het was een deel van het huis dat na 1850 gebouwd is op perceel sectie D 264 van Berend Klomp, schoenmaker. In 1860 wordt het huisnummer gewijzigd in A16.
5. Adres: Dollenhoek B 97, vroeger 'de Hoek' genoemd. Het huidige adres is Raalterstraat 34-36 (zie foto).
6. Zij woonde aan de Erfgenamenweg 12 te Wijthmen.
7. Dit deel omvat nu de adressen Dorpsstraat 37-39-41.
8. Dit deel omvat nu Dorpsstraat 35.

“Wule zekt det zo”

Een rubriek veur platproaters

In deze 8e aflevering een selectie woorden met de beginletters i en j.

ie(n)gael

– aan een stuk door, steeds weer

iedereis

– telkens weer

iederweggens

– overal

iegen

– inhouden, bedaren, zich beheersen

ieje

– jij, u

iekertie

– eekhoorn

ieleu

– jullie

ienspan

– houten frame (waartussen een paard loopt)

in ‘t fiene

– klaar; ‘t wärk nog niet in ‘t fiene hebben-nog niet klaar zijn

in ‘t veuren

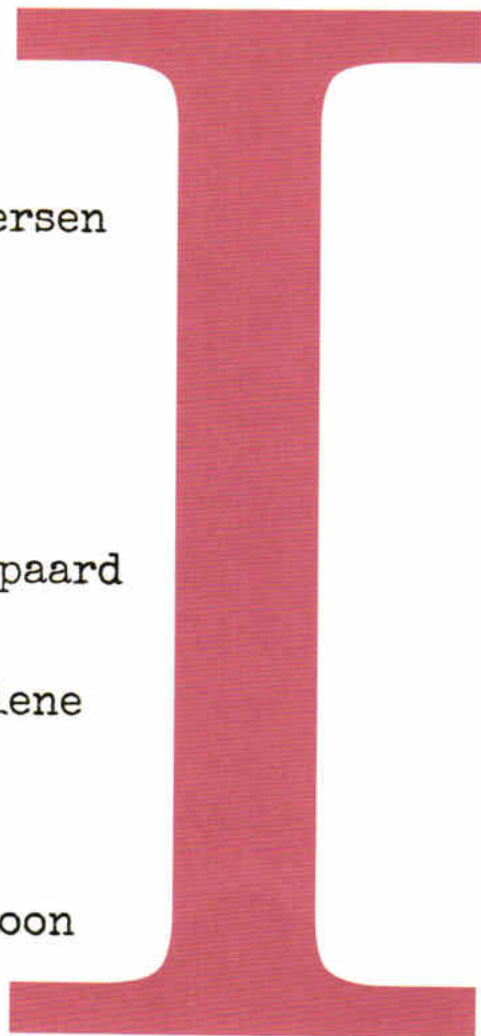
– vooraf, iets van tevoren doen

inbrekker

– gemeen, inhalig, brutaal persoon

inhoalen

– inhouden

inkoeln

- inkuilen

inschunen

- influisteren, opstoken,
aanzetten tot

inteeng

- tegemoet

inwiejen

- inwijden

jach

- groot aantal

jachterig

- gejaagd

jaeng

- rijden, jagen

jappel

- aardappel

jappellaand

- aardappelland

japse

- diepe snijwond

joawè

- jawel

jochteren

- druk zijn, rumoerig,
onrustig

Door de heer G. v.d. Kolk werden we gewezen op een onjuiste omschrijving van een van de woorden in de vorige serie (Omheino juni nr. 3).

Het woord **härdbasten** wordt niet gebruikt als aanduiding voor te dik geworden snijbonen, maar wordt gebruikt bij bonen die volledig gerijpt zijn en die je daarna kunt doppen.

HET SIGARENZAKJE (SLOT)

Tekst: Jennie Pruim-Reinders

Een sigarenzakje van de gebroeders Thoben,
tabak- en sigarenhandel te Heino.

Het is 9 mei 1882 als Johan Lucas Thoben wordt ingeschreven in het bevolkingsregister van de gemeente Heino. Hij komt in de kost bij vrachtrijder Hendrik Rientjes die woont aan de Dorpsstraat 83. Hij is één van de vele Noord-Duitse marskramers die door Noord-Nederland en het noordwesten van Duitsland trekken; hun manden vol beladen met koopwaar en snuisterijen op de rug. De manden die zij op de rug dragen, worden kiepen genoemd, wat de bijnaam kiepkerls van deze marskramers verklaart. Deze marskramers komen vrijwel allemaal uit grote arme gezinnen, waarvan de oudste zoon op de boerderij komt, zodat er door de jongere zonen elders werk gezocht moest worden.

*Foto uit de periode 1925-1930 met Anna Antonia Wilmers
en Johan Bernard Thoben.*

Johan Lucas Thoben wordt geboren in de Bauerschaft Garen, behorende bij Lindern, op 9 juli 1854, als zoon van Bernardus Josephus Thoben, landbouwer, en Margaretha Adelheit Kruse. Lindern is een gemeente in het zuidwesten van de Landkreis Cloppenburg in het Oldenburger Münsterland, Duitsland.

Aan de overkant van Dorpsstraat 83 woont, op huisnummer 28, weduwe Antonia Blom-Rientjes. Haar overleden echtgenoot was gemeenteontvanger en kerk- en armenmeester van de r.-k. parochie 'Onze Lieve Vrouwe Ten Hemelopneming'. Na zijn overlijden voorziet zij in haar onderhoud als winkelierster, samen met haar 21-jarige dochter Antonia Maria.

Op 29 januari 1885 trouwen zij te Heino en op 2 februari wordt het huwelijk in de r.-k. kerk bevestigd. Vervolgens gaat Johan Lucas Thoben bij zijn schoonmoeder en haar dochter wonen. Hij begint daar een manufacturen- en kruidenierswinkel. Twee jaar later komt zijn oudere broer Johan Bernard Thoben ook naar Heino en gaat bij hen inwonen. Hij oefent eveneens het beroep uit van manufacturier en kruidenier. In 1920 komt er nog een familielid naar Heino en wel een dochter van een zus van de beide broers. Deze Anna Antonia Wilmers neemt de zorg voor het huishouden op zich.

Op 1 februari 1922 overlijdt Antonia Maria Thoben-Blom op 60-jarige leeftijd. Vier jaar later overlijdt haar echtgenoot Johan Lucas. Uit hun huwelijk worden geen kinderen geboren. In de Heinosche krant van 31 mei 1926 staat de volgende advertentie:

"Zaterdag overleed, na voorzien te zijn van de H.H. Sacramenten, onze plaatsgenoot de heer Johan Lucas Thoben, die vanaf het oprichtingsjaar 1912 president was van den Raad van Toezicht van de r.-k Boerenleenbank alhier. De overledene was steeds zeer bemind bij bestuur en leden om zijn rechtschapenheid en zijn liefde voor de goede zaak." Broer Johan Bernard Thoben sterft vijf jaar later op 15 maart 1931 te Heino.

Inmiddels is Anna Antonia Wilmers op 16 april 1925 te Heino getrouwd met Hermannus Lambertus Nicolaas Meijnders, manufacturier uit Zwolle, die het hele pand koopt.

Eén van hun zonen trouwt met J.M.A. (Annie) Hoppen. Zij woont momenteel in een van de appartementen aan het Oosteinde en weet nog het volgende over het huis aan de Dorpsstraat 28 te vertellen:

"In het begin, toen de familie Thoben er pas woonde, bestond het huis alleen uit het gedeelte met vier ramen, het smalle raam was eerder een deur geweest. In de beginjaren van 1900 werd er aan de linker zijkant een nieuwe ruimte bijgebouwd. Later toen de familie Meijnders het huis moderniseerde werd ontdekt dat er in het rechter gedeelte nog een loket aanwezig was, daterend uit de tijd dat de heer Blom gemeenteontvanger was. Onder de trap was een ruimte (keldertje), niet groter dan 1 m². Daar was vroeger de kluis. In het linker gedeelte werd de deur verwijderd en kwam er een groot raam."

Een afbeelding van het sigarenzakje voorzijde.

*Tekst rebus op de achterzijde:
"hond en kat kunnen elkaar Thoels verdragen."*

Geraadpleegde bronnen:
Mettingen, Tüötten Museum
Heino, bevolkingsregisters en huwelijksboek r.-k. kerk
Heino, geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten.
Gegevens mevrouw J.M.A. Meijnders-Hoppen.

In Memoriam

Giel Bisschop 1942 – 2017

Op 27 september jl. stapte hij op de IJsselkade in Kampen aan boord van de Kamper Kogge, samen met alle andere bestuursleden van 'Omheining'. Wie had toen kunnen bevroeden dat die boottocht op de IJssel zijn allerlaatste jaarlijkse uitje met het bestuur zou worden.

Volkomen onverwacht kwam bij 'Omheining' het bericht binnen dat Giel in het ziekenhuis was opgenomen, in coma lag en dat er voor zijn leven gevreesd werd. Er heerste die maandagochtend van de 30e oktober verslagenheid in de Maalderieje en het was opmerkelijk stil aan de koffietafel.

Op 1 november, op Allerheiligen, overleed Giel, in zijn 76^e levensjaar, veel te vroeg. Hij was nog zo druk op vele fronten. Zo vol energie. Voor onze vereniging zette hij zich met veel enthousiasme in en zat hij nog boordevol plannen en ideeën. Zijn werkzaamheden bij 'Omheining' waren veelvuldig.

In 2001 trad Giel toe tot het bestuur van onze vereniging. Vanaf 2008 tot heden was hij hiervan vicevoorzitter.

In zijn actieve periode bij 'Omheining' was Giel onder meer contactpersoon voor de werkgroep Foto en Video en de werkgroep Geschiedenis en coördineerde hij de zakelijke aangelegenheden binnen de Canon werkgroep. Met verve beijverde hij zich voor de quizgroep 'Wie van de drie spreekt de waarheid' waarvan hij voorzitter en coördinator was. Binnen de werkgroep Tentoonstellingen zette hij de lijnen uit. Giel was in de periode 2004 t/m 2006 als voorzitter van de werkgroep 'Behoudt Omheining' de drijvende kracht voor het behoud van de Oude Maalderij. Het was toen een hele strijd om het gebouw te behouden voor Heino. Een strijd die twee jaar duurde.

Zo plotseling heeft onze vereniging voor heemkunde afscheid moeten nemen van Giel in het besef dat we door zijn heengaan een zeer betrokken, actief en gewaardeerd bestuurslid zullen missen.

In dankbaarheid kijken wij dan ook terug op de periode dat Giel zich volop heeft ingezet voor de vereniging.

Onze gedachten gaan uit naar zijn kinderen en kleinkinderen voor wie het gemis intens zal zijn. Vooral zij, maar ook wij, zullen zonder hem verder moeten gaan.

Nooit meer weerklinken op maandagmorgen zijn vrolijke kwinkslagen aan de koffietafel...

Op 1 december 2017 was het 150 jaar geleden dat de eerste dienst werd gehouden in de nieuw gebouwde dorpskerk van Heino.

NICOLAASKERK

De heilige Nicolaas als schutspatroom

'Nicolaaskerk' is de nieuwe naam voor de dorpskerk in het hart van Heino. Voor menigeen was dat in eerste instantie wel wat verwarrend en even wennen. Immers, in Lierderholthuis staat toch de Sint-Nicolaaskerk? Maar deze naam - in februari 2016 voor het eerst tijdens een dienst afgekondigd - burgerde snel in en is nu, goed een jaar later, gemeengoed geworden. De katholieke 'geloofsgemeenschap' St-Nicolaas Lierderholt-huis' maakte geen bezwaar tegen de naamgeving en deelt dus nu de naam met de PKN-gemeente in Heino. De dorpskerk heeft nu, behalve het voorvoegsel 'Sint', haar oude naam terug van voor de Reformatie in 1581, een naam die de rooms katholieken toen 'meenamen' naar hun schuilkerk in Lierderholthuis.

De Nicolaaskerk: voor en na 1867

Tekst: Toon Hoefsloot

Anno 1867 werd tegen onze aloude dorpsstoren een nieuwe, grotere kerk gebouwd. Het lijkt niet waarschijnlijk dat de Kerkvoogdij van de Nederlandse hervormde kerk daarvoor met opzet juist dit jaar uitkoos om de herdenking van de Reformatie extra luister bij te zetten – immers, 350 jaar eerder spijkerde Luther zijn 95 stellingen aan de deur van de slotkapel van Wittenberg. Nee, het ging om een puur praktische reden: het oude hallenkerkje was al jaren te klein voor de groeiende gemeente. Het berust dus op louter toeval dat de herdenking van 5 eeuwen Reformatie en het 150 jarig bestaan van het kerkgebouw nu samenvallen.

Uit welke tijd stamt Heino's oude St.-Nicolaaskerk?

In 1236 wordt de naam Heino en een daar aanwezige kerk voor het eerst in een oorkonde vermeld. Deskundigen nemen aan dat de eerste kerk een houten kapelletje betreft dat vermoedelijk ouder is dan het in de oorkonde genoemde jaartal 1236.

Omdat het oude kerkje Sint-Nicolaas als patroonheilige had, is het aannemelijk dat er omstreeks die tijd een parochie werd gesticht.

In de Middeleeuwen kiezen veel kerken de heilige Nicolaas als beschermheilige. Rond 1400 maakt het houten kerkje plaats voor een stenen gebouw met toren. Mogelijk is de kerk gesticht als dochterkerk van de veel oudere Plaskerk te Raalte.

De Reformatie

De oude Heinose St.-Nicolaaskerk komt in 1581 in handen van de gereformeerden. De reformatisch ingestelde pastoor Johannes Leijdenker

gaat in september 1581 met een groot deel van zijn parochie over tot de nieuwe religie. In de kerk verdwijnt in dat jaar alles wat nog verwijst naar het oude geloof.

Veranderingen

Het kleine kerkje ondergaat in de loop der jaren na de hervorming heel veel veranderingen. Zo wordt in 1699 ten tijde van ds. Broekhuizen de kerk grondig opgeknapt. De muren worden afgebikt, gewit en versierd met vergulde spreuken en bijbelteksten.

Tussen 1808 en 1811 wordt er door inschrijving geld ingezameld voor de verbetering van de kerk. Ook de rooms katholieken dragen daaraan bij en wel omdat ze samen met de hervormden gebruik maken van de kerk als begraafplaats en het kerkhof rondom de kerk, dat tot 1828 gezamenlijke begraafplaats blijft. In 1842 wordt er nog eens voor 2000 gulden aan het kerkje verbouwd.

In de zestiger jaren van de 19^e eeuw gaan er

stemmen op om een nieuwe, grotere kerk te bouwen. Het oude, bakstenen zaalkerkje zal dan moeten worden afgebroken en daar is baron Von Knobelsdorff van het Nijenhuis faliekant tegen. Hij biedt zelfs aan het kerkje op zijn kosten te laten restaureren.

Het kerkbestuur gaat echter niet op zijn aanbod in en zet zijn plannen door. In 1864 benadert de kerkvoogdij het gemeentebestuur van Heino met een schrijven ondertekend door baron De Vos van Steenwijk en G.

Rakhorst met het verzoek om het kerkje, inclusief de toren, af te breken en te vervangen door een gebouw met een torentje erop.

Enkele zinsneden uit deze brief:

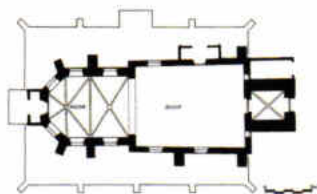
"Het is U allen voorzeker bekend, dat door Kerkvoogden in den laatsten tijd middelen zijn aangewend, om een geschikt en ruimer Kerkgebouw voor hunne Gemeente te bekomen, dat tevens tot versiering van het dorp zal strekken, welke pogingen tot heden wel eenen gunstigen voortgang, maar toch geene zeker-

heid tot uitvoering hebben verkregen. Het Hoger Kerkstuur wijst hun onder anderen op den ouden lelijken toren, die bij het oude gebouw staat; en wanneer die weder bij of aan het nieuw te stichten gebouw moest plaats houden, op den misstand, die er daardoor voor het geheel zoude zijn. Het noodigt daarom Kerkvoogden uit, pogingen bij het geregtigd Bestuur aan te wenden, dat dit Bestuur besluite den genoemden toren weg te ruimen. Er zal dan een nieuw kerkgebouw verrijzen, met een torentje er op, dat naar hun inzien op het plein waarover zij kunnen beschikken een goed effect zal moeten maken."

De gemeenteraad wijst het verzoek af.

De kerkenraad wijzigt de plannen en besluit de oude toren te laten staan en alleen de kerk te vervangen door een groter gebouw.

Op 3 maart 1867 wordt voor het laatst een dienst in de oude kerk gehouden.

Plattegrond in vergelijking met die van de huidige NH-kerk.

De oude St. Nicolaaskerk van Heino, naar de opmeting zoals die vlak voor de afbraak in maart 1867 gedaan werd.

De sloop

Alle verbouwingen en aanpassingen in de loop der jaren ten spijt begint enkele dagen later de sloop van het met baksteen opgetrokken oudste gebouw van Heino.

In 'Eenige opstellen over Heino's Kerkelijk en Burgerlijk Verleden' (1931) schrijft G.W. v.d. Linde:

"Toen in 1867 de oude kerk geheel is afgebroken en doorgraven, heeft schrijver dezes geheele rijen van geestelijken, die daar al van 1200 af begraven waren, en die als geestelijken aan de overblijfselen nog waren te herkennen, in hunne lijkkasten onder en om den preekstoel zien liggen.

Sommigen lagen nog in hun volle fatsoen, maar bij het aanraken en opruimen viel alles tot stof ineen. Bij anderen, die later begraven waren, waren de beenderen nog ongeschonden overgebleven."

Volgens ooggetuige G.W. v.d. Linde – *"Mijn oogen hebben het dikwijls gezien, dat met die lijken op een ruwe wijze en door ruwe men-*

schen is te werk gegaan." – wordt er niet bepaald respectvol met de stoffelijke resten omgegaan. Hij meent zelfs te weten dat van rooms katholieke zijde een klacht werd ingediend bij de regering. Uiteindelijk worden de stoffelijke resten herbegraven rond de kerk.

Een oude toren met een nieuwe kerk

De eerste steen van het nieuwe kerkgebouw, ontworpen door de Zwolse architecten W. en F.C. Koch, wordt gelegd op 27 april 1867. Volgens de mode van die tijd wordt de kerk gebouwd in de zogenoemde waterstaatsstijl, waardoor de al eeuwenlang bestaande eenheid tussen kerkgebouw en toren verdwijnt. In 1874 krijgt het kerkgebouw een nieuw orgel.

Bepaald probleemloos verlopen de daaropvolgende jaren niet. Eind 19^e eeuw wordt de toren waarschijnlijk door de bliksem getroffen en raakt zwaar beschadigd. Het dak wordt vernield en in de westgevel ontstaat een diepe scheur. In een rapport van Monumentenzorg (gedateerd 19-11-1937) staat onder meer vermeld:

"De westgevel moet over een groot oppervlak opnieuw gevoegd worden. Een grote scheur loopt over de gehele hoogte van dezen gevel, ongeveer 40 jaar geleden waarschijnlijk ontstaan door blikseminslag. De scheur is niet wijder geworden. De toren helt enigszins naar het westen over; bij voortdurende waarneming is hierin echter geen verandering gekomen."

De gemeenteraad neemt het rapport voor kennisgeving aan; de restauratie zou een te zwaar financieel offer van de gemeente vergen.

Op 12 april 1945 wordt het dak van de toren zwaar beschadigd door artillerievuur van de Canadese bevrijders. Een jaar later wordt de toren gerestaureerd: 40% van de kosten, ruim f 10.000,-, komen ten laste van de gemeente.

De twee klokken zijn tijdens de Duitse bezetting uit de toren getakeld en naar alle waarschijnlijkheid omgesmolten voor de vervaardiging van kanonlopen. Om de gelovigen op te roepen voor de kerkdienst is enkele jaren gebruik gemaakt van een stuk spoorrail dat in de toren wordt opgehangen om het klokgeluid na te bootsen. Vanaf 1948 luiden er twee nieuwe klokken met de opschriften ***'Geroofd in Slavernij in 1943'*** en ***'Hersteld in Vrede in 1948'***.

Het interieur van de kerk is in de loop der jaren niet of nauwelijks aangetast: banken, preekstoel en balkon verkeren nog in oorspronkelijke staat. In 2002 wordt het Haffmans-Leichel orgel uit de hervormde dorpskerk van Dieren overgeplaatst naar Heino.

In 2013 ondergaat het interieur van de kerk een grondige opknapbeurt: alles wordt nieuw in de verf gezet, banken worden gerenoveerd, de vloer vernieuwd en het verwarmingssysteem vervangen. Het nieuwe liturgische meubilair is fraai uitgevoerd.

Het sluitstuk van de renovatie van het interieur is de realisatie van een stiltecentrum in de historische ruimte onder de toren. Ooit in gebruik als dorpsgevangenis, is deze ruimte met een prachtig kruisribgewelf, sinds de Pompdagen 2014 in gebruik als stiltekapel. Via deze ruimte heeft men door de glazen deuren zicht op het interieur van de kerk. Zo heeft de stilteruimte de kerk duidelijk een meer open karakter gegeven.

De Nicolaaskerk met zijn toren van respectabele ouderdom staat midden in het centrum van ons dorp, niet alleen letterlijk maar ook figuurlijk door zijn multifunctioneel gebruik: een gebouw waar behalve kerkdiensten, ook orgel- en koorconcerten worden gehouden, jaarlijks de tweedaagse muziekstafette plaatsvindt en zelfs de muziek van beroemde popmuzikanten als David Bowie en Pink Floyd weerklinkt. Een dorpskerk waar de Heino'se samenleving zuinig op moet zijn.

Geraadpleegde bronnen:

J. Bieleman, *Heino een geschiedenis van mens en plaats*, 1980.

Vereniging voor heemkunde 'Omheining', *Canon van Heino*, 2011.

H. van der Veen, *Onze gemeentetoren*, kwartaalblad 'Omheining', 7^e jrg. nr 2, 1987.

G.W. van der Linde, *Heino's Kerkelijk en Burgerlijk verleden*, 1931.

Protestantse Gemeente Heino, archief kerkblad *Samenklank*.

'Omheining'
wil graag iedereen
een warm en liefdevol
nieuwjaar toewensen!

Omheining

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten 'omheint'. Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein omheint. In ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Heemkunde 'Omheining'.